

Universitätsbibliothek Wuppertal

Iulianu Autokratoros Ta Sōzomena, Kai Tu En Agiois Kyrillu Archiepiskopu Alexandreias Pros Ta Tu En Atheois Iulianu Logoi Deka

Julian <Römisches Reich, Kaiser>

Lipsiae, Anno MDCXCVI.

Liber septimus

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1694](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1694)



ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ,

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΥΑΓΟΥΣ
Θρησκείας, πρὸς τὰ τῶν ἀθέοις Ἰουλιανῶν.
ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

S. CYRILLI ALEXANDRIÆ
ARCHIEPISCOPI,

PRO SANCTA CHRISTIANORVM RELIGIONE,
ADVERSUS LIBROS ATHEI IULIANI.

LIBER SEPTIMVS.

ARGVIT sacras literas bonus Iulianus; verum eo dicacitatis & audaciæ prouectus est, vt, quantum in ipso fuit, nihil non rerum nostrarum sit criminatus. Quo ex facto celebritatem nominis consequuturum se forte putauit. At si qui sunt in eadem sententia, de iis recte utique dicemus: *Quorum gloria est in confusione ipsorum.* Addemus vero & illud a Dauide dictum: *Quid gloriaris, qui potens es in malitia? iniquitatem tota die, iniustitiam cogitauit lingua tua. Dilexisti omnia verba demersionis, linguam dolosam.* Sed nulla horum ratione habitata sanctis insultat; & in no-

Philip. 3.

Psal. 52.

ΚΑΤΗΓΟΡΕΥΣΕ μὲν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ὁ κράτις Ἰουλιανός θρασυσομεῖ δὲ ἔτι καὶ φιλοσοφίας εἰς τὸ ἐλήλακεν, ὡς τό γε ἤκου ἑπ' αὐτῶν, τῶν παρ' ἡμῖν ἔδεν ἀμοιρῆσαι διαβολῆς. ἀήθη δὲ ἴσως πρὸς εὐκλείας ἔσεσθαι τὸ χρεῖμα αὐτῶν. φαῖεν δ' ἂν εὐμάλα τινὲς περὶ γε τῶν τὰ ἴσα φρονεῖν ἡρημένων ὧν ἡ δόξα ἐν τῇ ἀισχύνη αὐτῶν καὶ μὴν κακέϊνο οἰμαί πρὸς τὸ διὰ φωνῆς τῶν Δαβίδ. τί ἐβλαυχᾶ ἐν κακίᾳ ὁ δυνατός; ἀνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἀδικίαν ἐλογίσασθαι ἢ γλώσσᾳ σου ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντισμῶν, γλώσσαν δολίαν. Ἄλλ' ἔδεν τῶν τοιούτων ὑπολογισάμεν, ἐπιτηδᾶ τοῖς ἀγίοις καλεξάνισταται δὲ καὶ αὐτῶν

πάντων ἡμῶν Σωτῆρς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ
Φησί:

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ταῦτα μὲν εἶναι καὶ μικρὸν ὑπερον, ὅταν
ἰδίᾳ περὶ τῆς τῶν εὐαγγελίων τερατουργίας καὶ
σκευωρίας ἐξετάζωμεθα. νυνὶ δὲ ἀπο-
κρίνοσθε μοι πρὸς ἐκεῖνο πότερον ἀμεινον τὸ
διηλεκτὸς μὲν εἶναι ἐλεύθερον, ἐν δισχιλίοις ὁ-
λοῖς ἐνιαυτοῖς ἄρξαι τὸ πλεῖον γῆς καὶ θαλάσ-
σης, ἢ τὸ δαλέυειν καὶ πρὸς ἐπίταγμα ζῆν
ἀλλότριον; εἰδὲς ὅτι εἰς ἀνάσχυσις, ὡς
ἐλέσθαι μᾶλλον τὸ δεύτερον. ἀλλὰ τὸ πολέμῳ
κρατεῖν οἴησεται τις τῶν κρατεῖσθαι χεῖρον; ἔ-
τι τίς ἐστὶν ἀνάσχυσις; εἰ δὲ ταῦτα ἀληθῆ
Φαμέν, ἕνα μοι καὶ Ἀλέξανδρον δεῖξατε στρα-
τηγόν, ἕνα καὶ Καίσαρα, παρὰ τοῖς Ἑβραίοις. ἔ-
τι δὴ παρ' ὑμῖν. καίτοι μὰ τῆς Θεοῦ, εὐ οἶδ'
ὅτι περιυβρίζω τῆς ἀνδρας. ἐμνημόνευσα ὅτι αὐ-
τῶν ὡς γνωρίμων. οἱ γὰρ δὴ τῶν ἐλάττω
ὑπὸ πολλῶν ἀγνοῦνται, ὡν ἕκαστος πάντων
ὁμοῦ τῶν παρ' Ἑβραίοις γεγονότων ἐστὶ θαυμα-
στότερος.

ΚΥΡΙΑΛΟΣ.

Οὐκ ἀσφάνεται μὲν ἐν ἐκβολῇ τῶν πρέπον-
τος ἰόντος αὐτῷ τῶν λόγων, καὶ ἐφ' ἃ μὴ προσῆκεν
ἀσυνετώτατα παρενηνεγμένα. πρῶτον μὲν ὅτι
ἐκ εὐαγγῆ λαλρείαν ἀποφῆναι τῶν Χριστιανῶν,
ἔτε μὴν ἐφικόμενος τῆς ἀκραφονῆς θεοπίας
τῆς τῶν ἱερῶν ἡμῖν δογμάτων γεγονότας εἰσηγη-
τάς τῆς γε μὴν Ἑλλήνων λογάδας ἀκριβεῖς τῶν
ἀναγκαίων γενέσθαι φιλοφειάμονας, καὶ ἰσχυρῶς ἐ-
ρέυνας ὑπενεγκεῖν τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα.
εἶτα τὴν εὐθεϊαν, ἐκ οἷο ὅπως, ἀφείας, καὶ οἷον
ἐρρώσθαι φράσας τῶν ἰδίων σκοπῶν, σαφροῖς καὶ
ἐξαγωνίοις ἐνοιῶν ἐυρήμασιν ἐπιπέχεται. Ἀλλ',
ὡκράτισε, φαίην ἂν, εἰ μὴ τῇ Ῥωμαίων δόξῃ
τε καὶ βασιλείᾳ τὰ τῶν ἐτέρων ἰσάμιλλα φάνε-
ται, εἰ μὴ γεγονασίτινες παρ' αὐτοῖς γενναῖοι μὲν
καὶ στρατηγικοὶ, καλεσπασμένοι δὲ καὶ γεγυ-
μνασμένοι τὰ τακτικά, καὶ πολέμους καὶ μάχας
οἰοῖ τε διενεγκεῖν, καὶ τῆς ἀνθεσηκότων κατευμε-
λεθῆσαι χειρὸς, ἀπόχρη τῆτο, εἰπέ μοι, πρὸς γε
τὸ δεῖν εἰκότως κακύνεσθαι τὰ Ἑβραίων, ἢ γὰρ
τὰ Χριστιανῶν εὐσεβῆ καὶ ἀξιάκιστα δόγμα-
τα; καίτοι πῶς ἔχ' ἅπασιν ἐναργές, ὡς ἐτε-
ροῖς παντελῶς ὁ ἐπ' ἀμφοῖν ἐστὶ λόγος;

strum omnium Seruatorem Iesum Chri-
stum insurgit, his verbis:

IULIANVS.

Atque hæc paullo post, quum priua-
tim de Euangeliorum prodigiis ac do-
lis quærere cœperimus. Nunc autem
ad id mihi respondete, vtrum melius
sit perpetuo liberum esse, ac duorum mil-
lium annorum integro spatio maiori
parti terræ ac maris imperare, an autem
seruire, & ad alienum imperium viue-
re? Nemo ita sensu caret, vt malit alte-
rum. Nam quis bello vincere, quam
vinci, deterius putabit? An quispiam est
adeo stupidus? Quod si vere dicimus,
vnum mihi apud Hebræos Ducem
ostendite, qui cum Alexandro aut
Cæsare sit comparandus. Nullus enim
hercle apud vos est huiusmodi. Quan-
quam, per Deos, iniuria homines illos
me afficere scio. At horum memini,
quod noti sint. Etenim sunt his sane
inferiores, qui a multis ignorantur,
quorum singuli omnibus simul, quot-
quot apud Hebræos fuerunt, admirabi-
liores extiterunt.

CYRILLVS.

Non animaduertit quorsum euage-
tur oratio, & quam stulte in res mi-
nus consentaneas excurrat. Proposi-
tum quippe illi erat ostendere, Chri-
stianam religionem sinceram non esse,
& sacrorum dogmatum interpretes
puram Dei cognitionem non attigisse,
Græcorum autem sapientes res neces-
sarias accurate perspexisse, ac subtili
indagationi humana diuinaque sub-
iecisse. Tum nescio quomodo a re-
cto itinere deflectens, ac proposito
suo veluti valere iusso, putidis & nihil
ad rem facientibus commentis innat-
et. Atqui, o bone, si cum Roma-
notum splendore & imperio cetero-
rum res comparari nequeunt; si apud
hos nulli fortes & rei militaris peri-
ti Duces, ac in struenda acie exercitati,
qui bellis ac certaminibus ceteros ante-
teire, & hostilem manum vincere,
perinde ac apud Romanos, potue-
rint; an hoc satis quaeso est, vt
Hebræorum aut Christianorum pia
dogmata & auditu dignissima con-
tumeliose laceffas? Enimvero non-
ne cunctis manifestum est, diuer-
sam esse plane vtriusque rationem?

Nam si propositum esset ei, quarere, A quodnam ex imperiis quispiam admirans, Romanorum an Hebraeorum, non aberret a scopo: continuo citra dubitationem omnem ex rei veritate respondere licebit, quod quum non ignoraret, qui cuncta moderatur Deus, res futuras, Reipublicæ Romanorum tribuit orbis imperium, ut omnis demum regio ac ciuitas, & qui sacris regni solis conspicui sunt, vna cum aliis ipsum adorarent. Quod quidem ad exitum iam perductum esse rebus ipsis comprobatur. Quod autem, ut dixi, de diuinis placitis sermo nobis est, & anxie scrutatur, apud quosnam veritas simplex & inculcata reperitur, vtrum apud nos, an apud ipsos; quid miscet quæ misceri nequeunt, & in vnum reducere conatur, quæ nulla in re sibi inuicem consentiunt? Quid enim si Hebraeorum res in ditionem Romanorum venerint, eorumque legibus subiectæ sint? An hoc illos improbos ostendet, ac errore implicitos, & minus recte de Deo sentientes? Atqui si ad legum præscriptum vivere, & victorum potentia summittere se, probro est nonnullis: an non dominandi libidine victores victis iniuriam intulerunt? At Iulianus ipse inter Imperatores numeratus, quidni cupiditatem repressit, si quidem parere subditis nocet? At minime culpandæ sunt leges, ut ipse putat: verumtamen impietatis eos accusari, qui iugum illarum excutere tentauerint, non modo non absurdum, sed necessarium esse dico. Quare si vile est, legibus ad laudabilem vitam dirigi; cur ad aliorum arbitrium viuere reprehendit? Neque enim par esset omnes homines regia potestate præditos esse; vbi enim essent subditi? Verum hanc in Christum invehendi causam arripuit. Age vero, quomodo ignorauit, Christum incarnationis causa Mosis legibus obnoxium fuisse, licet ipse legislator fuerit, ac per Angelos Mosaicum mandatum protulerit? Ita enim vnus Prophetæ voce, *Ipse qui loquebar*, inquit, *adsum*. Sed qui re ac tempore Mosis legibus paruit,

Εἰ μὲν γὰρ πρῆκοιτο ζητεῖν ὁποῖαν ἂν τις τῶν βασιλειῶν θαυμάσας, ἐκ ἁνὰ μάρτοι ἔσκοπε, πότερα τὴν Ῥωμαίων, ἢ τὴν Ἑβραίων ἦν εὐθύς ἢ ἀναμφιλόγως εἰπεῖν ἀληθεύοντα, ὡς ὁ τῶν ὄλων κατεξουσιάζων Θεός, ἐκ ἠγνοηκῶς τὰ ἐσόμενα, κατένευσε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ τὸ ἀπάντων δύνασθαι κρατεῖν, ἵνα δὴ πάντα χώρα τε καὶ πόλις, καὶ ὁ ἕτοις ἄλλοις οἱ τοῖς ἱεροῖς τῆς βασιλείας ἐμπρέποντες θάκεις, προσκυνησίαν αὐτῷ ὁ δὴ καὶ εἰς πέρας ἱενηγεμένον, ἐξ αὐτῶν ἐνεσιδεῖν. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἔφη, περὶ θεῶν ἡμῖν δογμάτων ὁ λόγος, καὶ παρατίσιν ἂν εἴη τὸ ἀψευδὲς καὶ πέρα διαβολῆς, πότερα τὰ παρ ἡμῖν, ἢ παρ αὐτοῖς, πολυπραγματεῖν ἐσπῆδαται τί φύρει τὰ ἀμικτα, καὶ εἰς ταῦτον ἄγειν ἐπιχειρεῖ τὰ κατ' ἑδὲν ἀλλήλοις προσεοικότα. Τί γὰρ εἰ κεράτηνται, καὶ τοῖς Ῥωμαίων ὑπέκει νόμοις τὰ Ἑβραίων πράγματα; ἄρα τὸ κακὸν καὶ πεπλανημένον, καὶ ἐκ ὀρθῆν ἔχοντας ἐπὶ Θεῷ τὴν δόξαν ἀποφῆνειν ἂν αὐτὰς; ἀλλὰ τὸ ζῆν πρὸς ἐπίταγμα τῶν νόμων, καὶ τὸ γε δὴ δεῖν τῆς τῶν κρατῶντων ὑπέκειν ὑπεροχῆς, εἰ πρὸς οὐείδης ποιῆται τισιν, ἄρ' ἐκ ἠδικήμασιν οἱ κρατεῖν ἐθέλοντες τὸς κεράτημένους; καί τοι τοῖς κρατῶσιν αὐτὸς γεγονώς ἐναρῆμι, πῶς ἐκ ἔπαυσε τὴν πλεονεξίαν, εἰπερ ἔσι πρὸς κακὸν τοῖς ὑπεζευγμένοις τὸ ὑποτετάχαι δεῖν; Αἰτιαλέον δὲ κατὰ τὸ αὐτῷ δοκῶν, ἠκίσα μὲν ἐν τῆς νόμου. τὸς γε μὴν τὸ ὑπ' αὐτοῖς εἶναι θέλειν ἀποσειεσθαι μεμελετηκότας, τῇ τῆ. ἀνοσιότητος ὑποφέρειν γραφῆ, τῶν ἀτοπων ἑδὲν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀναγκαῖον εἶναι φημί. ἐκὼν ἔπειρ ἔσι τῶν ὀνησιδῶρων τὸ ἀπευθύνασθαι νόμοις πρὸς τὴν ἐπάμνη παντὸς ἀξίαν ζῆν διαβέβληκεν αὐτῷ ὅτι τὸ πρὸς ἐπίταγμα ζῆν; ἔ γὰρ ἦν εἶκος, ἀπαντας τὸς ἐπὶ τῆς γῆς τῆς βασιλείας ἐναξύνεσθαι σκήπτροις. πῶς γὰρ ἔσι τὸ ὑπήκουον; Ἄλλ' οὐείδης πρόφασιν καὶ αὐτῷ ποιῆται τὸ χεῖμα Χριστῷ. εἶτα, πῶς ἠγνόηκεν ὅτι τῆς μετασαρκοῦς οἰκονομίας ἕνεκα καὶ αὐτὸς τοῖς δια Μωσέως ὑπενήνεκται νόμοις, καί τοι νομοτεθῆσας αὐτός, καὶ λαλήσας δι' ἀγγέλων τὴν διὰ Μωσέως ἐντολήν; ἔφη γὰρ δι' ἐνὸς τῶν ἀγίων προφητῶν αὐτὸς ὁ λαλῶν, πάρειμι. ἀλλ' ὁ τοῖς Μωσέως ἐν καρῷ τε ἢ χρεῖα παραχωρήσας νόμοις,

ὁ τὴν ὑπὸ Καίσαρι Κυρηναίῳ δαλοπρεπείῃ, ὡς Φῆς, ἀνασχόμενος ἀπογραφὴν, βεβασίλευκε τοῖς ὑπ' ἔρανον, στρατεύεται δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν τῶν Καίσαρος σικήπλων, καὶ τὰς ἔχειν αὐτὰ λαχόντας σεφανοῖ. Ἀλιμώταλος γέρονες στρατηγός, καὶ τεθαύμασαι πρὸς ἀπάντων ὁ Μακεδῶν, καὶ μετ' ἐκείνον ὁ Καίσαρ, καὶ μὴν καὶ ἕτεροί τινες, ἔφθονῶ. πλὴν ἔγεγόνασιν εὐσεβεῖς, ἕτε μὴν τοῖς τῆς ἀληθῆς θεοπίας ἐνησικημένοι δόγμασι πεπλάνηται δὲ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀριθμῶν κρείττονα τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων τιμῶνες πληθύν, καὶ τὰς τοῖς τεμένεσιν ἐνιδρυμένους, ἐκ ξύλων τε καὶ λίθων πεπονημένους σέβοντες Θεός. Εἶτα πῶς, Φησὶν, ἐφῆκεν αὐτοῖς ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ τοὶ γεγονόσιν ἐχθροῖς, παρελθεῖν εὐκλείας εἰς τὸ καλίσχυσαι πολλῶν; ἐφκαλεῖς ἔν ἄρα τὸ ἡμέρον αὐτῶ, καὶ ἀνεξικακῆντα διώκεις, καὶ γραφὴν περιποιῆσαι τὴν Φιλανθρωπίαν. ἂν ἔν αἰτιάσῃ καὶ ἐπὶ τοῖς ἑτέροις αὐτόν; ἀνίσχοντα γὰρ τὸν ἥλιον ἔκεκώλυκεν, ὑετὸς ἐπηφίει τοῖς ἀγνοῶσιν αὐτόν, καὶ πηγῶν ναμάτων ἐδίδοξεν Φορὰς, καὶ καρπῶν ἐτίθει μητέρα τὴν γῆν. ἦδει γὰρ ἦδει τὴν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐσομένην ἀπάντων ἐπιστροφήν. Ὅταν τοίνυν ἀσυνετώτατα λέγει τῆς Χριστιανῶν θρησκείας ὁ κατήγορος· ἕνα μοι δείξατε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις καὶ Ἀλέξανδρον στρατηγόν, ἦγεν καὶ Καίσαρα· τότε δὴ τότε καὶ μάλα εἰκότως πρὸς ἡμῶν ἀντακῆσεται ὡς ἐσὶν ἡμῖν ὁ λόγος, ὧτ' αὐτῶν, ἔπερι γε τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν εἰς τὸ λαμπρότητι δὲ εὐανδρίας σωματικῆς ἀφίγμένων, περὶ θείων δὲ μάλλον καὶ ἀληθῶν δογμάτων. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἰδίοις ἐπικομπάζει θεοῖς, καὶ αὐτῶν ἔργον γενέσθαι Φησὶ τὸ καὶ ἰχῦος εἰς τὸ, καὶ μὴν καὶ εὐκλείας διελάσαι τὰς ὠνομασμένους, μάλιστ' ἀμὲν πανταχόθεν αὐτῶ ἀνεπικέρητον ἀρρώσησεν ἂν ὁ λόγος. ἔφ' ἂν ἔχη δείξαι διὰ πραγμάτων εἰκαρομυθῆντα δὲ πρὸς τὸ αὐτόν ἀποφῆναι ἂν, καὶ μάλα εὐκόλως, τὸ μηδὲ σφίσι αὐτοῖς ἐπαμύνασι δύνασθαι τὰς Θεός, τεμενῶν ἀνεσπασμένων, βωμῶν ἐκβεβοθρευμένων, θυσίας ἀπάσης ἀνηρημένης, καὶ ἀγαλμάτων ἐμπεπρωσμένων, καὶ λόγους τῶ μηδενὸς ἀξίους πεπονημένης αὐτὰς ἀπάσης λοιπὸν τῆς ὑπ' ἔρανον ὅτι δὲ διὰ τῶ πάντων κρατῶν Θεὸς πλειστάκις νενίκηται δεινῶ καὶ ἀμαχοῖ

qui regnante Casare Cyrinii maxime feruilem descriptionem pertulit, imperavit iis quæ sub celo sunt, quin & ab ipsis Casaris sceptris colitur, & Imperatores, quibus illa obtigerunt, corona redimit. Dux fortissimus & omnibus admirationi fuit Macedo, & post illum Casar, aliique nonnulli. Non inuideo. Ceterum pii haud fuerunt, neque in veræ Dei cognitionis placitis exercitati; sed in fraudem inducti sunt ipsi quoque, quum infinitam colerent immundorum spirituum turbam, Deosque delubris impositos, & e lignis lapidibusque factos venerarentur. Quid ergo, inquit, quo pacto permisit eis uniuersi Deus, præsertim quum hostili in illos esset animo, ut eo gloriæ progredierentur, multisque præualerent? Tu igitur benignitatem ei exprobras, & patienter ferentem persequeris, & clementiam in crimen vocas. Numquid igitur cum ceteris etiam in rebus incufabis? Solem enim oriri non prohibuit, imbres demisit ignorantibus se, & latices e fontibus scaturientes dedit, telluremque frugum matrem constituit. Sciebat enim fore, ut extremis temporibus omnes conuertantur. Quando ergo religionis Christianæ accusator per summam stultitiam his verbis nos compellat: Vnum mihi proferte apud Hebraeos Imperatorem cum Alexandro aut Casare comparandum; non abs re a nobis hæc sibi reponi audiet: Nobis utique non de ducibus, aut iis, qui robore corporis ad eam celebritatem peruenerunt, verba fieri, sed de diuina potius veraque religione. Quod autem Diis suis gloriatur, ab iisque factum contendit, quod eo virtutis ac celebritatis nominati Duces peruenerint; maxima vndique imbecillitate laborat oratio. Rebus enim ipsis probare non potest: verum nugæ ipsum ad hoc nugari hinc facillime patebit, quod ne sibi quidem opitulari Diis poterint, delubris reuulsis, aris dirutis, omni sacrificio sublato, exustisque simulacris, ipsisque demum ab uniuerso terrarum orbe pro nihilo habitis. Verum fortissimas & inuictas sæpe hosti-

hostium phalanges ab omnipotente Deo superatas, ex sacris literis videre licet. Quum enim alienigenæ terram Iudæorum inuasissent, grauemque & inexpugnabilem impressionem facerent, Samuel conuersis ad Deum precibus tantam vim grandinis calitus demitti fecit, tam infestam ac intolerandam, vt vna cum alis equitum profligata pedestris acies nullo negotio victoriam Israelitis tradiderit, cælo ipso pro Dei cultoribus velut arma mouente. Assyrii autem, qui ad Orientem habitabant, vna cum Persis ac Medis, Hierosolyma quondam obsederunt, quumque sanctam urbem innumerabilibus copiis cinxissent, totam incendio delere parabant: sed Rasface duce exercitus contra ineffabilem gloriam dira loquente, ægre tulit Ezechias Rex pius, Deumque precatus est iniuriam vt vlsceretur, adeoque vna nocte ceciderunt ex Assyriorum exercitu centum & octoginta quinque hominum millia. Quid his simile Iuliani Dii fecerunt? si modo illi Dii sunt, vt dixi, qui ne sibi quidem opitulari potuerunt, idque rebus ipsis est comprobatum. Quum autem omnibus modis Græcorum placita defendat, eaque recte facta conetur ostendere, adductis in medium præclaris hominum facinoribus; licet quidam ex iis sordidi fuerint artifices, & vt Iulianus ipse, supersticiosi; nihil tamen prohibuisset, quo minus id assumeret ad probandum, suæ causæ victoriam esse concedendam, quamuis multo dedecore laboranti, & a vera Dei cognitione aberranti. Sed arecto itinere orationem deflectens, alias statim res commemorat, quibus facillime se demonstraturum forte putauit, Christianam religionem a Græcanica superstitione superari, & ait:

IULIANVS.

At Reipublicæ leges, & forma iudiciorum, ac ciuitatum administratio, & honestus in disciplinis progressus, & liberalium artium exercitatio, non fuit apud Hebræos nisi misera & barbarica;

Απολεμίων Φάλαγγες, ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων, εἶπερ τις ἔλοιτο καλιδεῖν, ἐξέσαι ραδίως. Σαμὴλ μὲν γὰρ ὁ Θεσπέσιος, ἀλλοφύλων κατεσραλευκότων τῆς Ἰουδαίων γῆς, σιληρᾶν καὶ ἐκ εὐάντηλον ἔχόντων τὴν προσβολὴν, λιτὴν ἀναλείνας πρὸς Θεὸν, καθικέσθαι χάλαζαν ἐξ ἔρανθ κατεσκεύασε πολλὴν, ἕτω διαβριθῆ καὶ δύσοισον, ὥστε οὐκ ταῖς ἰππικαῖς Φάλαγγι πεσόνα τὸν πεζομάχον, ἀκονητὶ τὸ νικᾶν παραδῆναι τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, καὶ οἶον ὄπλα κενήνηκεν ὁ ἔρανθς ὑπὲρ τῶν σεβομένων Θεόν. Ἀσσύριοι δὲ καὶ κερῆς, οἱ τὴν πρὸς ἡῶ καὶ ἀκλίνα καλοῦντες γῆν, οὐκ Πέρσαις τε καὶ Μήδοις πεπολιορκήμασι τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἀναριθμήτω πληθύνει τὴν ἀγίαν ποτὲ περιερχόμενοι πόλιν, καλεμπρήσειν ἅπασαν ἀμελήτη δύνασθαι διελείπειν. ἐπειδὴ δὲ παλιμφήμης ἠφίει Φωνᾶς κατὰ τῆς ἀρρήτης δόξης ὁ σραληγός, Ραψάκης ἕτος ἦν, δεδυσφόρηκε μὲν Ἐζεχίας ὁ βασιλεὺς ὑπάρχων εὐσεβής, ἐπαμύναι δὲ πλεονεκτῆμεν ἑλιπάρει Θεόν καὶ δὴ καὶ πεπλώκασιν ἐν μιᾷ νυκτὶ τῆς Ἀσσυρίων σραλιάς ἐκατόν καὶ ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες. Τί τῆτοις παρεοικός διὰ τῶν αὐτῶν πέπρακται Θεῶν; εἰ γε ὡς ἔφην εἰσὶν, ἀλλ' ἔδὲ σφίσι αὐλοῖς ἐπικερῆν οἰοί τε καὶ δι' αὐτῶν τῆτο ἐλήλεγκται τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς Ἑλλήνων συνασπίζων δόγμασι, εἰσι μὲν δὴ διὰ τρόπον παντός, καὶ ὡς εὐ γεγόνασι **Δ**πειράται δεικνύειν, τὰς ἀνθρώπων εὐανδρίας παρακομίζων εἰς μέσον, ἀπειρξεν ἂν ἔδεν, καὶ εἰ γεγόνασι τινες τῶν παρ' αὐλοῖς βαναυσικῶν μὲν τεχνῶν ἐπισήμονες, δεισιδαίμονες δὲ κατ' αὐλόν, καὶ τῆτο δέχεσθαι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν χερῶν νικᾶν τὰ αὐτῶν, καὶ τοι πολὺ νοσητῆ τὸ ἀκαλλές καὶ τῆς ἀληθῆς θεοπτίας ἡμαρτηκότα. Ἀποκομίζων δὲ πάλιν τῆς εὐθείας τὸν λόγον, ἐτέρων εὐθύς διαμνημονεύει πραγμάτων, δι' ὧν **Ε**τάχα πρὸς νενομικῆν ἀποφάνειν δύνασθαι, καὶ μάλα ραδίως, ὑπὸ τῆς Ἑλλήνων δεισιδαμονίας τὰ Χριστιανῶν ἠτῶμενα, καὶ φησὶν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἄλλ' ὅτε τῆς πολιτείας θεσμός, ἢ τύπος τῶν δικαστηρίων, ἢ δὲ περὶ τὰς πόλεις οἰκονομία καὶ τὸ κάλλος, ἢ δὲ ἐν τοῖς μαθήμασι ἐπίδοσις, ἢ δὲ ἐν ταῖς ἐλευθέροις τέχναις ἀσκησις, ἔχῃ ὡς Ἑβραίων μὲν ἦν ἀθλία καὶ βαρβαρικὴ

καὶ τοὶ βέβηλοι ὁμοχθῆρος Ἐυσέβιος, εἰνά τινα καὶ παρ' αὐτοῖς ἑξάμετρα, καὶ φιλολιμῆται λογικὴν εἶναι πραγματείαν παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ἧς τῆνομα ἀκήκοε παρὰ τοῖς Ἑλλησι. ποῖον ἰατρικῆς εἶδος ἀνεφάνη παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ὡσπερ ἐν Ἑλλησι τῆς Ἱπποκράτους, καὶ τῶν ἄλλων μετ' ἐκείνων ἀρέσεων;

ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Καὶ τοὶ δέδεικται διὰ πλείων, ὅσων ὧν ἤδη πρὸς τὰ αὐτὰ πεποίημεθα, λόγων, ἀπάντων ὁμοῦ τ' παρ' Ἑλλησι βιβλίων, καὶ ἀπάσης νόμων συγγραφῆς, πρεσβύτερα τὰ Μωσαίως. πρῶτος γὰρ ἀπάντων ὁρᾶται νομοθετῶν οἱ δὲ μετ' αὐτὸν καὶ τὰς ταῖς πολιτείας χρεωδесаτάς διοριζόμενοι νόμους, ὅτε τοῖς αὐτῶν συμβαίνουσι τέθειται τινας, εὐδοκιμῶσι λίαν. ποῖον γὰρ τ' θεῶν ἢ ἀνθρωπίνων πραγμάτων σιωπῆ παρελήλασε; τ' εἰς Θεὸν εὐσεβείας ἢ παρέδειξε τὰς τρόπους, τὴν τ' εὐκοσμίας ὁδὸν, τ' πραϊτέων ἢ μὴ τὴν ἀδιάβλητον ἐπιστήμην; ἢ ἀποδέχεται μὲν πᾶν εἶδος ἀγαθουργίας, καθορίζει δ' τ' ἀγαθῶν τὰς ἐκάστω πρεπείσας δίκας; ἢ καταδικάζει κλοπῆς, ἢ μοιχοῖαν καὶ ἀσέλγειαν ἀποσρέφεται μιαιφάνος καὶ βεβήλους ἠδονάς; ἢ τ' εἰς ἀρχαῖς κεκλημένων καταρρυθμίζει τὰς τρόπους; ὁρθῶς γὰρ εἶναι προσέταχθε σοφῶς, καὶ ἐγρηγορότας, λημμάτων ἀμείνων καὶ δυσμενείας ἀπάσους, θυμῶ καὶ ὀργῆς κρατεῖν εἰωθότας, ἢ ἕτεραχθῆ τὴν διάνοιαν ἔχοντας, ἀλλ' ἐν ἴσῳ τρόπῳ ταλαντεύουσι αἰεὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὰ δίκαια, καὶ τ' τῶν νόμων ἐνθύτητος εἶναι κατ' ἴκν. Ἄνθ' ὅτι δὴ ἐν τὰ ἔτῳς σεπλά καὶ ἀρχαῖα μεθεῖς, τὴν ἀμείνω ψῆφον τοῖς ὑσάταις χαρίζεται; καὶ τοὶ πῶς ἢ ἀληθῆς, ὡς ἔφην; τὰς γὰρ ὑσάτας εἰκὸς τὰ τῶν πρεσβυτέρων ἢ τοιτῶν προγεγονότων ἀπομιμῆσθαι καὶ λέγειν, ἢ τὰ τῶν ὑσάτων τὰς πρὸ αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἐν ταῖς ἐλευθερίοις τέχνας ἀσκησι, καὶ τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιw ἐπίδοσιw, ἢ περ' ἂν εἴη παρὰ τοῖς Ἑλλήνων λογάσι, τῶ παντὸς ἀξιοῖ θαύματος, ἀγρίαν δὲ καὶ βαρβαρικὴν ὀνομάζει τὴν Ἑβραίων, καὶ τοὶ βραβευτὴν καὶ ἰθυτῆρα σοφὸν πρὸς πᾶν ὅτις τῶν πρακτέων τὸν παρὰ Θεῶ λαχόντων νόμον, φαῖν ἂν εἰκότως, ὡς ὅσον μὲν ἤκεν εἰς ἡχῶ καὶ ποιότηθα φωνῆς τῆς καὶ μόνην τὴν προφορᾶν, εὐδοκιμῆ μὲν παρ' Ἑλλησιw ἢ αὐτῶν εὐγλωττία, καὶ δὲ τὸν ἴσον οἶμα τῶτονι τρόπον, καὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἢ αὐτῶν ἐγχαῖρι. Ἠγὼν εἶπερ τι τῶτοις ἐπιμῆ,

tametsi nequam ille Eusebius vult apud ipsos esse quædam hexametra, contenditque Logicam esse quandam disciplinam apud Hebræos, cuius nomen a Græcis audit. Quodnam medicinæ genus apud Hebræos extitit, ut apud Græcos Hippocratis, & aliarum quarundam quæ post illum sectæ prodierunt?

CYRILLVS.

Atqui pluribus iam antea demonstrauimus, Mosis scripta omnibus Græcorum libris, omnibusque legum monumentis, esse vetustiora. Primus enim omnium videtur leges tulisse. Qui sunt illo posteriores, quique leges Rebuspublicis vtilissimas statuerunt, si quando cum Mose consentiunt, valde probantur. Quas enim diuinas aut humanas res silentio prætermisit? Nonne pietatis in Deum rationes ostendit, honestatis iter, rerum agendarum aut fugiendarum inculpatam scientiam? An non omne genus recte factorum complectitur, singulisque vitiis congruas pœnas decernit? Nonne furtum condemnat, nonne adulterium ac libidinem, nefarias & impuras voluptates auersatur? An non eorum, qui ad magistratus vocati sunt, mores conformat? Iussit enim ut recti sint sapientes & impigri, quæstu & omni odio superiores, animum & iram vincere assueti, non in alteram partem propendeant, sed æqua lance subditis iura trutinentur, & directum legum iter e vestigio insistant. Quid est ergo, cur tam sancta & antiqua instituta relinquens, postrema his anteponat? Quod quidem num alicui falsum videri potest? Nam posteros antiquiorum, aut maiorum suorum, res imitari & loqui par est, non maiores facta posterorum. Quoniam vero liberalium artium studium, & progressum in disciplinis, quo Græcorum sapientes præstiterunt, summopere miratur, agrestem autem & barbaram vocat Hebræorum eruditionem, quamuis legem a Deo susceperint omnium rerum agendarum arbitram & moderatricem sapientem; dicam sane nec immerito, quantum ad sonum attinet, ac vocis qualitatem, si pronuntiationem solam spectes, laudari quidem apud Græcos linguæ suauitatem, sed pari modo etiam apud Hebræos, ut puto, linguam patriam. Quod si hos reprehendit,

arguat etiam Romani sermonis diuersum ac discrepantem sonum. Neque enim cum Græcorum lingua vlllo modo consentit. Veruntamen ut ut se habeat, hoc quod multæ stultitiæ plenum est omittatur, aliudque videamus. Numquid enim, si nonnulli summam facundiam adepti videantur, possintque disertis & magnificis verbis eloqui, continuo hi de Deo recte sentient, probique moribus erunt, æqui, modesti, sancti, iusti, ac bene viuendi studiosi? An non multis disertis esse licet, recte autem de Deo sentire, virtutibusque præstare non item? Hoc utique verum esse, rebus, opinor, ipsis probabitur. Quid ergo tantopere miratur, summisque honoribus afficit eos, qui linguam Atticam & admodum explicatam habent, cor autem caligine perfusum, & vera Dei cognitione destitutum? Enimuero carpere & accusare solet eos, qui, quum Græcæ linguæ sint imperiti, diuinis tamen legibus illustrati sunt, ac laudabilem plane vitam degunt. Num enim nudum solumque verborum splendorem a nobis requirit Deus, & exilibus accuratissimeque vocibus oblectatur? an hominem potius honestis moribus præditum ac recte viuentem respicit, sibi que conciliat? Pergratum porro mihi est, quod Hippocratis mentionem facit, aliorumque medicorum celebritatem ad victoria subsidium assumit dictis suis, ut putat, comparandæ, & ad Christianæ religionis infamiam. Demus enim, aliquos fuisse medicos eius artis peritissimos, & in agris corporibus curandis peritos & exercitatos; quid hoc, Iuliane, ad religionis disputationem conferet? An non medici fuerunt apud Hebræos, quoniam apud Græcos fuit Hippocrates? Apage cum tua imprudentia. Sed enim quoniam plane ea regloriatur, & in rebus non necessariis contra nos supercilium tollit, conabor etiam ad hoc argumentis respondere. Siquidem Opifex, infirmitati corporum nostrorum prouidens, pharmaca eduxit e terra: cuius rei Scriptura sacra etiam meminit. Nostri porro medici his terrenis pharmacis non indiguerunt, sed diuina & ineffabili virtute &

Α κακυνέτω καὶ τῆς Ῥωμαίων Φωνῆς τὸ ἕτερό-
 θρον καὶ διάφορον εἰς ἡχώ. συμβαίνει γὰρ κατ'
 ἕδονα τρόπον ταῖς Ἑλλήνων Φωναῖς. πλὴν ὅπως
 περὶ ἂν ἔχοι, τρεῖς μὲν εἶδω πολλῆς ὑπάρ-
 χον ἐπίμεσον εὐηθείας, ἴδωμεν δὲ καὶ τὸ ἕτερον.
 Ἄρα γὰρ εἰ προσὸν ὀρθῶτό τισι τὸ εὐσομεῖν δύνα-
 θαι, καὶ κόμπω κεχρησθαι θειῶν τῶν κτλ λέξιν,
 ἔτοι δὲ πάντως εἶεν ἂν ὀρθοὶ μὲν εἰς δόξαν τὴν
 ἐπὶ Θεῷ, χρηστοὶ δὲ τὰς τρόπους, ἐπιεικεῖς, καὶ
 σώφρονες, σεπτοὶ τε καὶ δίκαιοι, καὶ ζωῆς ἀρίστης
 ἐπιμελήται, ἢ μέτεσι μὲν πολλοῖς τὸ εὐριβῆς
 εἰς λόγους, τὸ γε μὴν ἐν ἀρίστη δόξῃ τῇ περὶ
 Θεῶ, καὶ τὸ διαπρέπειν δύνασθαι καὶ ἀρε-
 τὴν, ἔκτετι; Ἄλλ' οἶμαι τῆτο καὶ ἐξ αὐτῶν ἡ-
 μῖν μαρτυρηθήσεται τῶν πραγμάτων, ὡς ἔστιν ἀ-
 ληθές. Τί τοίνυν ἔτω τεθαύμακε, καὶ ταῖς ἀ-
 νωλάτω τιμαῖς σέφανοι τὰς ἀπικεργῆ μὲν καὶ
 εὐμάλα περιεπλισμένην ἔχοντα γλώτταν, κατ-
 εσκολισμένην δὲ τὴν καρδίαν καὶ τῆς ἀκραιφ-
 νῆς θεοπίας ἐξωκισμένην; Φόγος γε μὴν καὶ
 διαβολῆς εἰσω ποιεῖσθαι φιλεῖ τὰς ἠγνοηκότας
 μὲν τὴν Ἑλλάδα Φωνῆν, νόμοις δὲ τοῖς θεοῖς
 σεσοφωμένους, καὶ τὴν ἀξίερασον ἀληθῶς κατ-
 ορθωκότας ζωὴν. ἄρα γὰρ ψιλὴν καὶ μονὴν
 λαμπρότητα λόγων πρὸς ἡμῶν τὸ θεῖον ἐπιζη-
 τεῖ, ἰχναῖς καὶ τετορευμέναις ἐπιγάννυται γλώσ-
 σους; ἢ τὸν εὐκοσμεῖν εἰωθότα καὶ βίβν ἄριστα
 καλασκέπτεται καὶ ποιεῖται Φίλον; Ἡσθην ὅτι
 καὶ Ἰπποκράτης ποιεῖται μνήμην, καὶ τὰς τῶν
 ἑτέρων ἰατρῶν εὐδοκιμήσεις δὲ χεῖλαι πρὸς ἐπι-
 κερῆαν τὰ χρεῖναι νικᾶν, ὡς γὰρ οἶεται τὰ αὐ-
 τῶ, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν θεησκείας καλαχρεῖ-
 θαι τὸ ἀναλλές. ἔστι γὰρ ὅτι καὶ γεγόνασι τινὲς
 τῶν ἰατρῶν ἀριστοὶ μὲν τὴν τέχνην, τίνα δὲ
 τρόπον ἀκείσθαι δεῖ τὰ τῶν σωμάτων ἠρώσηκότα
 σοφοὶ τε καὶ ἐπισήμονες τί τῆτο, ὡ κράτιστε,
 συνλελέσειεν ἂν εἰς θεησκείας λόγον; ἄρ' ἔτι
 ἦσαν ἰατροὶ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις, ἐπεὶ τοὶ παρ'
 Ἑλλήσιν Ἰπποκράτης ἦν; ἀπαγε τῆς δυσθε-
 λίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπαξ ἐπιτέτω πεφρόνηκε μέ-
 γα, καὶ ἐπ' ἕδονι τῶν ἀναγκῶν ὑψὲ κατ' ἡ-
 μῶν ἄρει τὴν ὄφρην, καὶ πρὸς γε τῆτο εἰπεῖν
 τὰ εἰκότα πειράσομαι μάλιστα μὲν γὰρ τῆς τῶν
 ἡμετέρων σωμάτων προνοῶν ἀσθενείας ὀδημιερ-
 γός, ἐποίησεν ἐκ γῆς Φάρμακα διαμέμνη-
 ται γὰρ καὶ τῆτο τὸ γράμμα τὸ ἱερόν. οἱ δὲ γε
 παρ' ἡμῖν ἰατροὶ δεδέληντα μὲν τῶν ἐκ γῆς Φαρ-
 μάκων ἕδονός, θεία δὲ καὶ ἀρρήτω δυνάμει

ἢ ἐνεργεία χρώμενοι, τοῖς τῶν θανάτου βρόχοις ἐνελημμένους τινας, παλιναγρέλον ποιῶσθαι τὸ ζῆν παρεσκευάζον, λεπρῶν ἀπήλλακτον τῆς ἔτι πικρᾶς ἀρρώστιας, καὶ ἄλλα τινὰ πρὸς τῶν ἀξιάκιστα πεπραχότες, τῶν παντὸς ἀν εἶεν ἀξιοθαύματος. Εἶτα τί τοῖς ὁ σὸς Ἴπποκράτης, ἠγὼν ὑπερὸς τις τῶν Ἀσικληπιαδῶν ὀρεῖται κἀλωρθικῶς; καὶ παρήσω λέγειν εἰς τὸ παρὸν τὰ διὰ χειρὸς τῶν ἀγίων Ἀποστόλων παραδόξως ἐνηργημένα· τὸν ἐπὶ τῇ ὡραία πύλῃ χωλὸν τὸν ἐν Λύστροις Ἀικείαν, ἕτερά τε πρὸς τῶν ἀ καὶ παντὸς ἐστὶ πέρα λόγου καὶ θαύματος. ἐπ' ἐκεῖνο δὲ εἶμι πάλιν. τὰ μὲν γὰρ τῶν γυναικῶν ἀσχερὰ καὶ μιδαρνεῖν εἰωθότα, καὶ ὑπάρχει δυσειδῆ, τοῖς καλαπλάστοις ὡραϊσμοῖς, καὶ κομμωριῶν εὐτεχνίας, ἀποσκευάζεται τὸ λυπρὸν. ὁ δὲ γε τῆς εὐαγῆς ἡμῶν θρησκείας ἐνστάσης, ἐπερυθρία μὲν ἴσως ταῖς ἑλληνικαῖς ἀπάταις, ἐραυζόμενος δὲ πανταχόθεν τὰ εἰς ἐπικερῆσαν αὐταῖς, διὰ πάσης ἔρχεται τρέψα, καὶ ποτὲ μὲν ἰατροῖς ἐπισεμνῆνεται, ποτὲ δὲ μέτεισιν ἐφ' ἐτέρους, ἅς δὴ καὶ οἶεται γενέσθαι σοφῶς, καὶ ἀξιοκτῆτον ἐπὶ τῶν τῆν δόξαν ἐλεῖν καὶ δὴ καὶ Φησίν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ὁ σοφώτατος Σαλομών παρόμοιός ἐστι τῷ παρ' Ἑλλήσι Φωκυλίδῃ, ἢ Θεόγνιδι, ἢ Ἰσοκράτει; πόθεν; εἰ γὰρ παραβάλοις τὰς Ἰσοκράτους παραινέσεις ταῖς ἐκεῖνης παροιμίας, ἔυροις ἀν, εὐ οἶδα, τὸν τῶν Θεοδώρων κρείττονα τῶν σοφώτατων βασιλέως. ἀλλ' ἐκεῖνος, Φασί, περὶ θεουργίαν ἡσκητο. τί ἔν; ἔχι καὶ ὁ Σαλομών ἔτος τοῖς ἡμετέροις ἐλάτρευσε θεοῖς, ὑπὸ τῆς γυναικὸς ὡς λέγουσιν ἐξαπατηθεῖς; ὦ μέγεθος ἀρετῆς! ὦ σοφίας πλῆτος! ἔ περιγέγονεν ἡδονῆς, καὶ γυναικὸς λόγοι τῶν παρηγαγον. εἶπερ ἔν ὑπὸ γυναικὸς ἠπατήθη, τῶν σοφὸν μὴ λέγετε. εἰ δὲ πεπιτεύκατε εἶναι σοφὸν, μὴ τοι παρὰ γυναικὸς αὐτὸν ἐξηπατήσασιν νομίζετε· κρίσει δὲ οἰκεία καὶ συνέσει, καὶ τῇ παρὰ τῶν Φανέντος αὐτῶν Θεῶν διδασκαλία πειθόμενος, λελατρευμέναι καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς. Φθόνος γὰρ καὶ ζήλος, ἔδὲ ἀχρὶς τῶν ἀρίστων ἀνθρώπων ἀφικνεῖται τοσῶτον ἀπεσιν ἀγγέλων καὶ Θεῶν. ὑμεῖς δὲ ἄρα περὶ τὰ μέρη τῶν δυνάμεων σρέφεσθε, ἀ δὴ δαμόνια τίς εἰπὼν, ἔκ ἐξαμαρτάνει. τὸ γὰρ φιλότιμον ἐνταῦθα καὶ κενόδοξον· ἐν δὲ τοῖς θεοῖς ἔδὲν ὑπάρχει καὶ τοῖς τῶν.

efficacia videntes, quosdam mortis laqueis implicitos ad vitam reuocarunt; leprosos tam acerba aegritudine liberarunt; aliaque praeter haec memorabilia patrant, omni sane admiratione digni sunt. At quid tale tuus Hippocrates, aut Asclepiadarum alius illo posterior perfecisse videntur? Mitto in praesentiarum dicere quae per manus sanctorum Apostolorum mirabiliter facta sunt; claudum ad Speciosam portam; Lystris, Aneam; & praeter haec, alia quae orationem omnem & admirationem superant. Ad illud redeo; muliercula siquidem quae corpore quastum facere solent, licet deformes sint, fucato tamen ornatu, & compticum artificio, incommodum amouent: hic autem, instante sancta nostra religione, Graecorum forsitan erroribus erubescit; sed vndique corrogans quae ad illos defendendos conferant, per omnem viam graditur, & modo quidem medicis gloriatur, modo se confert ad alios, quos & sapientes fuisse putat, & eo nomine celebritatem consequutos; & quidem ait:

IULIANVS.

Sapientissimus Salomon cum Graeco Phocylide, aut Theognide, aut Socrate comparandus est? Qui dum? Si ergo conferas Isocratis Paraneses cum illius Prouerbiis, inuenies, fat scio, Theodori filium sapientissimo Rege praestantiorem. At enim ille, inquit, in Dei cultu exercitatus erat. Quid ergo? Nonne & hic Salomon nostros Deos coluit, a foemina, ut aiunt, deceptus? O virtutis magnitudinem! o sapientiae diuitias! Non vicit voluptatem, eumque foeminae sermones transuersum egerunt. Si ergo a muliere deceptus est, hunc sapientem ne dicite. Sin autem sapientem esse creditis, eum a muliere deceptum ne putatote, sed iudicio suo ac prudentia, Deique admonitu, qui se ei conspiciendum dederat, persuasum, ceteros etiam Deos coluisse. Inuidia enim & aemulatio, ne ad bonos quidem homines pertinet; tantum abest ut in Angelos aut Deos cadat. Vos autem circa potestates particulares haeritis, quas si Daemonia quispiam dixerit, non errabit. Hic enim ambitio, & inanis gloria: in Diis autem nihil tale.

CYRILLVS.

A

Verfutissime quidem pratermissis omnibus, qui sanctitate claruerunt, ad Solomonis vitam se conuertit. Ut enim qui munitissimam urbem delere cogitant, turribus depressioribus machinas admouent; sic etiam ipse inclutum Sanctorum chorum prateruectus, ad hunc solum venit. *Sed non assequetur dolosus pradam.* Si quis enim prolapsus sit, & insoliti alicuius vitii vincatur, nihil tamen criminis inde Christianæ religioni adscribetur. Sed quoniam suis Doctoribus illum sapientia inferiorem, & rudiorem fuisse contendit, discat rursus, primum quidem Homero æqualem fuisse. Centesimo enim & sexagesimo anno post Troiæ excidium Homerus opus suum componebat, & calamitates Troianas tragice decantabat. In admiratione autem erat Solomon, quum hoc tempore Proverbiorum librum texeret, & Hierosolymis templum exstrueret. Postea longo interiecto tempore, quinquagesima & octaua Olympiade, Phocylides & Theognis orti sunt, qui & ipsi vtilia quædam, simplicia, & polita scripsere, qualia nempe nutrices pueris, & pædagogi dixerint quum iuuenes adhortantur. Sane fatemur, Isocratem fuisse præstanti ingenio Sophistam: qui si quid vtile inuenibus protulit, laudetur hoc nomine; prærogatiuam tamen Solomoni concedat, a quo antea scripta sunt, quæ meo iudicio iuuenibus senibusque sufficiant, vt honestatis rationes intelligant, aut vitæ clare sciteque degendæ modum percipiant, ac diuinis humanisque legibus accommodate. Quod si per voluptatem in ea quæ fas non erat Solomon prolapsus sit, ne nos proinde magnis cachinnis accusator excipiat; sed in animum potius inducat, nos illum nec in sanctorum Prophetarum, Apostolorum, aut Evangelistarum numero ponere solitos. Enimvero solers erat ac sapiens, summaque apud omnes Iudæos gloria; præterea opibus & luxu innutritus, cuiusmodi solent esse in ea fortuna homines, mensis item Sybariticis, aliisque fortunæ generibus conspicuus. Qui tam prosperis rebus vtuntur, hi voluptatis studio punguntur acrius, & mota cupiditate

ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Πανουργότατα μὲν ἐν τῆς ἄλλης ἅπαντας ἀφείς, οἱ δὲ καὶ γεγόνασι σεπτοὶ καὶ περιφανεῖς, ἐπὶ τὸν τῆς Σολομώντος ἔρχεται βίον. ὡς περ ἦ οἱ πόλιν εὐτεχνεσάτην καταδηρὴν ἠρημένον, τῶν πύργων τοῖς χθαμαλωτέροις ἐφιστῶσι τὰς ἐλεπόλεις ἔτω καὶ αὐτὸς τὸν εὐκλεᾶ τὸ ἀγίων παρελάσας χορὸν, ἐπ' ἐκείνον εἰσι δὲ μόνον. ἀλλ' ἐπιτεύξεταί δόλιος θήρας. διαβεβλήσεται ἦ κατ' ἐδένα τρόπον τὰ Χριστιανῶν, εἰ παρώλιος ἐτίς, καὶ τι τῶν ἀδοκίμων καλαφωρᾶται παθῶν. Ἐπειδὴ ἴτων ἐαυτῶν διδασκάλων κατὰ γε τὸ εἶναι σοφόν, μείω τε καὶ ἀτεχνέστερον γενέσθαι φησὶν αὐτὸν, μανθανέτω πάλιν, ὅτι πρῶτον μὲν Ὀμήρῳ σύγχρονος ἦν. ἐκαλοῦσθαι καὶ ἐξηκοσθὲν διελάσαντος ἔτης, μετὰ γε τὴν Τροίας ἀλωσιν, Ὀμηρὸς μὲν συνετίθει τὴν ποίησιν, καὶ τὰς Τρωϊκὰς ἐτραγῶδαι συμφορὰς. ἐθαυμάζετο δὲ Σολομών, τὸ τῶν παροιμιῶν ἐξυφάνων βιβλίον, καὶ τὸν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνίστας. εἶτα μακρῶς μεταξὺ γεγονότος κακῶς, πενήτησθαι καὶ ὀδῶν Ὀλυμπιάδι, Φωκυλίδης τε καὶ Θεόγνις ἐγενέσθην συγγεγραφάσι δὲ καὶ αὐτοὶ χρησώμαθι, ψιλὰ, καὶ κεινομψευμένα, ὅποια περ ἂν καὶ τίτθαι κορίοις, καὶ μὴν καὶ παιδαγωγοὶ φαῖεν ἂν νεθετῶντες τὰ μεϊράκια. Ἰσοκράτην γε μὴν εὐφυσᾶ μὲν φασὶν γενέσθαι σοφιστὴν εἰδὲ δὴ τιτῶν ὀνησιφόρων εἰσηνέκαλο τοῖς νέοις, ἐπαρθείτω μὲν διὰ τῆς παραχωρείτω δὲ τὴν ἀμείνω ψῆφον **D** γεγραφοῦσι πρὸ αὐτῶν Σολομώντι, ἃ καὶ ἀρεσειεν ἂν, ὡς γε οἱ μακρότεροι καὶ πρεσβύτεροι, πρὸς γε τὸ δεῖν εἰδέναί τῆς εὐκοσμίας τῆς τρόπης, ἢ καὶ ὅπως ἂν τις διαδῶν λαμπρῶς καὶ ἐπισημῶνως, καὶ τοῖς θεοῖς τε καὶ ἀνθρωπίνους ἐκ ἀπαδόντως νόμοις. εἰ δὲ παρώλιος ἐτίς ἐξ ἡδονῆς ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε, μὴ πλατὺ γελάτω καθ' ἡμῶν ὁ κατήγορος διενθυμείτω δὲ μάλλον, ὡς ἔτε Προφῆταις ἀγίοις, ἔτε μὴν Ἀποστόλοις, ἢ Ἐυαγγελισαῖς, ἐναριθμῶν αὐτὸν ποιῶν καλεῖσθαι. ἦν μὲν γὰρ ἀλχίνος, καὶ σοφός, καὶ ἐν ὑπερτάτοις ἀρχήμασι παρά γε τοῖς ἀνάπασαν τὴν Ἰσραὴλ πρὸς δὲ τῆς καὶ ἐν πλέτῳ τραπεῖς καὶ περιουσίας, οἷα περ ἂν εἶεν τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις ὑπεροχῆς, καὶ τραπεζαῖς ἐν τρυφῶν Συβαριτικαῖς, καὶ ταῖς ἐτέραις περιχεόμενος εὐπραγίας καὶ εὐκλείας τῆς ἀνωτάτω λαμπρῶς. ἐν δὲ γε τοῖς ἔτῳς εὐπεπραχόσιν, ἀδρότερόν πως ἐστὶ τὸ Φιληδονίας τὸ κέντρον, καὶ κεινημένης

ἐπιθυμίας ὅλαις ὡσπερ ἐπ' αὐτὴν ἠνίας εἶσιν ὁ
 νῆς, ἀνακόπλοντος ἔδενος. σύνδρομον γὰρ αἰεί πως
 ἐστὶ τὰς τρυφῆς τὸ φιλήδονον, κατὰ δὲ αὐτὸς
 φησὶν ὁ σοφιστὴς Ἰσοκράτης. πλεῖτος δὲ κακίας
 μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστίν. ἦν
 ἄρα εἰκὸς καὶ πλεῖν καὶ τρυφᾶν τὸν ἔγω λαμ-
 πρὸν, καὶ τῶν ἄλλων ὑπερημενον τ' ἐφ' ᾧ ποιῆ-
 ται τὴν διαβολήν. εἴην εἰ σεσάλευταί πως
 καὶ παρανεχώρηκεν ἡδοναῖς καὶ τρυφῆς, καὶ πλεῖτος,
 καὶ ἐντεῦθεν ἀγερωχίας ἐπίμεσος ὢν, τί τὸ πα-
 ράδοξον, ὦ τᾶν; ὁ Σωφρονίσκος Σωκράτης, ὁ
 φιλοσοφία σύνδρομος, καίτοι καὶ ὀλιγοκλήμων
 ὑπάρχων, καὶ χειρουργικὴν ἐπιστήμην ἐπιτη-
 δεύσας ἐν ἀρχαῖς, καὶ ὀλιγοσιεῖν εἰώθως, καὶ ὡς
 ἐξ ἀνάγκης τάχα πρὸς καὶ τὰς εἰς λήξιν ἐνδείας
 πεπιεσμένος, χαμαί τε ἐρχόμενος καὶ τ' Ὀμήρου
 μῦθον, συνεφύρετο γυναίξιν, Μυρτοῖ τε Φημίξιν
 Ξανθίππην συνεπλέκετο δὲ καὶ τὰς ἐταριζομέ-
 ναις, καὶ ἀκάθειος ἦν εἰς ὀρέξεις ἀσχερὰς καὶ μυ-
 σαρωλάτας. Φέρε δὲ ἔν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ Σωκρά-
 τος λέγωμεν. ὦ μέγεθος ἀρετῆς, ὦ σοφίας πλε-
 τος, ὃ περιγεγόνηεν ἡδονῆς. ἐρομένω δὲ μοι κα-
 κῆνο φραζέτω. ὅς νερόμικεν εἶναι θεός, πότερα
 σοφός εἶναι φησὶν, ἢ γὰρ ἀνσάτης καὶ ὀλιγο-
 γνώμωνας. εἰ μὲν ἔν ἀσόφος ὑπάρχειν αὐ-
 τὸς διαλείνεται, κατηγορεῖται τὸ ἀμαθὲς τῶν
 ἰδίων θεῶν. εἰ δὲ σοφός καὶ συνελωτάτης, μα-
 χλώσιν ἀνθ' ὅτε, καὶ ἔχι τὰς γυναικῶν μόνον,
 ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρρένων ὥρας ἐπιμεμήνασιν;
 εἴην φαίη ἀν οἰμά τις καὶ ἐπ' αὐτοῖς εἰκόντως.
 ὦ μέγεθος ἀρετῆς τ' Ἰβλιανῶν θεῶν ὦ σοφίας
 πλεῖτος. ὃ περιγεγόνασιν ἡδονῆς καὶ φιλοσαρκίας.
 ὦ τὸ παντὸς ἄξιον καταλογισαίμην. εἰ δὲ δὴ
 τις τρυφῶν, ἡμάρτηκεν ἀρετῆς, καίτοι σοφός ὢν
 ἄγαν, μὴ γελάσω διὰ τὸ τῶν Χριστιανῶν. ὃ
 γὰρ Προφήτης ἡμῖν ὡς ἐφην ὁ ἑκαλέμενος,
 ἔτε μὲν Ἀπόστολος, ἢ Ευαγγελιστὴς, ἀνὴρ δὲ μᾶλ-
 λον ἀγερωχίας ἐντεθραμμένον, καὶ τ' ἐν ἔχων
 εὐπαρακόμισον ἐκ τρυφῆς, ἐπὶ γε τὸ δεῖν εἶδ'
 ὅτε καὶ τοῖς φυσικοῖς σικετήμασιν ἀπεριμερίμνωσ
 παραχωρεῖν. ἐπιγάννυται δὲ τοῖς Σολομώντος
 πλάσμασι, καὶ δὴ καὶ φησὶν αὐτὸν τοῖς Ἑλλήνων
 λατρεῦσαι θεοῖς, γυναικῶν ὀθνεῖων φισυρισμοῖς
 παρενηνεγμένον. εἰτά τι δριμύ καὶ κακὸς, κα-
 θαπερ εἰώθει, συνίθεις. εἰ μὲν ἢ παλήθη, φησὶ μὴ
 δὴ κεκλήσθω σοφός. εἰ δὲ σοφὸν εἶναι φατέ, πρό-
 δηλον ἀν εἴη δὴ πρὸς, ὡς τόγε δὴ δεῖν καὶ τοῖς ἐ-
 τέροις προσκυνεῖν ἐλέως θεοῖς, σοφίας ἢ ἔργον

A omnibus velut habenis in illam fertur
 animus, inhibente nemine. Semper
 enim fere *delicias voluptatis amor co-*
mitatur, ut Sophista ipse quoque ait Iso-
 crates. Diuitiae autem vitiorum poti-
 us administræ quam virtutis. Seque-
 batur ergo, ut is, quem accusare statu-
 it, in eo splendore vitæ supremoque
 dignitatis fastigio, diues quum esset,
 luxuriose viueret. Quare si iactatus
 est quodammodo, seque a voluptati-
 bus vinci passus est, deliciis & opibus,
 quæque ex his proficiscitur abundans
 insolentia, quid adeo mirum, Iuliane?
 Socrates, Sophronisci filius, in philo-
 sophia educatus, quamuis pauperculus,
 & manuariam artem primum exercuif-
 fet, parce viuere solitus, & *necessitate*
forfan extremaque pressus inopia atque
humili repens, ut Homericis verbis uta-
 mur, cum vxoribus miscbatur, Myrto
 nimirum & Xanthippe, ad hæc & cum
 scortis, obscenisque & abominandis
 C libidinibus impotenter ardebat. Age
 ergo, de Socrate nos id ipsum quoque
 dicamus. O magnitudinem virtutis! o
 sapientiae diuitias! Non vicit volupta-
 tem. Sed percontanti mihi responde-
 at: Quos Deos existimat, an sapientes
 esse dicit, aut sane stultissimos, & angu-
 sto animo. Si ergo contendit minus esse
 sapientes, Deos suos ignorantiae accu-
 fat; sin autem sapientes & cordatos,
 quid scortantur, neque feminarum tan-
 tum sed & masculorum libidine infan-
 niunt? Quamobrem de illis hoc etiam
 merito quis dixerit. O magnitudinem
 virtutis Deorum Iuliani! o sapientiae
 diuitias! Non vicerunt voluptatem &
 carnis libidinem. O quam illud omni
 admiratione dignum reputem! Si quis
 ergo deliciis diffluens, virtute excidit,
 licet oppido sapiens esset, ne propterea
 Christianam religionem rideat. Nec
 enim propheta nobis est, uti dixi, is qui
 in crimen vocatur, neque certe Aposto-
 lus, aut Euangelista, sed potius vir luxu
 innutritus, animoque præ deliciis natu-
 ræ motibus interdum facile ac temere
 cedenti. Porro Salomonis casu Iulianus
 oblectatur, eumque Deos Græcorum
 coluisse ait, exterarum mulierum blan-
 ditiis abductum. Tum quiddam acre ac
 malignum more suo subiiciens: Si dece-
 ptus est, inquit, ne certe sapiens vocite-
 tur: sin autem sapientem esse dicitis, uti-
 que manifestum erit, quod Deos alios
 adorandos statuerit, opus fuisse sapien-

tia, quæ admirationem ei peperit. At certe ex iis quæ scripsit, Salomonem sapientem intelligimus ac dicimus. Quod autem manifeste peccauerit, quum falso nominatos Deos coluit, nemo negabit. Sed ab exteris mulieribus abductum dicimus. Blanda res enim est mulier, & quos semel suis laqueis implicuit, hos incantare potest, adiutrice voluptate, qua mens vincitur. Abductus autem est, in ipso fere senectutis limine quum esset, mente iam velut vna cum corpore confescente, nec pristinum illum vigorem retinente. Ut autem iuuenilis animus non amat molestiam, ita nec senilis; & vt adolescentes strenue quiduis aggrediuntur, & in omnia inconsiderate feruntur,

Sculte enim semper agunt iuuenes, vt canit Homerus; ita & hominis mens senilis. Et quidem iuuenis quum esset Salomon, ac velut in pubertate mentis, celeberrimum illud templum Hierosolymis extruxit, aliaque ad Dei gloriam magno studio perfecit. Sed postquam ætas in ipso fine & occasu vitæ fuit, ac robur simul & mens defecit, tandem laqueum illi per mulieres parans Satanas, a recto illum abduxit. Verum vt ille pertendit, eum Dei monitu non defecisse, & in omne vitium ruisse, vel hinc facile patebit, quod eam ob rem Deus vehementer concitatus est, ac sceleri pœnam statim indixit. Scriptum enim est in tertio

3. Reg. 11. *Regnorum: Et factum est in tempore senectutis Salomonis, non erat perfectum cor eius cum Domino Deo suo, sicut cor David patris sui. Et declinare fecerunt mulieres aliena cor eius post Deos suos. Et dixit Dominus ad Salomonem: Pro eo, quod facta sunt hæc tecum, & non custodisti mandata mea, & præcepta mea, que mandavi tibi, discindens discindam regnum tuum de manu tua: & dabo illud seruo tuo. Quid porro mandatum est illi, & omnibus qui sub lege viuebant? Ne cum alienigena matrimonium contraherent.*

Deuter. 7. *Dixit enim: Filiam tuam non dabis filio eius, & filiam eius non accipies filio tuo. Deficere enim faciet filium tuum a me, & pergens adorabit Deos alienos. Cuius mandati oblitus cum alienigenarum filia-*

Α αὐτῶ, δι' ἣν καὶ τεθαύμασαμ. Ἀπὸ μὲν ἔν ὧν γέγραφε, σοφὸς ἂν λέγοιτο πρὸς ἡμῶν, καὶ δὴ ἢ νοοῖτο καὶ ἀλήθειαν ὁ Σαλομῶν. ὅτι δὲ πεπλημμέληκεν ὁμολογημένως τοῖς ψευδανύμοις λατρεύσας θεοῖς, καλαρήσατ' ἂν εἴδεις. παρακεκομίσθαι δὲ Φαμὲν αὐτὸν ὑπὸ γυναικῶν ἀλλοφύλων. ψίθυρον γὰρ χεῖμα γυνή, καὶ τὰς ἀπαξ τοῖς αὐτῆς ἀλόνας βροχοῖς καλαγοητεύει ἰανῆ, σύνοπλον ἔχουσα τὴν τ' διανοίας κρατήσασαν ἠδονῆν. Συνηπάξελο δὲ γεγονώς καὶ ἐπ' αὐτῷ γήραος εἰδῶ μονουρχί καὶ ἀφηθηκότος ἠδὴ ἔνδ, καὶ ἐν ἐν ἀκμαῖς ὄντ' ἔτι τὰς πρώτας, ἀλλ' οἷον τῷ σώματι συγκαταγερᾶσκιοντος. ὡσπερ δὲ νέα φρονίς ἐν ἀλγείν Φιλεί, ἔτως εἰδὲ πρεσβυλική. καὶ ὡσπερ ἀμελήτῃ τὰ μειράκια πρὸς πᾶν ὅτι ἐν ἴεται τ' πρακτέων, καὶ ἀβασάνισον ἔχει τὴν ἐφ' ἅπασι ῥοπήν,

-- αἰεὶ γάρ τε νεώτοροι ἀφραδεσσι, καὶ τ' Ὀμήρῳ εἶχον ἔτω καὶ ἀνδρὸς ἀφῆλικ' ἔνδ. Νέος μὲν ἔν ὧν ἔτι Σαλομῶν, καὶ ὡσπερ ἐν ἠδὴ φρενός, τ' διαβόητον ἐκείνον ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις νεῶν εἰργάζετο, καὶ τὰ εἰς δοξᾶν Θεῶ πληρῶν ἐπέειγέλο. ἐπειδὴ ὅ γέγονεν ἐπ' αὐτῷ τέρματι καὶ δυσμαῖς βίης ἢ ἡλικία, ῥώμης τε ἦν ὁμῶ καὶ φρενῶν ἐν ἐνδεία, λοιπὸν πάγην αὐτῷ τὴν ἐκ γυναικῶν ἀρτίσας ὁ σατανᾶς, παρεκόμισε ἔεικότ' ὅτι δὲ ἔχ, ὡς αὐτὸς διαλείπει, Θεῶ χεῖσαντος αὐτῷ καλεκομίσθη πρὸς ἀπόσασιν, καὶ εἰς πᾶν ἠνέχθη κατῶ, διαδείξειεν ἂν εὐκόλως τὸ κενὴν ἠδὲ λῖαν ἐπ' αὐτῷ τ' ὅλων Θεῶν, καὶ δίκην εὐθύς ἐπαρῆσαμ τῷ πλημμελήματι. γέγραπται γὰρ ἐν τῇ τρίτῃ τ' βασιλειῶν καὶ ἐγενήθη ἐν καρῶ γήραος Σαλομῶν, ἐκ ἦν ἢ καρδία αὐτῷ τελεία μὲν κυρία ἔ Θεῶ αὐτῷ, κατῶς ἢ καρδία Δαβὶδ' ἔ πατρὸς αὐτῷ καὶ ἐξέκλιναν αἱ γυναῖκες αἱ ἀλλότρια τὴν καρδίαν αὐτῷ ὅτις αὐτῶν αὐτῶν. καὶ εἶπε κύριος πρὸς Σολομῶντα: ἂνθ' ὧν ἐγένετο ταῦτα μὲν σὺ, καὶ ἐκ ἐφύλαξας τὴν ἐντολήν μου, καὶ τὰ προσάγματά μου ἔ ἐνέειλάμην σοι, διαρρήσων διαρρήξω τὴν βασιλείαν σου ἐκ χειρὸς σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δόλω σου. Τί ὅ ἦν τὸ ἐνλαθὲν αὐτῷ, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τ' νόμον; ἀνδρὶ μὴ κηδεύειν ἀλλογενεῖ. ἔφη γὰρ, ὅτι τὴν θυγατέρα σου εἰ δώσεις τῷ ἡῶ αὐτῷ, καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῷ εἰ λήψῃ τῷ ἡῶ σου. ἀποστήσει γὰρ τ' ἡῶν σου ἀπ' ἐμῶ, καὶ πορευθεῖς λατρεύσει θεοῖς ἑτέροις. Ἀμνημονήσας τοίνυν τῆς τοιαύτης ἐντολῆς, τὰς τ' ἀλλοφύλων συνεπλέ-

Odyss. H. v. 294.

κετο θυγατέρασιν. ἐπειδὴ τοίνυν, Φησὶ, δι' ἔδενός Α
ἐποίησω λόγος τὴν δοθείσαν ἐνόλην, κατολι-
θήσας δὲ πρὸς ἀπόσασιν, τοῖς τῶν ἀλλοφύλων
λελάτρευκας θεοῖς, καὶ δόλην ἐμὴν τὴν κλίσιν εἰ-
δώς ἔσαν, τὴν ἐμοὶ καὶ μόνῳ πρεπωδесаτὴν ἐκνε-
νέμηκας αὐτῇ τιμὴν τε καὶ δόξαν, καὶ γὰρ τὴν σὴν
διαρρήξω βασιλείαν, καὶ δώσω αὐτῇ τῆ δό-
λω σα, ἢ ὃ πεποίηκας μάθοις ἐξ αὐτῆς συμ-
βεβηκότ. Πῶ τοιγαρῶν ἔχρησεν αὐτῆ τὸ καὶ ἐ-
τέροις χρῆσαι θεοῖς προσκυνεῖν, ὃ ἔτω λελυ- Β
πημένος; μὴ γὰρ δὴ λεγέτω τὸ πιθανὸν εἶναι δο-
κεῖν πανταχοῦθεν ἐαυτῷ θηρώμενος φθόνος γὰρ καὶ
ζήλος, ἔδὲ ἄχρι τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἀφικνεῖ-
ται, τοσῶτον ἄπεσι θεῶν καὶ τ' ἀγγέλων. ὃ φθό-
νος ἦν, ὡ κράτις. πόθεν; ἔτε μὴν βασιλείας
ἔργον εἶναι φασί, τὸ μὴ ἀναχέειν τ' εἶον καὶ ἀ-
κήρατον νῦν τῶν πεπλανημένων, καὶ προσκυνεῖν
ἐκ οἷδ' ὅπως ἐτέροις ἐσπεδακότων, τηρεντ. Δ
δὲ μᾶλλον τὸ

Homerus
Iliad. B. v.
204.

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς κοίρανος ἔσω, C
Εἰς βασιλεύς.

Οὐκ ἐπειδήπερ, κατὰ Φησὶν αὐτὸς, ἔδὲ ἄ-
χρι τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν ἀφικνεῖται φθόνος, ἔσω
τοῖς ἐπὶ γῆς κρατῶσιν ἀδιάφορον, καὶ εἰ ἔξω
φείροί τις τῆς ὑπὸ αὐτοῖς βασιλείας, μᾶλλον
δὲ τὰς αὐτῶν ἀρπάξεν ἑλοῖτο τιμάς. Ἄλλ' ὃ
τοιῶτος ἦν αὐτὸς, ὅτε καὶ ἐν σιήπλοισι ἦν, ἐνό-
λασε δ' ἂν καὶ μάλα πικρῶς τ' ἀλόγητα τῆ γρα-
φῆ. ἔκιν ἂ μὲν ἔχειν ἡμᾶς ἀδιαβλήτως ἐνε-
σι, καλακῆσαι ἂν τις καὶ ἕτερος διεφθονηκότος D
ἔδενός. διαβεβλήσεια γὰρ ἐπὶ κατὰ τὸ γε
βάσιανον ἐν τῆτοις, καὶ μάλα εἰκότως. ἐπιπη-
δῶντας δὲ καὶ αὐτῇ τῆ τῆ Θεῶ δόξη τῆς ὑπὸ σιή-
πλοισι κειμένους, ἢ καὶ ἀνταίρειν φέλοντας, ἐν δίκῃ
τε καὶ ἀναμφιλόγως κολάζειν πρέποι ἂν, καὶ
ἐκ ἂν τις οἰοῖτο νῦν ἔχων φθόνον καὶ ζήλον πρὸς
τῆτο ἰέναι τὸν τῶν ὅλων Θεόν, χρειαδέσατα δὲ
μᾶλλον καὶ ἀναγκάως, ἵνα μὴ ἀγνοῆται τὸ ἀλη-
θές. Ὅτι γὰρ ἐστὶ ζωοποιὸν τὸ ἀμωμήτως καὶ ἀ-
πλανῶς εἰδέναι τίς ὃ τ' ὅλων ἐστὶ δημιουργός καὶ E
δεσπότης, αὐτὸς ἐδίδαξεν ὃ σωτήρ, ἔτω λέγων
πρὸς τ' ἐν τοῖς ἔρανοῖς πατέρα αὐτῆ δὲ ἐστὶν
ἢ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀλη-
θινὸν Θεόν, καὶ ὃν ἀπέσειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ὁ-
μολογούμενος τοίνυν ὡς ἐστὶ ζωοποιὸν τὸ εἰδέναι
σαφῶς τ' φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν, ἐκ
ἐνδοιάσειέ τις ὡς ἔσαι πῶ πάντως τῆ παντός
ἀνάμεσον κατὰ τὸ τῆς ἀληθείας ἀφαιμαρτεῖν, καὶ

liabus rem habuit. Quoniam igitur, inquit, mandatum tibi traditum nihil fecisti, & ad defectionem prolapsus alienigenarum Deos coluisti, & creaturam, quam seruum meam esse noueras, honorem & gloriam, quæ mihi soli conuenit, detulisti; ego tuum regnum dirumpam, & dabo illud seruo tuo, ut facinus tuum discas ex eventu. Vbinam ergo significauit illi, Deos alios esse adorandos, qui tam infensus eo nomine illi fuit? Ne enim dicat, suis undique sermonibus fidem quærens, inuidiam & æmulationem ad bonos viros minime pertinere, nedum ad Deos & Angelos. Non erat ea inuidia, o bone. Qui autem? Quippe inuidiæ opus non esse contendimus, quod diuina & immortalis mens non ferat errantes, & qui nescio quo pacto diuinos honores aliis tribuunt, sed eius potius qui illud obseruet:

Bona res non est multorum dominatus; vnus dominus esto,

Rex vnus.

Quum ergo, ut ait ipse, in bonos viros non cadat inuidia, nihil sua referre putent terreni principes, quamuis aliquis regiæ potestatis iugum excutiat, aut sane regio honores velit arripere. Atqui eo animo non erat Iulianus, quum imperaret, sed si quis eius criminis condemnatus esset, acerbissimas de illo pœnas sumebat. Quare, quæ nos citra culpam habere fas est, ea & alius citra cuiusquam inuidiam possederit. Opportune enim in his libris ac iure merito reprehendetur inuidia. Sed absque dubio puniri decet eos, qui, quum Dei imperio subiaceant, in eius maiestatem insultant; nec quisquam sanæ mentis est, qui vniuersitatis Deum ad id inuidia aut æmulatione ferri putet, sed necessario potius, ac summa cum utilitate, ne veritas ignoretur. Nam vtiq̄e viuificam esse cognitionem Domini & Creatoris omnium, Seruator ipse docuit, patrem, qui in cælis est, ita compellans: *Hec autem est vita* Ioan. 17.
æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Quum igitur in confesso sit apud omnes, naturalis ac veri Dei claræ cognitionem rem esse viuificam; nemo dubitabit, pessimum esse a veritate aberrare, & a viui-

viuifico cultu excidere. Miror autem quod, quum impuras potestates siue daemonia Iulianus adoret, nos nescio quomodo circa ea harere dicat. At mihi videtur posse de quavis re vsurpari illud rectissime, quod est a Græcorum vno sapiente proditum:

--Molesta res est, o Pamphila!

Ingenua fœmina cum scorto pugna.

Quum enim nullo modo possint vitam ingenuam ac liberalem omnisque reprehensionis expertem criminari, probrorum suorum sordes bene moratis fœminis illinunt, dicacique & fœda lingua illas inuadunt. Id facere & amulari velle reor optimum Iulianum. Sua enim commendat, rursusque diuinæ Scripturæ conuiciatur, ac dicere audet:

IVLIANVS.

Quam ob causam disciplinas Græcorum prælambitis, si abunde vobis est vestrarum lectio literarum? Nam ab illis præstat homines arcere, quam ab immolatorum esu. Ab hoc enim, vt etiam Paullus ait, qui edit, nihil læditur. At conscientia fratris, qui videt, secundum vos offendetur. O sapientissimi homines! Per has autem disciplinas ab impietate defecit, quicquid apud vos natura ingenuum protulit. Quare si quis vel paullum cordatus fuit, hic ab impietate vestra continuo defecit. Proindeque melius est ab illis disciplinis homines arcere, quam a victimis. Atqui nostis, vt arbitror, quantum disciplina nostræ ad prudentiam comparandam vestris antecellant. Ex vestris, nemo fortis ac ne frugi quidem extiterit. E nostris vero, quivis seipso melior fiet, licet omnino natura tardus. Quod si naturæ bonitate præditus sit, nostrasque literas hauserit, vtique tanquam Deorum munere datus hominibus videbitur, siue scientiæ lumen accendens, aut vitæ rationem instituens, aut maximam vim hostium in fugam vertens, ac multam terram multumque mare peragrans, eoque nomine heroum par visus. *Et post alia:* Signum autem hoc manifestum est. Ex omnibus vobis delectos pueros ad Scripturarum studium applicate.

Α ζωοποιῶ λατρείας ἀπολιθεῖν. Θαυμάζω δὲ ὅτι τῶν ἀκαθάρτων δυνάμεων, ἤγχι δαμονίων, προσκυνητῆς ὢν αὐτὸς, ἡμᾶς ἐκ οἴδ' ὅπως περὶ αὐτὰ σρέφεως φησίν. εἰρησάει δὲ μοι δοκεῖ καὶ μάλα ὀρθῶς περὶ παντὸς ὅτι ἐστιν, τὸ δὲ ἐνὸς παρ' Ἑλλήσι λογάδων ἐκφωνηθέν.

--χαλεπὸν, Παμφίλη!

Ἐλευθέρα γυναῖκί πρὸς πόρνην μάχη.

Β' Ἐχθραὶ γὰρ ἑδαιμόθεν τ' εὐφυσία καὶ ἐλεύθερον, καὶ πέρα μῶμυ παντὸς αἰτιάσασθαι βίον, τῶν οἰκείων ἐβλημάτων τὸν ῥύπον ταῖς ἐπικεικῆσιν ἀπομάττονται, φιλοσκώμμονά τε καὶ βδελυρὰν αὐταῖς ἐπαφειῶσαι τὴν γλῶσσαν. Τιστὶ γὰρ οἶμαι ζήλῳ καὶ μῆν καὶ ἐλέσθαι δεῖν, τὸν κράτιστον Ἰσλιανόν. κατασεμνύνει μὲν γὰρ τὰ οἰκεία, διαλοιδορεῖται δὲ πάλιν τῇ θεοπνεύτω γραφῇ, καὶ δὴ καὶ Φάνας τετόλμηκε.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

С Τῶ χάριν ὑμεῖς τῶν παρ' Ἑλλήσι παρεσθίετε μαθημάτων, εἶπερ αὐτάρκης ὑμῖν ἐστὶν ἢ τῶν ὑμετέρων γραφῶν ἀνάγνωσις; καί τοι κρείττον ἐκείνων εἰργεῖν τῆς ἀνθρώπου, ἢ τῆς τῶν ἱεροθύτων ἐδωδῆς. ἐκ μὲν γὰρ ἐκείνης, καθὰ καὶ ὁ Παῦλος λέγει, βλάπτεται μὲν ἑδὲν ὁ προσφερόμενος ἢ δὲ συνείδησις τῶ βλέποντος ἀδελφῶ σκανδαλιθεῖν ἂν καθ' ὑμᾶς. ὦ σοφώτατοι . . . Φάνας! διὰ δὲ τῶν μαθημάτων τῶτων, ἀπέστη τῆς ἀθεότητος πᾶν ὅτι περ παρ' ὑμῖν ἢ φύσις ἠνελε γενναῖον. ὅτω ἔν ὑπῆρξεν εὐφυσίας καὶ ἂν μικρὸν μόριον, τῶτω τάχις συνέβη τῆς παρ' ὑμῖν ἀθεότητος ἀποσηναί. βέλιον ἔνεῖρσειν μαθημάτων ἢ τῶν ἱερείων τῆς ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἴσε καὶ ὑμεῖς, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τὸ διάφορον εἰς συνέσει τῶν παρ' ὑμῖν . . . ἑδ' ἂν γένοιτο γενναῖον ἀνῆρ μᾶλλον ἑδὲ ἐπικεικῆς. ἐκ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν, αὐτὸς αὐτῶ πᾶς ἂν γένοιτο καλλίων, εἰ καὶ παντάπασιν ἀφύης τις εἴη. φύσεως δὲ ἔχων εὐ, καὶ τὰς ἐκ τῶτων προσλαβῶν παιδείας, ἀτεχνῶς γίνεται τῶν Θεῶν τοῖς ἀνθρώποις δῶρον, ἢ τοι φῶς ἀνάψας ἐπισήμης, ἢ πολιτείας γένεσι, ἢ πολεμίας πολλὰς τρεψάμενος, καὶ πολλὴν μὲν γῆν, πολλὴν δὲ ἐπελθῶν θάλασσαν, καὶ τῶτω φανείς ἠρωϊκός. καὶ μεθ' ἕτερα. Τεκμήριον δὲ τῶτο σαφές. ἐκ πάντων ὑμῶν ἐπιλεξάμενοι παιδία ταῖς γραφαῖς ἐμμελετήσαι παρασκευάσατε.

καὶν Φανῆ τῶν ἀνδραπόδων εἰς ἄνδρα τελέ-
σαντα παρδαρότερα, ληρῆν ἐμὲ καὶ μελαγχολῶν
νομίζετε. εἶτα ἕτως ἐσὲ δυσυχεῖς καὶ ἀνόη-
τοι, ὥστε νομίζεν θεῖος μὲν ἐκείνος λόγος,
ὑφ' ὧν εἰς ἐμὲ γένοιτο φρονιμώτερος, εἰδὲ ἀν-
δρειότερος, εἰδ' ἐαυτὸν κρείττων. ὑφ' ὧν δὲ ἐνεσιν
ἀνδρείαν, φρόνησιν, δικαιοσύνην προσλαβῆν,
τῆς ἀποδίδοτε τῷ σατανᾷ, καὶ τοῖς τῷ σα-
τανᾷ λατρεύουσιν.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Ἄκουε ἔρανε, καὶ ἐνωτίζε γῆ· ἰδὲ γὰρ
ἰδὲ τὸ Ραψάκις πάλιν τῆς τῆς Θεῶν δόξης κα-
τευρύνεται σόμα, καὶ ἀδικίαν εἰς τὸ ὑψὸς λα-
λεῖ, καθὰ γέγραπται καὶ τῆς καθ' ἡμῶν γλωσ-
σαλγίας εἰδὲν, ὡς εἰποιεν, ἠγεῖται τὸ ἀμεινον.
Ἀπόχρη μὲν ἐν ἡ θεόπνευστος γραφῆ, καὶ
πρὸς γε τὸ δεῖν ἀποφάναι σοφῆς καὶ δοκιμω-
τάτης, καὶ διαρκεσάτην ἔχοντας σύνεσιν τῆς
ἐντεθραμμένους αὐτῇ δεδεήμεθα δὲ πρὸς
τῆς τὸ σύμπαν εἰδὲν τῶν ἐξωθεν διδασκα-
λων. Ἐπειδὴ δὲ ἐσι γλυκὺ τὸ πάντα εἰδέναι, ταύ-
τη τοι καὶ μάλα ἐμφρόνως καὶ τὰς τῶν Ἑλλή-
νων πολυπραγμονῶμεν δόξας, ἃς δὴ καὶ ἐφ'
ἐκάστῳ συνειλόγασι τῶν πραγμάτων, πρὸς γε
τῶν ἄλλων ἐπὶ Θεῶν. εἶτα γέλωτος αὐτῆς ἀφορ-
μὴν πεποιήμεθα, μυρίους μὲν ὄσους καὶ ἀριθ-
μῶν κρείττονας Θεῶν τιμᾶν ἠρημένους, καὶ ἀκα-
θάρτων δαίμονιων σέβοντας πληθύν, καὶ αὐτοῖς
τάχα πρὸς τοῖς αὐτὰ προσκυνῶσιν ἀγνοσμέ-
νην, ἔχοντάς τε τὰ ἐν σηκοῖς εἰδὲν πολύμορφα
καὶ πολυειδῆ, καὶ ἕκατά γε μόνους τῆς ἀν-
δρῶν τε καὶ γυναικῶν εἰδοποιηθέντα τύπους,
ἀλλὰ γὰρ καὶ θηρῶν ἀγρίων, κτηνῶν τε
καὶ ἐρπετῶν, πτηνῶν καὶ ἐναλίων. καὶ σιω-
πῶ τὴν κτίσιν, Οὐρανόν τε Φημι, καὶ Ἥλιον,
καὶ Σελήνην, καὶ τὰ ἕτερα τῶν ἀστρων, οἷς
τὴν θεῖαν καὶ ὑπερτάτην ἐκνενεμήκασι δό-
ξαν, ἀνω τε καὶ κάτω τὰ πάντα συγχέον-
τες. Ἐυρίσκομεν δὲ τῆς παρ' αὐτοῖς θεηγό-
ρους περὶ γε τῶν παρὰ σφίσι γεγραφότας
Θεῶν, οἷα περ' ἂν τις καὶ μόνον ἀκῆσας,
ἀσχοτήσιν καὶ ἀκαθαρσίας τὸν οἰκεῖον εὐθύς
ἀναμεσώσσει νῦν. παρεσθίοντες τῶν, κα-
θά φησιν αὐτὸς, τῶν παρ' Ἑλλήσι μαθημά-
των, εἶτα πολὺ τὸ βλάβος εὐρίσκοντες ἐν
αὐτοῖς, τότε δὴ τότε καὶ ἐτι μειζρόνως τῆς
ιερέας τε καὶ θεῖος κατατεθήπαμεν λόγους.

Hi fi, vbi maturam aetatem attigerint, mancipiis meliores fuerint, delirare me & insanire putatote. Et tamen adeo miseri & infani estis, ut sermones illos diuinos arbitremini, a quibus nemo prudentior evadit, aut fortior, ac ne quidem seipso melior. A quibus autem virtutem, prudentiam, iustitiam adipisci licet, hos attribuitis Satanæ, & eius cultoribus.

B

CYRILLVS.

Audi calum, & auribus terra percipe. En Rapsacis linguam iterum contra Dei maiestatem laxat, & iniustitiam in Excelsum loquitur, sicut scriptum est; neque melius quicquam putat, ut videtur, quam hac linguæ prurigine nos appetere. Cæterum diuina Scriptura sufficit, ut sapientes ac probi ac plenissima prudentia præditi euadant, qui in ea educati sunt; nec ad illud prorsus egemus doctoribus peregrinis. Sed quoniam suaue est omnia nosse, idcirco nos singulari consilio Græcorum opiniones indagamus, quas de vnaquaque re, & ante alia de Deo collegerunt. Ex his occasionem capimus eos ridendi, qui multa millia Deorum venerantur, innumerabilemque impurorum Dæmonum turbam colunt, ipsis forsitan adoratoribus ignotam, habentque in templis multiplicis generis ac formæ simulacra, non solum in speciem virorum ac mulierum efficta, sed ferarum etiam quadrupedum, serpentium, volatilium, & aquatilium. Taceo res creatas, cælum videlicet, Solem & Lunam, reliquaque sidera, quibus diuinos ac supremos honores detulerunt, susque deque omnia permiscentes. Quinetiam reperimus apud illos quosdam rerum diuinarum interpretes ea de Diis suis scripsisse, quæ vel auditu solo statim obscœnitate & impuritate mentem oppleuerint. Literas igitur Græcas prælambentes, ut illius verbis utamur, multaque fraude in iis reperta, tum sane vehementius sacros diuinofque sermones, hoc est, di-

vinitus inspiratam Scripturam admiramur. Quid enim vilitatis non illa complectitur? Primum enim, & quod omnium est nobilissimum, videre licet in ea veræ Dei cognitionis sermones coruscantes. Sunt autem hi subtiles, accurati, sublimes, & supra id omne quod creatum est initiatorum animum euehant, eoque loci vnam illam & supremam naturam quodammodo statuunt, vt ultra id omne quod cum sensu est opinabile, aut scientia vel mente comprehenditur, hoc est, vltra creaturam omnem visibilem aut inuisibilem concipiatur esse: ei autem ac soli velut eximium quiddam ac præcipuum munus, immo vero, propriam ac naturalem illius dignitatem, nullique alii innatam cum primis illa tribuit, nempe rebus cæteris dominari, creare, & in ortum educere quæ nusquam sunt. Ad hæc bene viuendi rationes nobis explicat, legibusque sacris ac diuinis ad iustitiam dirigit, nobisque omnis æquitatis clarum iter statuit. Commemorare libet sanctos Prophetas, qui quum Græcarum literarum ignari prorsus essent, sancti nihilominus fuerunt, Deoque gratissimi, operaque patrarunt omni prædicatione maiora. Et sane ad ipsum Mosem venio sacrorum interpretem. Age enim, ecquis illo sapientior, aut ad eum vel minimum accesserit, doceat obiter. Erat is quidem lingua Hebræus, veruntamen contemplatione rerum dicendique peritia non ignobilis. Vnde historiarum scriptor Eupolemus, in libro de Iudæorum Regibus de Mose verba faciens, ait illum fuisse primum sapientem, Grammaticamque Iudæis tradidisse, quæ apud illos hodieque forsan est in vsu. Phœnices vero ab iis artem accepisse, maxime quum essent finitimi Iudæis. Hos illam Græcorum filiis tradidisse, quum Cadmus nimirum, apud illos versatus, ipsa prima elementa docuisset. Huius historiae nominatim meminit Clemens in Stromatis, vir in primis doctus & eruditus, qui Græcarum literarum altitudinem, quantum forsan ante illum pauci, perscrutatus est. Quum ergo ipsam primorum elementorum scientiam Græci ab Hebræis per Cadmum

Αφημι δὴ τὴν Θεόπνευστον γραφὴν. Τί γὰρ τῶν ὀνησιφόρων ἐκ εἴρηται παρ' αὐτῆς; πρῶτον μὲν γὰρ, ὃ καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐστὶ τιμαλφέστερον, κατίδοι τις ἐν αὐτῇ τῆς τῆς ἀληθῆς Θεοπίας ἐνασράπλουτας λόγους. ἰσχυροὶ δὲ ἔσονται, καὶ ἀκριβεῖς, καὶ ἀνωκισμένοι, καὶ παντὸς ἐπέκεινα γενήσονται τῶν μυσταγωγῶμενων ἀναδιβάζοντες νῦν, καὶ χῶρον ὡσπέρ τινα νέμοντες τῆ μιᾶ τε καὶ ὑπεράτα Φύσει, τὸ πέρα νοεῖσθαι παντὸς καὶ δοξασθαι μετ' ἀδοθήσεως, καὶ μὴν καὶ ἐπιστήσονται καὶ νοήσονται, τῶν ἔσονται, ὁρατῆς τε ἀπάσης καὶ ἀοράτης κλίσεως, αὐτῆ δὲ καὶ μόνῃ χρῆσθαι κατάρχειν τῶν ἄλλων, καὶ μὴν καὶ τὸ δύνασθαι δημιουργεῖν καὶ παρακομίζειν εἰς ὑπαρξιν τὰ ἐκ ὄντα ποτὲ, γέρας ὡσπέρ τι λαμπρὸν καὶ ἐξαιρετικόν, μᾶλλον δὲ ἰδιόν τε καὶ Φυσικὸν ἀξίωμα, καὶ ἔδενι τῶν ἄλλων προσπεφυκὸς εἶναι μάλα τέλει κεν. εἶτα πρὸς τῶν καὶ τῆς εὐζωίας ἡμῶν εἰσηγήσονται τρόπους, νόμοις δὲ θείοις καὶ ἱεροῖς ἀπευθύνει πρὸς δικαιοσύνην, καὶ μὴν καὶ ἀπάσης ἡμῶν ἐπιεικείας ἐναργῆ καθίσησι τρίβον. Διαμεμνήσομαι δὲ τῶν ἁγίων Προφητῶν, οἱ μαθημάτων ἑλληνικῶν ἀμέτοχοι μὲν γεγονόσιν εἰς ἅπαν, ἅγιοι δὲ ἦσαν, καὶ τῷ Θεῷ θυμηρέσασιν, καὶ τῶν ὑπὲρ λόγον σημείων ἀποτελεσάσιν. Εἶμι δὲ δὴ καὶ ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὸν ἱεροφάνη Μωσέα. εἶτα, τίς ἐκείνους σοφώτερος, ἤγχι ἐγγύς καὶ παρὰ βραχὺ παρελθὼν διδασκίτω. ἦν μὲν ἐν τῇ γλῶσσαν Ἑβραῖος, τὸ γε μὴν εἰς θεωρίας καὶ τὸ εἰς λόγους ἐντεχνῆς ἐκ ἀθαυμάσας ἔχων. Εὐπόλεμος γὰρ ὁ ἰσορικός τῆς ἐπ' αὐτὰς λόγους συνίθεις, ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν τῇ Ἰσδαίᾳ βασιλέων Φησὶν ἐναργῶς, Μωσέα δὴ πρῶτον γενέσθαι σοφόν, καὶ γραμματικὴν τοῖς Ἰσδαίοις παραδῆναι, τὴν τὸ τηνικάδε τάχα πρηνενομισμένην. Φοίνικας δὲ παρ' αὐτῶν κατακλήσασθαι τε τὴν ἐπιστήμην, ἅτε δὴ καὶ ὁμοῦς ὄντας Ἰσδαίοις. παραδῆναι δὲ τοῖς Ἑλλήνων παισὶ, Κάδμω δὴλονότι παρ' αὐτοῖς γεγονότῃ, καὶ αὐτὰ δὲ διδάξαντῃ τὰ πρῶτα σοιχεῖα. Ταύτης ἰδίᾳ μὲμνηται τῆς ἰσορίας ἐν τοῖς Στρωμαλεῦσιν ὁ Κλήμης, ἀπὸρ ἐλλόγιμος καὶ φιλομαθῆς, καὶ ἀναγνωσμάτων ἑλληνικῶν πολυπραγμονήσας βάθῃ, ὡς ὀλίγοι τάχα πρὸ τῶν πρὸ αὐτῶν. Ὁ τοίνυν καὶ αὐτῆ τῶν πρῶτων σοιχείων ἢ ἐπιστήμη παρ' Ἑβραίων ἦκει τοῖς Ἑλλήσι μεσολαβῆντῃ τῷ Κάδμω,

κατωσυρέτω τὴν ὀφρὺν ὁ Φάναυ τολμήσας Ἰουλιανὸς, ὃ χάριν ὑμεῖς τὴ παρ' Ἑλλησι παρεδίετε μαθημάτων, εἶπερ αὐτάρκης ὑμῶν ἐσιν ἢ τὴ ὑμετέρων γραφῶν ἀνάγνωσις; Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις, ἢ μὲν θεῖα γραφὴ, ποιήν τε καὶ ἀγελαίαν, καὶ ἀπασιν αὐτῆμα ξευμένην ἔχει τὴν λέξιν εὐσομεῖ ὅ τὰ Ἑλλήνων, καὶ καλαπλάσει τὸ ἐπίχαρι, καὶ πρὸς γε τῷ τὸ εὐεπές. Φαμέν ἔν, ὅτι γλώτῃ μὲν Ἑβραίων ἐλαλήθη τὰ Προφητῶν, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ Μωσέως, ἵνα καὶ ὑπάρχη γνώριμα μικροῖς καὶ μεγάλοις, μελεποῖ ἢ χερσὶ μὲν εἰς τὸ τὴ γλώτῃς εὐριβές καὶ δυσέφικτον ἐχέσης παντελῶς ἔδεν. εἰ ὅ πολὺ τὸ εὐκοσμον τὰ Ἑλλήνων ἔχει, καὶ τὸ ἀπόλειπον εἰς ἡχώ, ἀλλ' ἐν ἐκβολῇ ὃ πρέπον ὅ γεγονότα φάμεται, καὶ τὴ ἀληθείας ἡμαρτηνότηα. μυρίους ἢ ὄσους μυθολογεῖσι Θεός, τὴ ἕνα δὲ φύσει καὶ ἀληθῶς εἰς ἀπαν ἡγνοηκότες! ἐπαμύνασθαι δ' ἄν τις εἰ γε σωφρονοῖ, ὃ τὴ εὐσομεῖν μὲν εἰδότα καὶ κεκοιμημένων ῥημάτων ἐπισήμονα, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δὴ τῷ φιλήν ἀνχῶντα λαμπρότητα ἐκείνον ὃ μᾶλλον, ὃς ἀν ὀρώτο τὴν μὲν τὴ λέξεων προφορὰν ἔχ ἑτοιμοτέραν ἔχων, ὀρθῶς ὃ τὴν δόξαν, τὴν ἐπὶ γε φημί τῷ πάντων κρατῶντι Θεῷ, καὶ πάντα τρόπον ἐπιεικείας ἐκ ἀνεπιήδευτον ἔχοντα, βάσιμον δὲ καὶ οἶον ἰππήλατον πᾶν εἶδος ἀρετῆς. Οὐκ ἔν ἀπὸ μὲν τῆς Θεοπνεύστῃ γραφῆς ἑαυτῷ βελτίων ἀν γένοιτο πασις ἔν, καὶ μὴν καὶ ἑτέροις ἐκ ἀσυλητῆς εἰς ὄνησιν. ἀπὸ δὲ γε τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καλλιπῆσας μόνον, κερδανεῖ πρὸς τῷ τὸ σύμπαν ἔδεν εἰς γε τὸ εἶναι σεπτός καὶ ἐπιεικής, ἐκ κραλείας τε καὶ σεμνότητος ἐραστής. ὡς ἢ ἔφην ἢ δὴ πλειστάκις τῶν παρ' αὐτοῖς εὐρίστω Θεός, ἀποσπερδάξοντα μὲν τῶν ἐκλόπων ἔδεν, ἢ δὲ νῆς δὲ τῶν εἰς ἀσχερότητα καὶ ἀσέλγειαν ἀπαν παρίοντα καλόν. ὃ τῶν ἀχίσις ἀπασιν ἀλάωναι μεμαθηκῶς τῶν προσκυνθμένων, ὁποῖος ἔσαι λοιπὸν παρήσω λέγειν. Εἰ δὲ δὴ τὸ χερσὶν αὐτῶν τοῖς Ἑλλήνων ἀπονεμένηκε λόγοις, ὅτι πολὺς παρ' αὐτοῖς μὲν ὁ ἀσεϊσμός, παρ' ἡμῶν ὃ ἐκίετι. Φιλοπευστῶντι φραζέτω ἄρα ἢ εἰ τις κοτύλη χρυσῆ τὸν ἐλλέβορον ἔχέας, ἑτέρα γε μὴν ὃ τοιαύτη, μᾶλλον ὃ καὶ εὐλεσε ἀτῆ τὴν ὕλην τὴ τῶν μελισσῶν ἐνέλιθει πόνον· εἴτα ῥοφείν ἐκέλευεν ἐπ' ἐξουσίας τὸ δοκῶν· ἄρα τῶν ὕλων ἐνορῶν τὴν ἀμείνω ψῆφον ἐδίδε τοῖς χείροσιν, ἢ δικάσας ὀρθῶς τῶ πεφουκότος ἀδικεῖν προεἴθει τὸ ὄφελον, καὶ εἰ ἐν σκευῇ κέοιτο τῷ λίαν εὐλεσε ἀτῆ;

A susceperint, demittat supercilium Iulianus, qui percontari ausus est: Quam ob causam Græcas disciplinas arroditis, si vobis vestrarum scripturarum lectio sufficit? At enim, inquiet forsā aliquis, Scriptura sacra vulgare, plebeium, ac protritum dicendi genus continet; Græcorum autem scripta suavitatem habent, ac præterea dicendi venustate abundant & gratia. Respondemus igitur: Hebræorum lingua Prophetas esse locutos, & ipsa Mosis scripta, ut omnibus imis ac summis nota essent, in familiare loquendi genus, nec difficile captu, fuisse translata. Quod si admodum venusta & sonora est Græcorum oratio, cum singulari verborum delectu; a decoro tamen videntur aliena, & veritate destituta. Multa enim Deorum millia comminiscuntur, vnum autem natura ac vere Deum profus ignorant. At quisquis sapit, laudabit eum, non qui diserte loqui & elegantibus verbis uti nouerit, eorumque solum splendorem iactet; sed eum potius, qui verba minus promte & expedite quidem pronunciet, rectam vero de præpotente Deo sententiam, & omne genus sinceræ probitatis ac virtutis colat. Quapropter a diuina Scriptura quiuis seipso melior fiet, & certe aliis quoque non inutilis futurus est. At qui e Græcis disciplinis ornatam tantum & elegantem orationem fuerit consecutus, nihil præterea commodi capiet ad sanctitatem & integritatem morum, modestiæque & grauitatis studium. Ut enim multoties iam repeti, apud illos reperio Deos nullum vitii genus auersari, sed per fœdas & flagitiosas voluptates omnem honestatem abiicere. Qualis autem demum iste futurus sit, qui fœdissimorum criminum reos esse nouit illos, quibus honores diuini tribuuntur, omittam dicere. Quod si palmam tribuit Græcorum scriptis, propterea quod multa vrbantate abundant, E nostra vero minime, percontanti respondeat: Siquis poculo aureo infundat helleborum, alteri vero non aureo quidem, sed vel ex vilissima materia conficto, mel, apum laborem, iniiciat, tum pro potestate forbere iubeat vtrum ex his libuerit: an qui haustus est, in materiam intuens deteriora præferet; an potius recte iudicans, ei, quod natura noxium est, vtile anteponet, licet vilissimo vasculo contentum?

Quoniam autem contendit, præstare ut a Græcis literis fideles arceamus, quam ab iis quæ idolis immolantur; audiat rursus nos iustissimis de causis ab idolothytorum esu fideles prohibere solitos, non autem a Græcis literis. Nimirum hanc causam proferimus, quod quum vnus sit ac solus re vera Deus, nos vel ab aliorum nomine abhorremus, & omni execratione detestandum credimus. Atque hoc docet sapientissimus Paulus quum scribit: *Scimus enim nullum esse Deum nisi vnum, ac idolum nihil esse in mundo.* Non enim si nugantur aliqui, aut mente potius emota infaniunt, Deosque nuncupant quos forte voluerint, ac in templis erectis simulacris in fraudem abducti sunt, nos vna cum illis necesse est etiam insanire, perindeque affici, ac putare Deos esse re vera alios præter vnum naturalem, vniuersitatisque Opificem. Sublatis ergo plane de medio idolis, dicimus immolatum nihil esse: comedimus porro conscientia pura, Deo gloriam tribuentes, qui nobis omnium esculentorum liberum & innoxium vsum largitus est. Quod si quis in his infirmus est, ac nondum sanam ac firmam mentem habet, sed quæ Diis immolantur ea putat aliquid esse reuera, quum nondum ad sinceritatem fidei peruenerit; nos eum ut pædtribæ pueros paulatim ad perfectissimam rei notitiam euehimus.

1. Cor. 8. Sapiientissime igitur Paulus ait: *Si ego cum gratia participo, cur ob id impius iudicor, pro quo ego gratias ago? Quamobrem ea contingere si se occasio dederit, quæ idolis immolata fuerint, nihil prorsus offendet eos qui confirmati sunt in fide.* Nam si idolum plane nihil sit, ne immolatum quidem aliquid erit. Inspicientes igitur scripta Græcorum, verborum compositionem laudamus, & concinnitatem orationis; sed eorum placitis repudiatis ad sanctas potius Scripturas conuertimur, in quibus elucet veritatis decus, & accurata dogmatum cognitio cumulate continetur, & omne genus bonorum documentorum, per quæ omni virtute plenus quis statim euadat, & recte factorum gloria conspicuus. Iuliano porro instanti, & sanctam diuinamque Scripturam subfannanti,

A Ἐπειδὴ δὲ φησὶν ἡν ἄμενον ἡμᾶς μαθημάτων εἰργασθῆναι ἐλληνικῶν τῆς πίστεως ἀνάστασιν, ἢ γὰρ τῶν ἱεροθύτων, ἀκρέτῳ δὲ πάλιν, ὅτι τῆς μὲν τῶν ἱεροθύτων ἐδώκης ἀποσοθεῖν εἰθίσμεθα τῆς πίστεως ἀνάστασιν, καὶ μάλα εἰκότως, εἰργασθῆναι δὲ ἡμῶς τοῖς Ἑλλήνων γράμμασιν ὁμιλεῖν. καὶ εἰ βέλτοισι τις τὴν αἰτίαν ἀναμαθεῖν, φησὶν ὅτι ἐνός ὄντος ἢ μόνου τῆς ἀληθείας Θεοῦ, καὶ τὸ εἰδέναι μόνον τὸ ἐτέρων ὄνομα πεποιήμεθα συνηθῶν, ἢ βδελυρίας ἀπάσης ἐμποιητικὸν εἶναι πεπιστευκαμεν. ἢ τῆτο διδάξει γεγραφώς ὁ πάνσοφος Παῦλος ὅτι οἶδαμεν ὅτι ἕδεις Θεός, εἰ μὴ εἷς, καὶ ὅτι ἕδεν εἰδῶλον ἐν κόσμῳ. Οὐ γὰρ εἰ ἀθύρουσί τινες, μάλλον δὲ καὶ μεμῆνασι τὸν νῦν παρακεκομισμένοι, καὶ κατὰ γε τὸ αὐτοῖς δοκῶν ἕως ἂν ἐλοιπῶ τυχὸν ὀνομάζουσι Θεός, καὶ ἐν τοῖς τεμένεσιν ἱσάντες ἕδη πεπλάνηται, συναφραίνειν αὐτοῖς ἢ ἡμᾶς ἀναγῆσον, διακείδῃ τε καὶ φρονεῖν ὡς εἶεν ἕτεροι ἢ ἀληθείαν Θεοῦ παρὰ τὸν ἕνα, ἢ φύσει, ἢ τῶν ὅλων δημιουργόν. ἀναγῆσον τοῖνυν ἢ τῆτο εἰσάπαν τὴν εἰδῶλων ὑπαρξῆν, ἕδὲ ἱεροθύτων εἶναι τι φησὶν. ἐσθίμεν δὲ συνειδότι κατὰ τῶν Θεῶν τὴν δόξαν ἀνάπλοντες, ὡς ἀπάντων ἡμῶν τῶν ἐδώδιμων ἐλευθέραν τε καὶ ἀζήμιον χαρισάμεναι τὴν χρῆσιν. Εἰ δὲ ἀσθενεῖ τις ἐν τῆτοις, ὑγιᾶ τε ἔπω ἢ ἕυρωσον ἔχει τὸν νῦν, οἶδα δὲ εἶναι τι καὶ ἱεροθύτα ἀληθῶς, ἔπω βεβηκότι περὶ τὸ γνήσιον εἰς πίσιν συγκαθίσταμεθα, ὡς πῆρ τινες παιδοδείξαι διαγυμνάζοντες τὰ μείρακια, ἀναβιδάζοντες τε ἢ βραχὺ πρὸς τελεωτάτην τῆς πράγματι ἐμπειρίαν. οἰκονομικῶταλα γὰρ ὁ Παῦλος φησὶν εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημῶμαι ὑπὲρ ἕ ἐγὼ εὐχαρισῶ; Οὐκ ἔν ἀδικήσει μὲν πάντεσσι ἕδεν τῆς ἱδρυμένως ἐν πίσει τὸ ἢ αὐτῶν ἀπλεοθαι τῶν ἱεροθύτων εἰ τύχη. εἰδῶλος γὰρ ὅλως ἕν ὄντος, ἕδὲ ἱεροθύτων εἶναι τι. Περιεργαζόμενοι δὲ τὰς Ἑλλήνων συγγραφαί, τὴν μὲν τῶν λέξεων ἐπαμῆμεν συνθήμην, καὶ τὸ ἕυρωθμον εἰς λόγους, ἀπανισάμενοι δὲ τὸ ἐν αὐταῖς δογματῶν, τῆς ἀγίας μάλλον προσκεκλίμεθα γραφαῖς. ἐνασράπτει γὰρ αὐταῖς τῆ ἀληθείας τὸ κάλλος, καὶ δογματικῆς ἀκριβείας ἐνσεσώρευται γνώσις, καὶ πᾶν εἶδος ὑποθηκῶν ἀγαθῶν, διῶν ἂν γένοιτό τις ἀπάσης ἕυθως ἐπίμεσος ἀρετῆς, καὶ τοῖς ἐξ ἀγαθουργίας ἀνυχήμασιν ἕυ μάλα διαπρεπῆς. Ἐνισαμένῳ δὲ μὴ τῆτο, καὶ τὴν ἀγίαν τε καὶ θεόπνευστον καλαστικῶταλα γραφῆν,

ἐπεὶ τοι τῆ Ἑβραίων συνέθειμα γλώτῃ, Φαίη ἂν
οἰμάτις. ἄρ' ἔν, ὡ κράτισε, συγκαταίφ' ἔξεις αὐτῇ
καὶ τὰς ἑτέρας τῆ γλωσσῶν, ἅπερ ἂν εἶεν τ' Ἑλλή-
νων ἑξωκισμένα, καὶ ταύταις ἐναριθμήσεις πάντως
πρὸ τὴν σὴν, ἣν δὴ καὶ πεποίησαι περὶ πολλῶν τὴν
τ' Ἀυσονίων Φημί; καί τοι πῶς ἐκ ἀληθὲς εἶπεν,
ὡς ἔυρημα μὲν θρησκείας τὴν Ἑλλάδα Φωνὴν κα-
ταλοῖσαί μεθα ἂν ἦκιστά γε, ὀρθὰ καὶ εἰκότα φρονεῖν
ἠρημένοι; μίαν ὅ καὶ αὐτὴν γενέσθαι γλωσσῶν, ἀρρή-
τῳ δυνάμει Θεῶ κατὰ λειμνημένων καὶ καίρας
εἰς πολὺ θρονήν, τὸν ἔρανομήκη πύργον
ἐγγηγερότων. Ἐρήθησαν μὲν γὰρ τὸ εἰκός οἱ Ἑλ-
λήνων λογάδες, εὐρεῖαι γενέσθαι τῆς καλλι-
πείας αὐτοῖ, καὶ τὰ τῆς ἀφράσε δυνάμεως ἔρ-
γα τῆς σφῶν αὐτῶν ἐκνευμήκασιν κεφαλαῖς.
ἐπαράτα δὲ αὐτοῖς λέγων ὁ μακάριος Δαεῖδ
ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια,
καὶ γλώσσαν μεγαλορρήμονα, τῆς εἰπόντας
τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλυνῶμεν, τὰ χεῖλη
ἡμῶν παρ' ἡμῶν ἐστὶ τρέψιν, ἡμεῖς εὐρεῖαι γε-
γόναμεν τ' καλλιπείας. Οὐκ ἔν θεόςδοιοι μὲν αἱ
γλώσσαι καὶ τάχα πρὸ ἐκάστης κάλλος ἑξαι-
ρέιον τό γε ἦκον ἐπ' αὐτῇ ἀξιοθαύμασον δὲ παρ'
ἐκείνας εἰς ἡχώ γενέσθαι τὴν Ἀθίδα Φαμέν.
ὀνήσειε δ' ἂν ἔδεν αὐτὸ δὴ τὸ καὶ μέτρον τῆς
κεχρημένους εἰς γε τὸ εἶναι σελήης, καὶ τὴν τῆς
εὐζωίας εἰδέναί τριβόν. Ἡ ἔχ ὄρας τρέψιν, τῆς
ἐν ταῖς σκηναῖς αὐλῶν τε καὶ κίθαρίζουλας
τῆς ταῖς εὐφημίας κατὰ κληεῖν εἰωθότας τῆς τῶν
ἀδομένων Φιλακροάμονας, ἀλλ' εἰσὶν ἐστ' ὅτε
τῶν κατεφειγμένων καὶ ταῖς ἐκ νόμων αἰτίας ἔνο-
χον διαδιδῶντες ζῶν; ἔκον ὅτι μὲν καλλι-
πείας εἰσάπαν ἠκούσι μέτρον ἐπαμύνασαι τις ἂν
αὐτῆς ὅτι δὲ μὴ τῶν ἀρίων ἀπήρηται σπυ-
δασμάτων, καλαμωμήσατο ἂν εἰκότως. παι-
δία γε μὴν τοῖς ἱεροῖς ἐνλεθραμμένα γραμ-
μασι γένοιτο ἂν εὐθύς τῶν ὅτι μάλιστα θεοφιλε-
σάτων, καὶ εἰ μὴ ὄρατο προσὸν αὐτοῖς τὸ ἐν
λόγοις ἐνρίβες. Ἀνδραπόδων δὲ αὐτὰ φησι κατ'
ἔδενά τρόπον διενεῖκεῖν, ὅτι μὴ ἔχει τὸ ἔυγλωτ-
τον, ἐν τῷ τάχα πρὸ καὶ μόνῳ τιθεῖς τὸ χρῆ-
ναι θαυμάζεσθαι, τῆς γε μὴν ἑτέρας ἀπάσης
ἀλογήσας ἀρετῆς, δι' ἧς ἂν γένοιτό τις καὶ Θεῶ
γνώριμος, καὶ τ' εἰς ἀκρον εὐκλείας ἐν καλῶ. Οὐκ-
ἔν διδασκίτω, πόττερα δὴ θαυμάσης, τ' εὐφρα-
τε καὶ εὐεπέσαλον, καὶ εἰπερ τις εἴη βδελυρὸς τῆς
τρόπης, ἢ γὰρ τ' ἐπιεικῆ καὶ κόσμιον, καὶ εἰ μή τις
εἴη λαμπρὸς τῆς λόγης. Ἀπὸ μὲν τοίνυν τ' ἱερῶν

A quod Hebraeorum lingua composita sit, dixerit opinor aliquis. Num ergo, vir egregie, vna cum Hebraica lingua cæteras, quæ a Græca diuersæ sunt, contemnes, tuamque adeo illam Ausoniam, quam & tanti facis, in earum numero collocabis? Atqui num verum dictu est nos, si recta & æqua sentire velimus, Græcam linguam pro pietatis invento non habituros, sed vnam quoque ipsam ex iis linguis esse, quæ ineffabili Dei virtute quondam in multiplicem sonum diuisæ fuerunt, quo tempore ad cælum vsque homines turrim extruere cõperant. Enimuero Græcorum sapientes, vt credible est, putarunt se elocutionis inuentores esse, & ineffabilis virtutis opera sibi adscriperunt; sed iis imprecatur beatus Dauid, dicens: *Disperdet Dominus omnia labia dolosa, & linguam magniloquam, qui dicunt, linguam nostram magnificabimus, labia nostra a nobis sunt*: hoc est, inuentores sumus eloquentiæ. Quapropter diuinitus quidem data sunt linguæ; estque suum forte cuique, quoad eius est, præcipuum decus ac venustas; sed præ illis Atticam, soni suauitate, mirabilem dicimus. Sed nihil hoc illius cultoribus ad morum sanctimoniam, & ad recte viuendi percipiendum iter contulerit. An non vides in scenis tibicines ac citharædos, qui suauitate vocum permulcere solent homines cantus auidos, interdum laborare vitiis, vitamque sceleribus obstrictam ducere? Igitur nemo non laudabit eos, quod ad summum facundiæ peruenerint: quod autem a rectis studiis alieni sint, quiuis eos merito reprehendet. Atqui pueri in sacris literis educati, Deo carissimi statim euadunt, licet minus eloquentes videantur. At illos mancipiis nihilo inferiores esse ait, propterea quod carent facundia; ratus hoc solum præclarum esse, omnemque aliam virtutem pro nihilo ducens, per quam in Dei notitiam aliquis & ad summum gloriæ gradum perueniat. Doceat igitur, vtrum miretur hominem præclaro ingenio, singularique facundia, licet impuris moribus; an vero frugi & honestum, licet minus excellat eloquentia. Nos itaque a sacris

literis & Scriptura diuinitus inspirata virtutis omne genus edocti sumus; vtimur autem Græcorum libris, veluti quodam veræ doctrinæ præexercitamento, quumque Hebræorum lingua minus instructi simus, Atticam impiorum dogmatum prædicationi subduximus. Nam donata a Deo lingua est cum aliis, nec Gentilis superstitionis inuentum esse dici queat. *Omnis enim sapientia a Domino*, vt scriptum est, *Et ab eo omnis sermo*: quia mentis & sermonum dator est. Porro Iulianus Græcorum vafaniam aliter defendere conatur sic dicens:

IVLIANVS.

Sanat corpora nostra Æsculapius: erudiunt Musæ nostros animos cum Æsculapio, & Apolline, & facundo Mercurio. Mars autem & Bellona focii & adiutores sunt in bello. Vulcanus quæ ad artes spectant adsignat & diuidit. Hæc autem omnia Pallas cum Ioue, virgo matre carens, moderatur. Videte ergo numquid in his rebus singulis vos vincamus; artibus, inquam, consilio, & sapientia; siue eas artes spectaveris quæ referuntur ad vsum, aut ad imitationem boni alicuius gratia: cuiusmodi sunt statuaria, pictura, œconomica, medica, quæ ab Æsculapio profecta est, cuius vbique terrarum sunt commoda, quæ nobis perpetuo fruenta largitur ille Deus. Quippe me sapius agrum sanauit Æsculapius, indicatis remediis. Atque testis horum est Iupiter. Si ergo nos desertionis spiritui mancipientes, animi, corporis, externisque bonis melius instructi sumus, quam ob causam his relictis ad illa vos conuertitis?

CYRILLVS.

Constat igitur inter Deos, quos ille nimirum colit, alios medicinam profiteri; alios, perinde ac præstantissimos Sophistas, eloquentia præcellere; alios cædes edocere, & homicidiorum peritos esse, & crudelitatis cultores; alios fordidarum artium inuentores: denique vt semel dicam, vnusquisque eorum quos nominaui, ei maxime idoneus est ad quod natura comparatus dicitur. Quumque vnus officii fungendi vices singulis attributæ sint, in cæteris, opinor, erunt otiosi. At quomodo tales essent Dii? Nam quis dicere audeat Deum illum esse, qui

Α γραμμάτων τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, πάντα τρόπον ἀρετῆς πεπαυμένοι. χρωόμεθα δὲ τοῖς Ἑλλήνων λόγοις, οἷόν τι προγύμνασμα τῆς ἀληθοῦς παιδείας τὸ χρεῖμα ποιούμενοι, καὶ ἐπεὶ περὶ τὴν Ἑβραίων φωνὴν ἐκ ἠσκήμεθα, ταῖς τῶν ἀσεβῶν δογμάτων ἐπαγγελίας ὑπηγάδομεν τὴν Ἀτθίδα. θεός δὲ οὗτος ὡς ἔφη, μὴ τῶν ἄλλων ἢ γλώσσα, καὶ τῆς Ἑλλήνων δεσιδαιμονίας εὐρημα φαίη τις ἂν αὐτῆν πᾶσα ὡς σοφία παρὰ κυρίως, κατὰ γέγραπται, καὶ παρ' αὐτῆς πᾶς λόγος, ὅτι καὶ νῦν καὶ λόγων ἐστὶ δοτῆρ. Πειράται δὲ καὶ ἑτέρως ταῖς Ἑλλήνων ἀβελτηρίας ἐπιμαρτυρεῖν ἔτω λέγων

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἰάται ἡμῶν Ἀσκληπιὸς τὰ σώματα. παιδεύουσιν ἡμῶν αἱ Μῆσαι σὺν Ἀσκληπιῶ καὶ Ἀπόλλωνι καὶ Ἑρμῇ λογίω τὰς ψυχὰς. Ἄρης δὲ καὶ Ἐνυώ, τὰ πρὸς τὸν πόλεμον συναγωνίζονται τὰ δὲ εἰς τέχνας, Ἡφαιστος ἀποκληροῖ καὶ διανέμει. Σταῦτα ὅτι πάντα Ἀθηνᾶ μὴ τῷ Διὶ παρθεῖν ἀμῆτωρ πρυτανεύει. Σιοπέετε ἔν, εἰ μὴ κατ' ἕκαστον τῶν ὑμῶν ἐσμὲν κρείττους λέγω δὲ τὰ περὶ τὰς τέχνας, καὶ σοφίαν, καὶ σύνεσιν. εἴτε γὰρ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν σιοπήσειας, εἴτε τὰς ἔκκαλῶ χάριν μιμητικὰς, οἷον ἀγαλματοποιητικὴν, γραφικὴν, οἰκονομικὴν, ἰατρικὴν τὴν ἐξ Ἀσκληπιῶ, ἢ πανταχῶ γῆς ἐστὶ χρησθήρια, ἃ δίδωσιν ἡμῖν ὁ θεὸς μεταλαβάνειν διηνεκῶ. ἐμὲ γὰρ ἰάσατο πολλὰκις Ἀσκληπιὸς κάμνοντα, ὑπαγορεύσας φάρμακα. καὶ τῶν μάρτυς ἐστὶν ὁ Ζεὺς. εἰ τοίνυν οἱ προσνείμαντες ἑαυτῶ τῶ ἀποσασίας πνεύματι, τὰ περὶ ψυχὴν ἀμεινον ἔχομεν, καὶ περὶ σῶμα, καὶ τὰ εἶδος, τίν' ἐνεκεν ἀφέντες ταῦτα, ἐπ' ἐκεῖνα βαδίζετε;

ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Πρόδηλον ἔν ὅτι τῶν αὐτῶ θεῶν, ἔς δὴ καὶ τεθαύμακεν, οἱ μὲν εἰσιν ἰατροὶ τὴν τέχνην ἑτέρους ὅτι εἰς λόγους εὐέχει, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς ἀρίστοις τῶν σοφιστῶν οἱ δὲ τὸ χρεῖμα μιαιφονεῖν ἐκδιδάσκουσιν, καὶ ἀνδροκλασιῶν εἰσὶν ἐπιστήμονες, καὶ ὠμότητος ἐπιμεληταὶ τεχνουργοὶ δὲ ἑτέροι καὶ βαναυσικῶν ἐπιηδευμάτων εὐρεταὶ καὶ ἀπαξάπλως ἕκαστος τῶν ὀνομασμένων ἐπιηδείως ἔχει πρὸς ὃ πεφυκέναι λέγειται, καὶ τὴν ἐφ' ἐνὶ καὶ μόνῳ πράγματι διαλαχῶν ἀποκλήρωσιν, ἀπρακλήσειεν ἂν οἱμαί περὶ τὰ λοιπά. εἴτα πῶς ἂν εἶεν οἱ τοιοῦδε θεοί; καὶ τοίς ὁ φάναί τολμῶν ὡς ἔσαι τὸ θεῖον ὅτι ἔν τῶν

Eccl. 1.

ἀρίστων ἐπιδεδέσ; ἢ ᾧ ἐστὶ παναρκές, πανθε-
 νές τε καὶ αὐτοτελές, καὶ πρὸς πᾶν ὅτι ἐν ἀρ-
 τίως ἔχον τῶν ὅσα περ ἂν πρέποι τῇ ἀνώτατῃ
 προσπεφυκέναι φύσει. Ἄνδ' ὅτι δὴ ἐν, ὡ γέν-
 ναιε, Φαίη ἂν οἰμά τις, εἴπερ ἐστὶ καὶ ἀλήθειαν
 Θεὸς ὁ ἐκ Κορωνίδος, μὴ καὶ ἀρρώσθοντας ἰά-
 ται, καὶ τὰ ἕτερα προσλήθεις, παναρκῆ τὴν οἰ-
 κείαν ἐνδεδείχε φύσιν; ἐνεργῶσι δὲ ἀνά μέρος
 ἕκαστοι, καὶ τῆς ἐνέσεως αὐτοῖς ἐμπειρίας ἰδικὴν
 ποιῶνται τὴν ἐνδείξιν. οἱ μὲν ᾧ, ὡς ἔφην, εἰσὶν ἰα-
 τροὶ τὴν τέχνην, οἱ δὲ καὶ βαναυσικοὶ ἐν καλῶ δὲ
 παιδείας καὶ λόγων ἕτεροι, καὶ τῶν ταυλικῶν ἐπι-
 σήμονες. εἶτα, καὶ τίνα τρόπον ἠτῶτο ἀνδρῶν ἢ
 ἀνθρώπων φύσιν; ἢ πῶς ἂν εἶεν καλόπιν τὰ κατ'
 ἡμᾶς ἀνδρῶν; διδάσκαλοι ᾧ τεχνῶν τε καὶ ἐπιση-
 μῶν πλείστοι τε ὅσοι καὶ ἀριστοὶ παρ' ἡμῖν μάλ-
 λον δὲ, εἰ χρεῖ τι τῶν ἀληθῶν εἰπεῖν, ἀμείνους καὶ
 αὐτῶν ἂν εἶεν τῶν παρ' Ἑλλήσι θεῶν, καὶ ὀλίγοι
 τῶν κατ' ἡμᾶς εἴπερ ἐστὶ τῶν ἐνδεχομένων, τὸν
 δεῖνα τυχόν ἰατρικῆς μὲν καὶ ἀμοιρῆσαι τέχνης,
 εὐδοκίμον ᾧ γενέσθαι τὰ ταυλικὰ, καὶ πρὸς γε-
 γῆτοις, ἐλλόγιμον καὶ ἐκ ἀθαυμάτως ἔχοντα πε-
 ρὶ τὰ ἕτερα τῶν ἐπιηδευμάτων. εἶτα πῶς καὶ ἐρ-
 ρίφθαι καλόπιν ἀναγκαῖον τῆς Θεῆς τῆ ἐν ἡμῖν
 εὐφύας εἴπερ εἰσὶ πρὸς ἐν τι καὶ μόνον ἐπιηδείως
 ἔχοντες αὐτοὶ, ἐν ἀνθρώπῳ γε μὴν, ὡς ἔφην,
 ἐνὶ συλλήθῃ ἀπαντὰ τὰ αὐτῶν συμπεφορημέ-
 να καλαθρήσαι τις ἂν. Προσεπινοεῖ δὲ τι καὶ ἕτε-
 ρον, οἷον ἀμαχὸν ἐπιείχισμα τοῖς ἀπλῆστέροις
 ἀντανιστάς, καὶ τῆς εὐαγῆς τῶν Χριστιανῶν θεη-
 σίας ἐν ἀμείνοσιν εἶναι φησὶ τὸ Ἑλλήνων ἀθυρ-
 μα, παρατιθείς εἰς ἀπόδειξιν τὸ εἶναι τινὰς παρ'
 αὐτοῖς ἀριστα ζωγραφεῖν εἰδότας, λαλύπεις τε καὶ
 ἰατρῆς. εἶτα, εἰπέ μοι, ταυτὶ γεγραφὼς καὶ ἐρυ-
 θρίας; εὐχειρες ἄρα ζωγράφοι, καὶ εὐτεχνέστατοι
 λιθουργοὶ, Θεὸς ὄντας ἀποφῆνειεν ἂν τῆς καὶ
 ὄντας Θεῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἀκαθάρτους δαίμο-
 νας, ἢ γὰρ ἀνθρώπους καλεσθαρμένους. ἐπιλε-
 λῆσθαι γὰρ μοι δοκεῖ περιβλήτης γεγονότος Ἀ-
 σκληπιῶ, καὶ κεραυνωθέντος ἐν Ἐπιδαύρῳ, κα-
 θὰ προλαβόντες εἴπομεν. Οἰεταὶ δὲ ἴσως ἔδνα
 γενέσθαι Χριστιανόν, ἢ τῶν παναρίστων ἰατρῶν, ἢ
 τῶν ἐλλογιμωτάτων, ἢ γὰρ τῶν εὐδοκίμων εἰδότων
 ἐν ταυλικῶς. εἰ ᾧ ἀπασιν, ὡ κράτιστε, τοῖς ἐπι-
 τηδέμασιν τοῖς καὶ τὸν βίον, τέχνας τε καὶ ἐπι-
 σήμας Θεὸς ἐπισῆσαι χρεῖ, τῆς ἐξουρηκότας,
 ἢ καὶ διδάσκειν ὀφείλοντας πόση τις ἀρκέσειεν ἢ
 πληθὺς; μυρία ᾧ ὅσα τὰ ἐν τῷ βίῳ πράξ-

A bono sit aliquo destitutus? Quum enim
 ei abunde suppetant omnia, tum po-
 tentissimus ille est ac perfectissimus,
 perfecteque complectens ea, quæ su-
 premæ naturæ conueniunt. Ecquam
 igitur ob causam, vir egregie, dicet
 opinor aliquis, si vere Deus est Coro-
 nidis filius, non & ægros sanat, & ad-
 iectis reliquis naturam suam potentissi-
 mam esse non probauit? Atqui peculia-
 ris unicuique virtus est, suæque artis sin-
 guli proprium specimen exhibent. Alii
 enim, ut dixi, artem medicam pro-
 fitentur; sordidam aliquam & illibera-
 lem alii; alii eruditione & eloquentia
 præstant & rerum bellicarum usu. Age
 ergo, quo pacto natura hominis ab il-
 lis superatur, aut quomodo illorum stu-
 dia nostris antecellunt? Artium enim ac
 scientiarum magistri quamplurimi apud
 nos ac præstantissimi: immo, si vere lo-
 qui fas est, ipsis Græcorum Diis præstan-
 tiores non pauci. Siquidem fieri po-
 test ut quidam artem medicam non
 C ignoret, ac rerum bellicarum scientia
 & eloquentiæ caterarumque artium
 laude commendetur. Nonne igitur
 nostris ingeniis Dii postponendi sunt,
 si ad vnam duntaxat aliquam rem apti
 sunt & habiles; in homine vero vno,
 sicuti dixi, omnes illorum dotes simul
 congestas videre est? Porro aliud quip-
 piam Iulianus comminiscitur, velut in-
 expugnabilem quandam munitionem
 simplicioribus opponens, & Græcorum
 D nugas sanctæ Christianorum religioni
 præstare contendit. Quod ut demon-
 straret, addit: apud ipsos esse pictores
 eximios, scalptores, & medicos. Tu-
 ne, quæso, non erubescis quod hæc
 scripseris? Ergo pictores egregii, & pe-
 rittissimi scalptores, demonstrabunt Deos
 esse, qui Dii non sunt: quin potius im-
 puros Dæmones, aut certe corruptos
 homines probauerint. Etenim oblitus
 E mihi videtur igne vstum Æsculapium,
 & Epidauri fulmine percussum, ut prius
 diximus. Sed forsan existimat, nullum
 Christianum aut medicinæ arte, aut
 eloquentia, aut rei bellicæ studio cla-
 ruisse. Veruntamen, egregie vir, si
 omnibus vitæ institutis, artibus ac
 scientiis præficere Deos oportet ea-
 rum inuentores aut doctores; quan-
 ta demum multitudo sufficiet? Infi-
 nita enim res sunt in vita, stu-
 dio-

diorumque rationes, etiam ad vilissima quaque pertinentes. Sed cui mens sapit, videt utique quam putida sint Græcorum placita. Miratur porro Æsculapium Iulianus, quod sibi, ut ait, ægrotanti remedia suggererit, idque Ioui cognitum dicit. At quam ob causam testis medicorum adhibitus est nobis Iupiter, ac non ipse potius ægros sanat? An forte quod quum artis illius sit ignarus, eius peritos tecum admiratur, dum interim Æsculapius medicus veluti quidam in sella confidens remedium suggerit? Nunquid enim ipsum potius oportebat, quum sit Deus, ut tu ais, pro sua maiestate morbis liberare, non significando quo quisque vteretur remedio, sed cum potestate potius iubendo ut æger convalesceret? Itaque ridebitur iure merito quicumque dicit Deos illos esse, qui nonnihil dexteritatis in artibus, aut studiis humanis, ac mediocrem peritiam consequuti sunt. Nos, vnum revera Deum colimus, & ab illo datam esse dicimus naturæ humanæ sapientiam, prudentiam, & omnium rationis vsum, nec non rerum honestarum studium, & mentis inuenta, scientias nimirum & artes. Proindeque factorem omnium, auctorem, datoremque bonorum iure confitemur. Iulianus autem a vero aberrat, quum Marti, Vulcani, & Musis, facundoque Mercurio, & Æsculapio, singula seorsim tribuit, ab iisque rerum scientiam veluti sortito distributam ait. Porro quasi abunde demonstraverit res Græcorum nostris anteferri debere, propterea quod pingendi & sculpendi artem apprimen-
norunt, subiungit: Si ergo nos, inquit, licet deflectionis spiritui mancipati, animi, corporis, & externis bonis melius instructi sumus; quam ob causam hæc relinquentes ad illa vos conuertitis? Pone supercilium, vir egregie: frustra insolescis, & dignam risu fecisti obiectionem. Veruntamen ut tuis dictis cedamus, & Græcorum pictores, medicosque, & sculptores nostris præstare fateamur; an tibi satis hoc erit ut demonstres, Christianos a veritate excidisse, neque naturalem verumque Deum, aut optimam vitam

μαλα, ἢ τῶν ἐπιηδευμάτων οἱ τρόποι, ἢ μέχρις αὐτῶν καταβαίνοντες τῶν ἀγαν εὐτελεστάτων. πλὴν εἶπερ τῷ σοφὸς ἐνώκισαι νῆς, ὅρᾳ πρὸ πάντως τῶν ἐλληνικῶν δογμάτων τὸ ἀτερπές. Τεθαύμακε δὲ τὸ Ἀσιληπιὸν, ὡς ὑπαγορεύσαντα, καθὰ Φησὶν αὐτὸς, ἀρρώστῳ φάρμακα ἢ τὸ εἶδέναι Φησὶν τὸν Δία. εἶτα τῶν χάριν μάρτυς ἡμῖν ἰατρῶν παρελήφθη, καὶ ἐχίδνῳ μᾶλλον αὐτὸς ἰάται τῆς καμνοῦσας; ἢ τάχα πρὸ μὴ εἰδῶς τὴν τέχνην, τεθαύμακε μὲν σὲ τῆς ταύτης ἐπισήμονας, ὑπηγόρευσε δὲ τὸ φάρμακον ὁ Ἀσιληπιὸς, καθὰ περ οἰμὰ τις τὸ ἐπίδηφρον ἰατρῶν; καὶ τοὶ πῶς ἔδει μᾶλλον αὐτὸν Θεὸν ὄντα καὶ σὲ θεοπρεπῶς ἀπαλλάξαι τῶν ἀρρώστημάτων, ἔχ ὑπαγορεύοντα μᾶλλον ὁποῖόν περ ἂν τις χρῆσασθαι φάρμακῶ, προσάτιόντα ὅ μετ' ἐξουσίας ἀναρρώσθηναι τὸ κείμενον; ἐκὼν γελῶτο ἂν τις εἰκότως Θεὸς εἶναι λέγων τῆς περὶ τὴν ἀνθρωπίνων τεχνῶν, ἢ γὰρ ἐπιηδευμάτων, ἔχοντος δεξιῶς, ἢ μεμελετημένως λαχόντος τὴν ἐμπειρίαν. ἀλλ' ἡμεῖς τε, ὦ τὰν, ἐνὶ τῷ καὶ ἀλήθειαν θεῶν λελαθέμεθα, ἢ παρ' αὐτῶν δεδῶσθαι φάμεν τῆ τῆ ἀνθρώπου φύσει ἢ σοφίαν, ἢ σύνεσιν, ἢ πάντως λόγῳ χρεῖαν καὶ μὴν καὶ τὸ πεφυκέναι πρὸς πᾶν ὅτις τῶν ἐπαυγμένων ἐπιηδείως ἔχειν, νῆ τε εὐρήματα, τὰς τε ἐπισήμας, καὶ τὰς τέχνας εἶναι φάμεν. ἐκὼν ὁ ποιητὴς ἀπάντων ἡμῖν ἄτιος καὶ δοτὴρ τῶν καλῶν ὁμολογοῖτ' ἂν εἰκότως. Ἀποφέρουσι δὲ τὰ ληθῆς αὐτὸς, Ἄρει καὶ Ἡφαίστῳ, Μῆσαις τε καὶ Ἑρμῇ λογίῳ, καὶ Ἀσιληπιῶ, προσνενεμηκῶς ἀνὰ μέρος ἕκαστα, καὶ οἷόν τινα κληῖρον τὴν ἐμπειρίαν διαμοιρῆσασθαι λέγων αὐτῆς. Ὡς δὲ ἀποχρόντως ἐλέγξας, ὅτι τῶν παρ' ἡμῖν εἶεν ἂν τὰ Ἑλλήνων κρείττονα διὰ τοὶ τὸ εἶδέναι ζωγραφεῖν αὐτῆς, καὶ μὲν τοὶ τὸ λιθουργεῖν ἠσκησάτω καλῶς εἶδῶν, Φησὶν, οἱ προσνείμαντες ἑαυτῆς τῷ τῆς ἀποσασίας πνεύματι, τὰ περὶ ψυχὴν ἀμεινον ἔχομεν καὶ περὶ σῶμα, καὶ τὰ ἐκτός, τίνας ἐνεκὼν ἀφέντες ταῦτα, ἐπ' ἐκεῖνα βαδίζετε; κάθες, ὦ κρᾶτις, τὴν ὀφρύν εἰκᾶρον ἔχεις τὸ ἐπὶ τῆ τῷ φύσημα, καὶ γέλως ἀξίαν ἐποίησω τὴν ἕντασιν. Ἴνα δὲ τοῖς σοῖς εἰκόντες λόγοις ἀμείνως εἶναι τῶν παρ' ἡμῖν τῆς παρ' Ἑλλησι ζωγράφοις, ἰατρῆς τε καὶ λιθουργῆς συγχωρήσομεν ἄρα σοι τὸ πρὸς ἀπόδειξιν ἀρνεῖσαι τῆ τ' ἀληθείας ἡμαρτηκέναι Χριστιανῆς, καὶ μὴ τὸν φύσει καὶ ἀληθῶς ἐγνωκέναι Θεὸν, ἢ γὰρ τὸ παναρίστου ζωῆς

τὰς τρέπας; ἀλλ' ἔσωσαν μὲν αὐτῶ ζωγράφοι πολλοὶ καὶ καλοὶ, λαύποιοι τε καὶ ἱεροὶ ἡμῖν δὲ πρόσσει τὸ χρεῖναι νικᾶν ἐξ αὐτῆς ἀληθείας σεφανόμενοις εἰς τὸ εἰδέναί σαφῶς τῶν ὄλων γενεσιργὸν καὶ δεσπότην. Ὁ δὲ τῶν τοιούτων ἔθεν εἰς ἑὸν ἔχειν ἀξίων, διαπυρρᾶνελα, καὶ Φησίν.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ἄνθ' ὅτι μὴδὲ τοῖς Ἑβραίοις λόγοις ἐμμέλει, μῆτε ἀγαπᾶτε τὸ νόμον, ὃν δέδωκεν ὁ Θεὸς ἐκείνοις ἀπολιπόντες ἢ τὰ πάτρια, καὶ δόντες ἑαυτὰς οἷς ἐκήρυξαν οἱ Προφῆται, πλέον ἐκείνων, ἢ τὸ παρ' ἡμῖν ἀπέστη; τὸ γὰρ ἀληθὲς εἴ τις ὑπὲρ ὑμῶν ἐθέλοι σκοπεῖν, εὐρήσει τὴν ὑμετέραν ἀσέβειαν, ἐκ τε τῆς Ἰσραηλῆς τόλμης, καὶ τῆς παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἀδιαφορίας καὶ χυδαιότητος συσκευμένην. ἐξ ἀμφοῖν γὰρ ἔστι τὸ κάλλιστον, ἀλλὰ τὸ χεῖρον ἐλικύσατες, παρυφῆν κακῶν εἰργάσασθε. τοῖς μὲν γὰρ Ἑβραίοις ἀκριβῆ τὰ περὶ θερησκίαν ἐστὶ νόμιμα καὶ τὰ σεβάσματα, καὶ τὰ φυλάγματα μυρία, καὶ δεόμενα βίβη καὶ προαιρέσεως ἱερωιάτης. ἀπαγορεύσαντος ἢ τῶ νομοθέτη τὸ πᾶσι, μὴ δαλέυειν τοῖς θεοῖς, ἐνὶ δὲ μόνον, ἔμερις ἐστὶν Ἰακώβ, καὶ χοίνισμα κληρονομίας Ἰσραὴλ, ἔτῃ δὲ μόνον εἰπόντος, ἀλλὰ γὰρ οἶμαι καὶ προσθέντος, ἔκακολογήσεις Θεὸς, ἢ τῶν γινόμενων βδελυρία τε καὶ τόλμα, βυλομένη πᾶσαν εὐλάβειαν ἐξελεῖν τῶ πλήθους, ἀκολυθεῖν ἐνόμισε τῶ μὴ θεραπεύειν τὸ βλασφημεῖν ὃ δὴ καὶ ὑμεῖς ἐνλεῦθεν εἰλικύσατε μόνον ὡς τῶν γε ἄλλων ἔθεν ἡμῖν τε ἐστὶ κακείνοις παραπλήσιον. Ἀπὸ μὲν ἔν τῆς Ἑβραίων καυλονομίας τὸ βλασφημεῖν τιμωμένους Θεὸς ἠεπάσατε ἀπὸ δὲ τῆς παρ' ἡμῖν θερησκίας τὸ μὲν εὐλαβεῖς τε ὁμῶς πρὸς ἀπασαν τὴν κρεῖττονα φύσιν, καὶ τῶν παλῶν ἀγαπήλικόν, ἀπολελοίπατε μόνον δ' ἐκλήσασθε τὸ πάντα ἐσθίειν, ὡς λάχανα χόρην. καὶ εἰ χρεὶ τάληθες εἰπεῖν, ἐπιλεῖναι τὴν παρ' ὑμῖν ἐφιλομήθητε χυδαιότηλα. τῆτο δὲ οἶμαι καὶ μάλα εἰκότως συμβαίνει πᾶσιν ἔθνεσιν, καὶ βίοις ἀνθρώπων ἐτέρων, καπῆλων, τελωνῶν, ὀρχησῶν, ἐτεροτρόπων, καὶ ἀρμόττειν ἀθήθητε χρεῖναι τὰ παρ' ὑμῖν.

ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ.

Ἄθρει δὴ μοι πάλιν εἰκῆ πεφλυαρηκότα, καὶ ἀλλοκότους ἡμῶν καλασωρέουλα γραφὰς, ὡς ἀνεπιπληκῶς ἐνὸν αὐτῶ πᾶν ὅπερ ἂν βυλοῖτο λέγειν. Εφη μὲν γὰρ τῶν Ἑβραϊκῶν ἡμᾶς ἀποφοι-

raciones agnoscere? Sed huic sunt pictores multi, egregiique sculptores ac medici. Nos, ipsius veritatis corona redimiti, victoriam reportabimus, claram notitiam vniuersitatis Opificis ac Domini consequuti. At hic nihil istorum in animum inducere volens, percontatur, & ait:

IULIANVS.

Quam ob causam neque Hebræorum doctrinæ insistitis, neque legi, quam Deus illis tradidit, acquiescitis; verum instituta patria deferentes, & scriptis prophetarum addicti, plus ab illis quam a nostris diffiditis? Si quis enim, quid verum sit, de vobis dispicere velit, inueniet vestram impietatem cum ex audacia Iudaica, tum ex Gentilium indifferentia & confusione conflata. Ex vtrisque enim non optimum, sed deterius quodque trahentes, contextum malorum confecistis. Hebræis quippe accuratæ sacrorum leges, ritus, ac præcepta sunt innumera, quæ vitam institutumque sanctissimum requirunt. Quum autem legislator venterit, non esse seruiendum Diis omnibus, sed vni tantum, cuius portio est *Iacob, & funiculus hereditatis Israel*, neque hoc tantum, sed, opinor, etiam addiderit, *Non maledices Diis*, posterorum detestandum scelus & audacia, volens omnem religionem multitudini adimere, statuit ex eo, quod non sit Diis seruiendum, consequens esse ut sit iis maledicendum. Quod certe vos vnum hinc quoque traxistis: cateroquin aliud nihil est in quo cum ipsis nobis conueniat. Igitur ab illo Hebræorum novandi studio blasphemiam in Deos venerabiles arripuistis: a nostra autem religione cultum simul erga præstantiorem quamuis naturam, & patriorum institutorum studium abieciistis; promiscuum autem rei cuiusvis esum, ut olerum pabuli, solum retinuistis: ac, si vere loqui oportet, vestram augere confusionem magno studio conati estis. Hoc autem, opinor, nec immerito, conuenit omnibus gentibus, & vitæ aliorum hominum, cauponum, publicanorum, saltatorum, aliorumque id genus, etiam res vestras conformandas esse putastis.

CYRILLVS.

Vide rursus quam temere nugetur, & absurdas in nos criminationes colligat, quasi liceat illi quodcumque libuerit impune contra nos effundere. Ait enim, nos ab Hebræorum

scriptis recessisse, & contempta lege a Deo tradita prophetarum oracula recepisse. Accedat igitur, & ostendat a Mosaicis scriptis prophetarum voces dissentire. Tum nobis defectionem exprobrat, & a sacris legibus recessisse arguat. Quod si nihil est plane dissentaneum, atque hi potius cum illis idem dicunt, eosque inter se consentientes vsquequaque videre licet; ne frustra nos hic cauillator incessat, sed quum nullius omnino culpæ rei simus, omni crimine & reprehensione liberet. Sancti enim propheta, vt videre est, verbis quamplurimis vltro citroque Israelitas obiurgarunt, quod eo insolentia deuenissent, vt legem sibi a Mose traditam floccifacerent, & ad doctrinas hominum præcepta conuertissent. Nemo autem sibi in animum induxerit, eosdem crimini dare nonnullis, quod Mosaicæ leges contempnant, & eiusdem facinoris teneri. Quamobrem vt modo dixi, propheta & lex consentiunt. Sed quum Christus, vt ait Scriptura diuina, *finis sit prophetarum & legis*, ex iis, quæ de illo scripta sunt in lege & prophetis, ad fidem in ipsum deducti sumus. Et quidem huiusmodi legis ac prophetarum prædicationem in hunc vsque diem constanter veneramur, & per typicum Dei cultum ad ipsam veritatis pulchritudinem pergimus, rectaque ad scopum venimus, & omnium Seruatorem ac Redemptorem agnouimus. Iulianus autem, quum nihil antiquius habeat calumniandi studio: inueniemus, inquit, vestram impietatem ex Iudaica temeritate & Græcanica confusione conflantam. Si ergo cauillari & temere incusare eos, qui sunt omni laude prosequendi, rem admiratione dignam existimat, recte vtique fecisse illum aio. Sin autem rectum esse censet, vt vnicuiusque dicta diligenti examine perpendantur; vndenam in mentem ipsi venerit, religionem Christianam impietatem dicere, non intelligo; aut quo pacto Iudaicæ temeritatis æmuli, aut Græcanicæ confusions cultores fuerimus. Immo, inquit; accuratæ enim sunt leges apud Hebræos, &

Ατῆσαι λόγων, ἢ ὀλιγωρῆσαι τῶ νόμῳ καίτοι δοξάζει. ¶ παρὰ Θεῶ, προσήκασαι γε μὴν τὰ διὰ τῶ ἁγίων προφητῶν κηρύγματα. ἠκέτω δὴ ἔν, καὶ ταῖς τῶ Μωσέως συγγραφαῖς ἀπαδόντως ἐξηξηγεμένα δεικνύτω τὰ προφητῶν. εἴθ' ἔτως ἡμῖν ἐγκαλεῖτω τὴν ἀπόστασιν, ἢ τὸ τῶ ἱερῶν ἀποφοιτῆσαι νόμων ποιείτω γραφῆν. εἰ δὲ ἀσύμβολον μὲν αὐτοῖς παντελῶς ἔδεν, ταυτοεπῶσι δὲ μᾶλλον ἔτοι τε κἀκεῖνοι, καὶ ἀλλήλοισι συνξηγημένως καλῖδοι τις ἂν πανταχῶ, μὴ διωκέτω μάτην, μῶμα ᾗ μᾶλλον ἀπαλλαττέτω ἢ γραφῆς ὀφλοσκώμων ἔτοσι τῶς ἐπ' ἔδενι τῶν ἀπάντων κἀλεγνωσμένως. Καίτοι τῶς ἁγίως προφήτας ἔνεσιν ἰδεῖν διὰ πλείων ὄσων ἰούλας λόγων ἄνω τε ἢ κάτω κἀλακεπραγότας τῶν ἐξ Ἰσραὴλ, ὡς ἀγερωχίας εἰς ἅπαν προηκόλων μέτρον, ὡς καὶ ποιείτω μὲν παρ' ἔδεν τὸν διὰ Μωσέως αὐτοῖς ὀρίσθην νόμον. τῶ πῶς δὲ πρὸς διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀπίθανον δὴ νομιδῆ τὸ τῶς αὐτῶς ὀίεσθαι ἢ κἀλασιᾶσαι τινῶς, ὅτι τῶ Μωσέως ὀλιγωρῶσι νόμων, καὶ τῶτο δρῶντας ἀλίσκεσθαι. ἔκῃν κἀθάπερ ἔφην ἀρίως, συμφῆρονται μὲν ἀλλήλοισι προφήται ἢ νόμος. Ἐπειδὴ ᾗ καθάφησιν ἢ θεόπνευτος γραφῆ, τέλ. ¶ ἐστὶ ἢ νόμος ἢ προφητῶν ὁ Χριστός, ἐκ τῶ περὶ αὐτῶ γεγραμμένων, ἔν τε τῶ νόμῳ καὶ τοῖς ἁγίοις προφήταις; εἰς τὴν ἐπ' αὐτῶ πῖσιν πεποδηγῆμεθα. ἢ γῆν τὴν τοιαύδε τῶ νόμῳ καὶ προφητῶν προσανάρρησιν εἰς D δεῦρο τιμῶντες διαλεξόμεν ἡμεῖς, καὶ διὰ τῶς ἐν τύποις λατρείας ἐπ' αὐτὸ τὸ τῶς ἀληθείας ἄττοντες κἀλλος, εὐθύτε ἴμεν σιοπῶ, καὶ τῶν ὀλων σωτῆρα καὶ λυτρωτῆν ἐγνώκαμεν. Ὁ δὲ τῶ χρεῖται φιλοσογεῖν προλιθεῖς ὡς ἔοικε τὸ σύμπαν ἔδεν, εὐρησομεν φησὶ τὴν παρ' ὑμῖν ἀσέβειαν ἐκ τε τῶς Ἰσραὴλικῆς τόλμης καὶ τῶ Ἑλληνικῆς χυδαότητος συκκειμένην. εἰ μὲν ἔν ὀίεται τῶ τεθαυμασμένων εἰνάτι τὸ φιλοσογεῖν, ἢ τὸ γῆ δὴ δῆν κἀλασιᾶσαι μάτην, ἔς ἣν δῆπρ μᾶλλον εἰκὸς ἐπαῖνσ παντὸς ἀξίον, κἀλωρθωκῆναι τῶτο φημὶ μάλιστα αὐτόν. εἰ δὲ οἷς ἂν τις ποιῶτο λόγοις εὐ ἔχειν ὑπέληφε τὸ χρεῖται δὴ πάντως τῶς ἐλέγχως ἀκολαθεῖν, πόθεν αὐτῶ παρέσθαι τὴν Χριστιανῶν θεησιείαν ἀσέβειαν εἰπεῖν, ἔκ ἔχω νοεῖν. ἢ τίνα τρόπον ἡμεῖς τῶ Ἰσραὴλων τόλμης γεγόναμεν ζηλωταί, ἢ τῶ παρ' Ἑλλησι χυδαότητῶ ἔρασαί. Ναί φησιν, ἀκριβῆ μὲν γῶ τὰ παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἐστὶ νόμιμα ἢ φυλάγματα, ἢ

μὴν καὶ ἱερωτάτης δεόμενα ζωῆς. ἀποφάσκοντες ἅ
 δὲ τῶ νόμου, τὸ θεοῖς ἑτέροισ προσκυνεῖν πλὴν
 ἐνὶ τε καὶ μόνῳ, παρωσάμενοί τε καὶ διαπλύσαντες
 τὸ χρεῖναι βίβν ἐνόμως ὑμεῖς, μόνον ἠπάσα-
 τε τὸ ὑβρίζειν εἰς θεοὺς, καὶ τοὶ τῶ νόμου λέγον-
 τος ἐναργῶς, θεοὺς ἔκακολογήσεις ὅτι μὲν τοῖ-
 νυν ἐνομὸς τε καὶ ἀκριβὴς ὁ βίβν ἡμῖν, καὶ ἀπε-
 ξεσμένον εἰς τὸ εὐθύ, καὶ μὴν καὶ ἀπάσης ἐμ-
 πλεως ἀρετῆς, καὶν εἰ μὴ τελοῖτο τυχόν Ἰσ-
 δαϊκῶς διὰ τὸ ἐν τύποις λατρείας, προῖόντες
 ἔτι βραχὺ τῶ λόγου, σαφῶς διαδείξομεν, ἐπει-
 δὴν αὐτὰ περὶ τῶτων διαλεγώμεθα. Πλὴν ἴσω
 τὸν νόμον, μᾶλλον ὅτι τῶ νόμου κύριον ἐπισκή-
 ποντα τοῖς ἐξ Ἰσραὴλ, ἀναβοθρεύειν βωμοὺς,
 καὶ ὁμοῦ τοῖς εἶδεσι τεμένη καλαπιμπρᾶν. ἔφη ὁ
 ἔστω ἐν τῶ δευτερονομίῳ καὶ ταῦτα τὰ προ-
 σαγματά καὶ κρίματα, ἃ φυλάξααθε ποιεῖν ἐπὶ
 τῆ γῆς, ἧς κύριος ὁ θεὸς τῶν πατέρων ὑμῶν δι-
 δωσιν ὑμῖν ἐν κλήρῳ, πάσας τὰς ἡμέρας ἃς ὑ-
 μεῖς ζῆτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπωλεία ἀπολείτε
 πάντας τὰς τόπους, ἐν οἷς ἐλάτρευσαν ἐκεῖ τὰ
 ἔθνη τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἃς ὑμεῖς κληρονομήσετε
 αὐτὰς ἐπὶ τῶ ὄρεων καὶ ὑψηλῶν, καὶ ἐπὶ τῶ θηνῶν.
 καὶ ὑποκάτω δένδρον δασέον, καὶ καλασικῶσατε
 τὰς βωμοὺς αὐτῶν, καὶ συντριψέτε τὰς στήλας αὐ-
 τῶν, καὶ τὰ ἄλσι αὐτῶν ἐκκόψετε καὶ τὰ γλυπτά
 τῶ θεῶν αὐτῶν καλακαύσετε πυρὶ, καὶ ἀπολείτε
 τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῶ τόπου ἐκεῖν. Ὁ βωμοῖς
 καὶ τεμένεσιν ἐπιθήγων τῶ Ἰσραὴλ, χρεῖναι τε
 λέγων τὰς ἐν αὐτοῖς καλαπιμπρᾶς θεοὺς, ἔ-
 φη ἂν εἰπέ μοι περὶ αὐτῶν, θεοὺς ἔκακολο-
 γήσεις. καὶ τοὶ πῶς ἔπερινοεῖν ἄξιον, ὡς ἔκ ἂν
 ὁ θεὸς τε καὶ ἀκήρατος νῆς ἀφάμαρτήσιν πολετῶ
 εἰκότος, καὶ τὸ ὅτι μάλιστα πρεπόντων αὐτῶ, ἔδ'
 ἂν αὐτὸς ἐαυτῶ διάφορος ὢν, καὶ τὰναντία θεο-
 μοθελῶν ἀλοῖη πώποτε; ἀσχερόν γάρ καὶ κατα-
 γέλασον καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς τὸ χρεῖναι ἐστί. Τί δὴ
 ἐν ἄρα καλασημήνειεν ἂν τῶ νομικῆς ἐντολῆς ἢ
 δύναμις; ἢ καὶ ὅπως ἂν νοῆσαι πρέποι τὸ, τὰς
 θεοὺς ἔκακολογήσεις, τῆ τῶ θεῶ κλήσει τιμῆ-
 σαντος τὴν ἀνθρώπου φύσιν τῶ ἐπὶ πάντας θεῶ.
 πεπεῖλαι γάρ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν αὐτῶ. ἀ-
 δοῖσε φανῶν ὄνομα καὶ τῶς ἀνωτάτω τιμῆς τὰς
 τῶ θεῶν θυσιαστηρίων ἱεραργῶς, καὶ τῶς καὶ τῶν
 ἄλλων ὑπεροχῆς ὑψῶ δὴ λίαν ἠρμένους, ὡς ἐν
 ζωῆ τῆ παγκάλῃ, σεπτῆ καὶ ἀγία κατονομάζει
 θεοὺς. Ὅτι δὲ ἐσιν ὅπερ ἔφην ἔκατεψευσμένον,
 ἀληθὲς δὲ μᾶλλον καὶ ἀνεπιπλήκτως ἔχον ἐξ

præcepta, quæ vitam sanctissimam eti-
 am requirunt. Quum autem Deos
 alios, præterquam vnum ac solum, ado-
 rare lex vetet, iusta ac legitima viuen-
 di ratione reiecta ac repudiata, con-
 tumelias solum in Deos hinc arripui-
 stis, licet manifeste lex dixerit: non esse
 maledicendum Diis. Iustam igitur ac
 sinceram, & ad rectum conformatam,
 omnisque virtutis plenam nobis vitam
 esse, licet Iudæorum in morem typico
 cultu non degatur, postquam aliquan-
 tulum progressa fuerit oratio, mani-
 feste ostendemus, quum de his vltro
 citroque differemus. Caterum, sciat
 legem, immo vero legis Dominum,
 Israelitis iubere, vt aras euertant, & vna
 cum templis simulacra comburant. Sic
 autem ait in Deuteronomio: *Et hæc Deuter. ii.*
præcepta & iudicia, quæ seruabitis, & fa-
ciatis super terram, quam Dominus Deus
patrum vestrorum dat vobis in hæredita-
tem omnibus diebus, quibus vos viuistis
super terram: perdendo perdetis omnia
loca, quibus seruiuerunt illic gentes Diis
suis, quæ vos hæreditate accipietis, in
montibus excelsis, & in collibus, & sub
quercu frondosa: & subuertetis altaria
eorum, & conteretis columnas eorum, &
lucos eorum excindetis, & sculptilia Deo-
rum ipsorum exuretis igni, & perdetis
nomen ipsorum ex loco illo. Qui in aras
 & delubra Israelitas acuit, Deosque, qui
 coluntur in ipsis, concremandos ait,
 dixitne etiam obsecro de illis, *Diis non*
 maledices? Nunquid enim indignum
 sit cogitare, diuinam & perfectissimam
 mentem ab iis aberrare, quæ sibi sunt
 maxime consentanea, nedum secum
 ipsum dissentire, aut contrarias leges
 ab eo latas deprehendi? Quod turpe
 apud nos & ridiculum habetur. Quid
 igitur legalis præcepti vis significat? An
 non intelligendum est quod ait, *Deos*
non maledices, de natura hominis, quam
 Dei appellatione ornat Deus ille supre-
 mus, ad cuius imaginem & similitudi-
 nem facta est? Lex diuinorum altari-
 um sacerdotes, & qui reliquos dignita-
 te longe præcellunt, reuerentia supre-
 misque honoribus afficiens, Deos no-
 minat velut in honestissima, fan-
 cta, & integra vita constitutos.
 Quod quidem verum esse, om-
 nique reprehensione carere, ex

ipsis verbis legis agnoscemus, si ver-
ficulo, id quod sequitur adiungamus.
Scriptum enim est, *Diis non maledices.*
Ut autem oraculi vim manifestam red-
dat, subiungit statim dicens: *Principi
populi tui non maledices:* Hoc esse aio,
Diis non maledices. Quomodo enim
linguam continuissent Israelitæ, si diui-
nis oraculis vetiti essent, qui ab iisdem
iussi fuerant templa, & quæcunque in
iis continebantur, igni tradere? Quoni-
am autem promiscuum opsoniorum
vsum Christianis exprobrat, ad hoc ei
respondere necesse est. Leges eximia
quæque omni laude prosequuntur, &
recte factorum genus omne, quique
optimam vitæ rationem amplexati sunt,
summo in pretio habent: omne au-
tem genus improbitatis reprobant, vi-
tamque facinorosam degentibus meri-
tas pœnas proponentes, ad meliorem
frugem reuocare conantur. Quosnam
igitur obsecro, corrigunt? adulteros,
ac qui cibis vescuntur? Quosnam pœ-
nis afficiunt? alienorum raptores, ve-
xatoresque, impostores, scurras, &
pessima quæque perpetrare solitos; an
qui libere, si se dederit occasio, pisces
aut carnes attingunt? At enim, inque-
es, impii sunt in Deos: inquinantur
enim quum iis vescuntur. Qui tan-
dem obsecro? Num ergo satis erit, vt
purgetur hominis animus præclarusque
omnino reddatur, ab esculentis qui-
busdam abstinere, licet improbis ac ne-
fariis perturbationibus solutus non sit,
vitamque degat legum calculis damna-
tam? Et quis hoc dicere audeat, neque
se ridendum propinet iis, quibus non-
nihil sanitatis est reliquum? Ad hæc
respondeat: Quis vniuersitatis est opi-
fex, qui animalia terrestria, natatiliaque
& aquatilia in ortum extulit? Nos si-
quidem viuens & efficax & subsistens
Dei Verbum rerum omnium opifex af-
ferimus. Ac si naturam cuiusque
rei spectes, nihil eorum, quæ facta
sunt ab illo, videbis quod aut inqui-
nare possit, aut natura sua labem in
se vllam contineat. *Vidit enim inquit,
Deus cuncta qua fecit, & ecce omnia val-
de bona.* Et sane fatebuntur ipsi for-
te, proximum mundi Opificem Diis a se
factis mandasse, vt tria mortalium ge-
nera insuper facerent. Qua in senten-
tia Græciæ sapientes fuisse videntur.

Genes. i.

A αὐτῶν εἰσόμεθα τῶν τῶ νόμου ῥημάτων, προφέν-
τες τῶ σίχῳ τὸ ἐφεξῆς. γέγραπται μὲν γὰρ
Θεὸς ἔκακολογήσεις. ἐναργῆ ὁ καθίσας τὴν τῶ
θεσπίσματι δύνανται, συνείρει λέγων εὐθύς,
ἀρχόντα ἔλαξ σὺ ἐκ ἐρεῖς κακῶς. τῶτο εἶναι
Φημι τὸ, Θεὸς ἔκακολογήσεις. Πῶς ᾗ ἂν ἐ-
φείσαντο γλώττης ἐξ ἱερῶν εἰργόμενοι θεσπισ-
μάτων, οἱ πρὸς ἔργον ποιῆσαι κεκελευσμέ-
νοι ναὸς, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς; Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἐπὶ
B τῶς ὀψοφαγίας ἀδιάφορον, ἐκλήμα ποιῆται
Χριστιανοῖς, καὶ πρὸς γε τῶτο εἰπεῖν ἀναγκαῖον
αὐτῶ. ἐπαίνε πάντος ἀξίωσιν οἱ νόμοι τὰ τῶν
πραγμάτων ἐξαίρετα, καὶ τῶς ἀγαθουργίας
ἐκλείμησιν τρόπος, καὶ τῶς μὲν ἀρίστα βίω
ἐλομένους, ἐν παντὶ πεποιήσιν λόγῳ κατα-
κλιθέμενοι δὲ πάντῳ Φαυλότητος, καὶ τοῖς
ἐκλόπως ἐθέλσιν διαζῆν, τὰς αὐτοῖς πρεπῆ-
σας ἐπαρτήσαντες δίκας, σωφρονεσέρους αὐτῶς
ἀπολελεῖν σπευδάσιν. Τίνας ἔν εὐθύσιν, εἰ-
C πέ μοι; τῶς μοιχεύσαντας, ἢ τῶς ἐδίοιτας; τί-
νας εἰσῶ ποιῶνται δίκης; τῶς πλεονεκθῶντας
ἀρα καὶ κακῶν ἐτέρους, τῶς Φένας καὶ
βωμολόχους, καὶ τὰ πάντων χεῖρις ἀρῶν εἰω-
θότας; ἢ τῶς ἰχθύων καὶ κρεῶν ἐλευθέρως ἀ-
πλεῶσαι μεμελετηκότας, εἰπέρ τις εἶη καὶ τῶδε
καρῶς; Ἄλλ' ἐρεῖς ὅτι δυσσεβῶσι Θεὸς, κατα-
μολύνουσαι ᾗ ἐδίοιτες. πῶς εἰπέ μοι; ἀρ' ἔν
ἀρκέσει πρὸς ἀποκάθαρσιν ἀνθρώπου ψυχῆς,
καὶ πρὸς γε τὸ δεῖν ὀλοθρόπως εὐ ἔχειν, τὸ παρ-
D αἰεῖσθαι τῶν ἐδωδῶν τινὰ, καὶν εἰ μὴ παθῶν
ὀρῶτο τῶν εἰς Φαυλότητα καὶ βεβήλωσιν ἐλευ-
θέρα, καὶν εἰ τῶς ἐνόμου ψήφοις καλακεκρι-
μένην ἔχοι τὴν ζωὴν; καὶ τίς ὁ Φάνας τῶτο
τολμῶν, καὶ ἐκ ἂν ὀφλοὶ γέλωτα παρὰ γε τοῖς
εὐ φρονεῖν εἰωθόσιν; Εἶτα πρὸς τῶτω κακῶ
Φραζέτω τίς ὁ τῶν ὄλων ἐσὶ δημιουργός, ζῶά
τε χερσαῖα, νηκιά τε καὶ ἐνυδρα παρενεθῶν εἰς
ὑπαρξῆν; ἡμεῖς μὲν ᾗ τὸν ζῶντα καὶ ἐνεργῆ ἰδῶ
ἐνυπόστατον τῶ Θεῶ λόγον, ποιητὴν γενέσθαι
E Φαμέν τῶν ὄλων, καὶ ἐκ ἂν ὀρῶτό τι τῶν παρ'
αὐτῶ γεγονότων, ἢ καταμολήσιν εἶδος ἡγῶν
τῆ φύσει κατεψέμενον, καθὸ πέφυκεν εἶναι ὄσιν.
εἶδε ᾗ Φησὶν ὁ Θεὸς πάντα ὄσα ἐποίησεν, καὶ
ἰδῶ πάντα καλὰ λίαν. Ἄυτοί γε μὴν ἴσως
τὸν προσεχῆ τῶ κόσμῳ δημιουργόν, ἐντείλα-
σθαι Φάμεν ἂν τοῖς παρ' αὐτῶ γεγονόσι θεοῖς
τὰ τρία θνητὰ προσεργάζεσθαι γένη δο-
κῆ γὰρ ὡδε τῶτ' ἔχειν τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς.

Εἶτα πῶς τὰ ἔτως ἀπηχθημένα, καὶ τὰ δι' ὧν ἦν εἰκὸς τὰς ἐσομένους αὐτοῖς γνησίως καταμολύ-
νεσθαι, παρεκόμενον ὅλως εἰς τὸ εἶναι τε καὶ ὑφεσά-
ναι; χρεὴν γὰρ δὴ πρὸς μᾶλλον ἀνακόψαι τὴν γένεσιν
τῆς γῆς, πρὸς κακῶν ἢ μᾶλλον καὶ μολυσμῶν καὶ
βλάβης. καὶ τὸ ἔτι τῶν ἀσυνετώτερων. οἱ γὰρ
τοὶ τὰς τῶν ἀστέρων πολυπραγμονήσαντες θέσεις,
καθ' ἅπερ ἐν οἰουμένη καὶ τολμῶσι λέγειν, ἀγόμε-
ρόν τινα καὶ ἰχθύος γράφουσιν ἐν θρανῶν καὶ τὰ
ἕτερα τῶν ζώων, ἀβδελυρά τέ ἐστι παρ' αὐτοῖς,
καὶ τὴν ἐπὶ ταῖς ἐσχάταις ἀκαθαρσίαις κατάρρη-
σιν ἔχει. Ἄριστα δὲ ἐν ἐμφρονέσασα τε δρώντες
ἡμεῖς, ἐν παντὶ μὲν λόγῳ πεπονημένα τὸ χρεὴν
ναί βίβν ὀρθῶς καὶ ἀκαταψέκτως, κατὰ δὲ καὶ
μεν δὲ τὸν τῆς φαυλότητος τρόπον ἠγάμεθα ἢ τὰ
συγγῆλα, μοιχείαν, πορνείαν, ψευδηγορίαν, κατα-
λαλιάν, καὶ πλεονεξίαν, καὶ πρὸς γε τῶν τῶν
ἕτερα τῶν κακῶν ταυτὶ ἢ καὶ καταμαίμεν
εἰδότες τὰς ἀλόγους αὐτοῖς. ὡς βέβηλον δὲ πα-
ραϊδέμεθα τῶν ὄψων ἔδεν, καλευνάζοντες δὲ
ταῖς ἐπιεικείαις τὰς σωματικὰς ἡδονὰς, καὶ τὸ τῆς
φιλοσαρκίας ἀπαμβλύνομεν κέντρον ὀλιγοσιεῖν
εἰδίσαμεθα, καὶ τὸ τρυφᾶν ὅλως ἔ τῶν ἀρίστων
εἶναι φασίμεν. Οὐτοσὶ δὲ καπήλοις, καὶ ὀρχησῶν,
καὶ μὴν καὶ τελῶνας παρεκάζειν ἡμᾶς ἀξιοῖ,
τῆς Χριστιανῶν θρησκείας ἠγνοητικῶς τὸ ἐλεύθε-
ρον, καὶ τὸ εἰς πᾶν ὅτι ἐν τῶν πρακτικῶν ἠκρι-
τωμένον. ἔ γὰρ παραδόσεσιν ἀνθρώπων εἰκαζομυ-
θεῖν εἰωθότων ἀνέστατα κεχρημένοι γέλωτος ἀξίαν
ἐπανηρέμεθα πολιτείαν, θεοῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἱε-
ροῖς παιδαγωγούμενοι νόμοις, τὰς τῆς ἀληθῆς
εὐζωίας ἐκλετιμήκαμεν τρόπους. μεμνήμεθα δὲ
Παύλου γράφοντος βρώμα ἡμᾶς ἔ παραστήσει
τῷ Θεῷ, ἔτε εἰάν φαγωμεν περιστεύομεν, ἔ-
τε εἰάν μὴ φαγωμεν ὑπερέμεθα. καὶ μὴν καὶ
ἑτέρωθεν. πᾶν βρώμα καλόν, καὶ ἔδεν ἀπόβλη-
τον ἀγιάζειν γὰρ διὰ λόγον Θεοῦ καὶ ἐντεύ-
ξεως. αὐτὸ ἢ τῶ πάντων δεσπότης καὶ νομοθέτης
Χριστὸς ἀκρίτετε, καὶ συνίετε ἔ τὸ εἰσπορευό-
μενον εἰς τὸ σῶμα κοινοῖ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ
τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τῶ σῶματός, τῶτο κοινοῖ
τῷ ἀνθρώπῳ. ἀπὸ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται
διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχείαι, κλοπαί,
πορνείαι. ταῦτα ἐστὶ τὰ κοινῶν τῷ ἀνθρώπῳ.
καὶ παραγράψαι μὲν ἴσως αὐτὸς τὰς τοιαύτας φω-
νας, καὶ τοὶ τῶ πράγματός πλείστην τε ὄσσην καὶ
ἐξ ἀναγκαίων ἐννοιῶν ἔχοντός τὴν ἐπισηρίαν.

At quomodo res tam infestas, & a qui-
bus credibile esset, quos facere debe-
bant, inquinatum iri prorsus, in ortum
eduxerunt? Plane enim inhibendus
potius erat illorum ortus, quæ nullam
mortalibus vtilitatem, sed perniciem,
labem, ac damnum potius erant allatu-
ra. Atque his stultius præterea istud
est. Nam qui stellarum positus scruta-
ntur, Capricornum quendam & Pi-
scis, vt nimirum existimant, ac dicere
audent, in celo designant, aliasque ani-
mantes, quas abominantur ipsi, & inter
impurissimas damnant. Nos ergo recte
sapienterque facimus, qui quum recto
inculpatoque viuendi genere nihil anti-
quius habeamus, modum nequitia dam-
namus, adulterium autem, scortatio-
nem, mendacium, detractionem, aua-
ritiam, aliaque scelera odio profequen-
da censemus, eaque sola, qui iis tenen-
tur inquinare, nouimus. Cibum au-
tem nullum, vt impurum, reiicimus;
sed corporis voluptates frugalitate se-
dantes, & aculeum lasciuientis carnis
obtundentes parce victitare solemus,
atque omnino deliciis vti, malum sta-
tuimus. At Iulianus non veretur nos
cauponibus, saltatoribus, & publicanis
similes facere, Christianæ religionis li-
bertatem ignorans, & eam, qua in qui-
busuis rebus agendis vtimur, exactam
disciplinam. Non enim vtentes teme-
re traditionibus hominum, stulta & in-
epta blaterantium, vitæ rationem insti-
tuimus risu dignam, sed diuinis potius
sacrisque legibus eruditi vitæ vere bea-
tæ modos colimus. Meminimus au-
tem Pauli scribentis: *Cibus nos non*
commendat Deo. Neque si edamus, ab-
undantiores sumus; neque si non eda-
mus, pauperiores sumus. Et alio in
loco: *Omnis cibus bonus, & nihil re-*
iciendum: sanctificatur enim per Dei
verbum & orationem. Sed ipsum vnuer-
forum Dominum ac legislatorem Chri-
stum audite & intelligite: *Non quod*
intrat in os coinquinat hominem, sed
quod egreditur ex ore, hoc coinquinat
hominem. De corde enim exeunt cogita-
tiones mala, cades, adulteria, furta,
scortationes. Hæc sunt, quæ coinquant
hominem. Sed has voces ipse forte
reiiciet, quamuis necessariis ratio-
nibus res maxime confirmetur.

1. Cor. 8.

1. Tim. 4.

Matth. 15.

Doceat autem causas, ob quas iure improbanda sint ea, quae nescio quo pacto exprobrat, licet omnium calculo & natura sua esui sint, & in esculentorum numerum referantur. Verbi causa, multae sunt terrestrium animalium differentiae, volucrum item & aquatili-um: at singulorum usum natura definit: alia siquidem ad esum nihil, alia maxime conferunt. Igitur quum aliquid in iis improbarint, quod natura vituperandum non sit, prodeant in medium, & rei veras causas proferant: aut certe intelligant se, quum nobis sine ratione consuetudines opponant, rationis extrema laborare penuria. Miror autem, plurimos esse apud illos in opinione diuinitatis, (nec enim Deos esse dixerim) qui tamen sententiis inter se discrepant, nec de rebus honestis aut vitiosis consentiunt. Quin illos inter se quodammodo pugnantes videre licet, & quod auersantur nonnulli, ab aliis probari & suscipi. At quis non fateatur, quod reapse est impurum, id non esse tale quibusdam, purum autem aliis, licet humanam mentem fugiat explorata cognitio. At certe ipsos oportebat, quum Dii sint, vt hi nugantur, a vero non aberrare, aut ignoratione veri teneri. Quae causa est igitur, cur non sit vna omnibus, sed variae discrepantesque sententiae, quae illorum var- cordiam arguunt? At enim forsan, in- quient, ab omni animante abstinemus, nugis addicti Pythagorae, ab Empedo- cle vero stulte scriptum memini- mus:

*Ego quondam fui puer ac puella,
Frutexque & anis, & in mari piscis no-
bilis.*

Atqui si talia de se opinantur, nihil absurdi est cogitare aut dicere, ipsos forte pueros ac puellas, aues item ac pisces fuisse: sed fieri potest mea sententia, vt minus honestae puellae fuerint, aut sane mimi, cuiusmodi saltantes in scenis inducuntur, aut etiam latrones furti damnati, eaque perpetrare soliti, quae nec proferre fas est, nec impune bono vlli in mentem venerint. Et quidem egregiorum ille dogmatum magister ait, Euphorbum se ad Troiam fuisse. Ipsi vero se quosnam ex antiquis fuisse dicunt, aut quam, nempe volucrum, aut auem, frustra ipsi quoque, si iuuat, edisserant, vitamque miseris ac puti- dis foedissimisque fabulis impleant,

A Διδασκέτω ἡ τὰς αἰτίας, ἐφ' ἧσπερ ἂν εἶεν εἰκό-
τως καλεψευμένα τὰ οἷς ἔκ' οἶδ' ὅπως ἐπιλι-
μᾶ, καίτοι τῇ παρὰ πάντων ψήφῳ μαρτυρημέ-
νοις καὶ ἐξ αὐτῆς τ' οἰκείας φύσεως, ὡς ἐδάδιμά
τε εἰσὶ καὶ τ' τελευτῶν ἐν τῆτοις οἷον δὴ τι φη-
μι, πλείω μὲν ἢ εἰσὶ χειρῶν αἱ διαφοραὶ,
πληθὺν τε καὶ ἐναλίω, ὀρίζει δὲ τὴν ἐκάστην χρεῖαν
ἡ φύσις. ἃ μὲν ἢ ἐστὶ πρὸς τὴν τῶν ἐδάδιμων
χρῆσιν ἀσυνελεῆ, τὰ δὲ πρὸς γε τῆτο ἔυ' ἔχει.
B ἔκ' ὅταν τι τῶν ἐκ' τ' φύσεως ἔκ' ἐχόντων
διαβολὴν καλεψεύγοιτο πρὸς αὐτῶν, ἠκόντων
εἰς μέσον, καὶ ἀληθεῖς ἔπραγματ' ἀγορευόν-
των αἰτίας, ἤγ' ἔως ἴσως ὅτι συνηθείας ἡμῶν
ἀλόγως προείναντες, ἀλογίαν αὐτοὶ νοσῶντες
ἐχάτην ἀλοῖεν ἂν. Θαυμάζω δὲ ὅτι πλείω μὲν
παρ' αὐτοῖς εἰσὶν οἱ ἐν δοκίσει Θεῶ, ἔ' ἢ ἂν εἰ-
ποιμι Θεοὶ, διαφοροὶ δὲ τὰς γνώμας, καὶ ἔ' μιᾶ
καὶ πάντων ἰόντες ψήφῳ τ' ἐπαυρημένων, ἤγ' ἔκ'
τ' καλεψευμένων. ἴδοι δ' ἂν τις ἀνλεγειρομένους
C ὡσπερ ἀλλήλοισ, καὶ τὸ τισὶ καλεψευγημένον, ἐτέ-
ροις ἐν λόγῳ καὶ παραδοχῇ. καίτοι πῶς ἔκ' ἀ-
πασί ἔκ' συμφῆσειεν ἂν ὡς τὸ βέβηλον ἀληθῶς,
ἔ' τισὶ μὲν ἂν εἴη τοῖσ' ἑτέροις ἡ κατὰ τὸν, καὶ
εἰ παρελθέχοι τὸ ἀκριβὲς τ' ἀνθρώπινον νῆν. ἀλλ'
ἔ' ἔδει Θεῶς ὄντας αὐτοῖς, κατὰ περ' αὐτοὶ ληθῶν-
τες φασὶ, μὴ ἀφ' αὐτῶν ἔ' εἰκότος, ἤγ' ἔκ' ἐν ἀ-
γνοίᾳ γενέσθ' τὰ ληθῶς. Ἀνθ' ὅτ' ἔκ' ἔκ' ἐν αὐτοῖς
ἐπὶ πᾶσι φρόνημα, διαφορὸν ἢ καὶ διεσπασμένον, καὶ
τ' ἐνέσσης αὐτοῖς ἀβεληθείας κατηγορεῖν; ἀλλὰ ἢ
D ἴσως ἐκείνο φάμεν ἂν, ὅτι ζῶς πάντοσ ἀπεχήμεθα,
καὶ τ' τὸ Πυθαγόρ' ἐτεμῆκα μὲν λῆρον, ἀσυνελεῶ-
τάλα ἢ γεγραφοῦς. μεμνήμεθα καὶ Ἐμπεδοκλέους
Ἦδη ἢ ποτ' ἐγὼ γενόμεν κέρη τε κόρος τε
Θάμνοστ', οἰωνός τε, καὶ εἰν ἄλι φαίδιμος ἰχθύς.
Οὐκ ἔκ' εἰς αὐτὰς ἔκ' ἔκ' αὐτοῖς τὰς δόξας, καὶ
αὐτοῖς τὰ χα πρ κέρη τε καὶ κέρη γενέσθ' ποτε,
ἰχθύς τε καὶ οἰωνός, τὸ ἀπεικός ἔδ' ἐν ἐνοεῖν τε καὶ λέ-
γειν ἔκ' ἰοῖματ' ἐνδεχομένων, ἔδ' ἐσεμνάς αὐτοῖς
γεγενῆσθ' κόρος, ἢ τὰ χα πρ καὶ τ' ἐν σκηναῖς ὀρχη-
μένων, ἢ καὶ τ' ἐπὶ ληθείας καλεγνωσμένων, καὶ δρᾶν
E εἰθότων, ἃ μῆτε θέμις εἶπειν, μῆτε μὴν ἀζη-
μιον καὶ γ' ἐν ἐνοῆσαι μόνον τοῖς ἐπιεικέσιν. Εὐ-
φορον μὲν ἔκ' ἐν Τροίᾳ γεγενῆσθ' φησὶν αὐτὸν,
ὅτ' ἀρίστων αὐτοῖς δογματῶν ἐξηγήτης. τίνας γε μὴν
αὐτοῖς τ' ἀρχαιοτέρων ἐαυτοῖς γενέσθ' φασὶν, ἢ ποῖον
ἄρα πληθὺν, ἤγ' ἔκ' οἰωνόν, εἰκῆ καὶ αὐτοὶ βαίψωδ' ἐν-
των εἰδοκῆ καὶ ἀναμεσῶν τ' βίον ἀθλίων τε καὶ
ὀδωδότην διηγήματων, καὶ μυθαρῶν ἀκαλλεσάτων,

ἃ καὶ τίτθαί φαμεν ἂν ἴσως τὰ δυσπνεῦλα τῶν
 βρεφῶν εὖ μάλα κατακληλεῖν σπευδάσσοι.
 Οὐκ ἔν, ὡς ἔφη, πλείστοι μὲν παρ' ἡμῖν οἱ παν-
 τὸς εἰς λήξιν ἤκοντες ἀγαθῶ, ἰσραήλεια δὲ μέ-
 τρων εἰς τῆστοιγμένοι, καὶ ὡς ἀπό γε τῆς σφῶν
 αὐτῶν ἐπιεικείας διάττοντες, ὡς καὶ αὐτῶν ἐστ'
 ὅτε τῶν χρεωδεσάτων εἰς ζωὴν ἀποφοῖτῶν ἐλέ-
 σθαι νεανικῶς, ἄρτε τε φημί καὶ μὴν ἐλαίη,
 λαχάνοις τε καὶ ὀρόβοις τὴν ἀπαραίτητον τῆς
 γαστρὸς τιθαστεύειν χρεῖαν, ὑδαλίτε κεν χρεῖσθαι
 γυμνῶ. ἐπιγάννουσθαι ὅ ἔστω τοῖς τῆς ἀσκήσεως
 πόνοις, ὡς ἐδὲν ἠγείσθαι τὸ ἀμεινον αὐτῶν. καὶ
 διαδέβληται μὲν παρ' αὐτοῖς τῶν ἐδωδύμων ἐ-
 δὲν, τληπαθῶσι δὲ μᾶλλον, ὡς ἔφη, ἀνακό-
 πτοντες τῆ νῆ τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρω φορᾶν, καὶ τοῖς
 τῆς σαρκὸς σκιρτήμασιν ἐπιπλήττοντες, καὶ τὸ
 τ' διανοίας ὄμμα καταλεπλύνοντες πρὸς γε τὸ
 δύνασθαι καλαθρεῖν τὸ ἀμωμήτως ἔχον, καὶ τοῖς
 ἱεροῖς ἐκ ἀπαθονόμοις. Οἱ ὅ τῆς Ἑλλήνων ἀμα-
 θείας ἐνισχημένοι, μὴ ἀψη, μὴ γέυση, μὴ
 θίγη, ἑαυτοῖς τε καὶ ἑτέροις ἀσυνετώτα-
 τα λέγοντες, ἐπιπηδῶσι τοῖς ἄλλοις ἃ χρεῖν δὴ
 πᾶ μᾶλλον τ' ἑαυτῶν διανοίας ποιείσθαι μακρᾶν,
 εἰπέρ τις ἦν ὅλως λόγος αὐτοῖς τῆς ἀληθῆς ἐυ-
 ζωίας. Ἀφροδίσια ᾧ ὀνομάζοντες τὴν λαγνεῖαν,
 ἀποσκευάζοντα λίαν τὸ προσκρῆεν τῇ Θεῶ,
 καὶ μὴν καὶ τὰ ἕτερα τῶν κακῶν ἀνεπιπλήκτως
 ἐπιληδέουσι, γοηλείας δὲ λέγω καὶ ἀρρένομι-
 ξίας, καὶ τῆστο εἰσὼ σηκῶν ὑπὸ μάρτυσι τοῖς
 θεοῖς. ὃ δὴ καὶ ἐν τοῖς κατ' ἡμᾶς καιροῖς ἐπιτε-
 χειρισμένον ἡτῶν πραγμάτων ἔδειξε πείρα. Ἐν
 ᾧ τοῖς Ἐ Κρόνι ναοῖς γάμων ἐλευθέρων λησαῖ
 γεγονότες οἱ τεμενίται πεφώρανται, θηρώντος
 αὐτοῖς τὰς ὑβριζόμενας τῆ προσκυνημένῃ.
 ὦ ποῖον, ἢ πόσον δάκρυον τῆς τεθηρευμένης!
 γυνὴ παρθενόφηθῆσα σεμνῶς ἐκ παρθενικῶν
 ἐκαλεῖτο πασῶν ἐπὶ τὸ τῆς ἀσελγείας ἐργασή-
 ριον, χρεῶν ὡς ἔφασαν αὐτοῖ τῆ Θεῶ, καὶ
 κοίτην ἀτῆν τὴν ἔξω νόμων. καὶ τὸ δύσοι-
 σον ἐν τῆστοις καὶ πάντων ἀσχιον τῶν κακῶν, τὸ
 δεινὸν ἔτω καὶ πάντα χρόνον ἔτιλημα, ἔθειτε μα-
 κρῶ καὶ παρρησία τετίμητο, ὡς μηδὲ αὐτῆς
 λανθάνειν ἀξίον τῆς τῶν ἰδίων γάμων σεσυ-
 λημένῃς τὸ γνήσιον. χαιρῶν τις ἐπεμψεν ἐπὶ
 μοιχείαν τὴν σύννευον, μαζρωπέουσι αὐ-
 τὴν ἑτέροις τῆ τὴν οἰκείαν, ὡς ἔοικε, γρα-
 φομένῃ φύσιν, ὅτι μὴ δεῖ τὰ σωματῶν.
 βδελυρὰ γὰρ αἰεὶ καὶ βέβηλα τὰ δαμόνια.

A quibus nutrices eiulantes infantulos per-
 mulceant. Quamobrem plurimi sunt
 apud nos, ut dixi, ad verticem omnis
 boni tendentes, eoque continentiae
 progressi, ut cum aequitatis laude mire
 praefulgeant, vel ab ipsis interdum re-
 bus utilissimis ad vitam forti animo
 sibi temperent, pane nimirum & oleo,
 oleribusque & cruo inexorabilem ven-
 tris necessitatem placent, pura utentes
 aqua; meditationis autem laboribus
 sic afficiantur, ut illis praestabilius nihil
 existiment. Hi nullum quidem escae
 genus improbant, sed potius abstinent,
 ut dixi, & animi propensionem ad vi-
 tia coercent, carnisque lasciviam casti-
 gant, & mentis oculum exacuunt, ut
 contemplari possint id quod est sincerum,
 & quod a sacris legibus non
 discrepat. At qui Graecorum inscitia
 sunt irretiti, his vocibus, *Ne attigeris,*
ne gustaveris, ne attrectes, cum erga
 se, tum erga ceteros, per summam
 stultitiam utentes, aliis insultant; quae
 tamen, si quam vitae bene degendae
 rationem haberent, ab animo longe
 debuerant repellere. Quum enim
 lasciviam Aphrodisia nominant, ca-
 vent inprimis ne offensionem Veneris
 incurrant; interim alia scelera impune
 suscipiunt, praestigias nempe & mascu-
 lorum amores, idque in ipsis adytis,
 Diis testibus. Quod certe nostris tem-
 poribus attentatum rerum experientia
 declaravit. Nam in templo Saturni
 deprehensi sunt aeditui matronis vim
 intulisse, venante illis Deo quas stu-
 prarent. O quales, aut quantae lacry-
 mae iis, quae praeda fuerant! Mulier a
 prima aetate honeste educata, e virginalibus
 thalamis vocabatur ad libidinis
 officinam, ita iubente per oraculum
 Deo, ut ipsi aiebant, & illegitimum
 concubitum petente. Et quod in his
 magis intolerandum omniumque ma-
 lorum turpissimum est, tam graue cri-
 men, tamque detestandum, longa con-
 suetudine ac licentia honori erat, ut
 ne quidem clam vellent esse qui legiti-
 mis nuptiis orbatu erant. Quidam latus
 ad stuprum misit uxorem, quam per-
 ductor Deus aliis prostituit, suam, ut
 credibile est, naturam incufans, quod res
 corporeas non patret. Quippe nefarii
 sunt Damones semper & impuri.

An ergo qui sues attingunt, aut piscibus vescuntur, iure a quoquam reprehendentur; an qui adulteria venantur, & in ipsis delubris perpetrant illicita? Sugillare porro etiam conatur alio modo religionem Christianam, ita scribens:

IULIANVS.

Porro tales esse non modo qui hac ætate viuunt, sed etiam primos illos Christianos, qui a Paulo edocti sunt, patet ex iis, quæ Paulus ipse testificatur, ad illos scribens. Non enim adeo impudens erat, opinor, vt tot probra literis ad eos missis complecteretur, nisi comperta illa habuisset. Vnde licet illorum laudes scripserit, etiam si veræ essent, erubescere tamen debuit: sin autem falsæ & fictæ, dissimulando vitare opinionem mollis blanditiæ & assentationis illiberalis. Hæc autem sunt, quæ de auditoribus suis Paulus ad illos ipsos scribit: *Ne erretis: neque idololatra, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque conuiuatores, neque rapaces regni Dei hereditatem possidebunt. Atque hæc non ignoratis, fratres, quoniam & vos tales eratis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Iesu Christi.* Cernis vt hos fuisse tales ait, sed sanctificatos & ablutos, quum iis aqua contigisset, cui vis abstergendi est ac purgandi, quæque ad animam vsque penetrat. Et leprosi quidem lepram baptisma non adimit, nec impetigines, aut vitiligines, nec verrucas infestas, nec podagram, nec dysenteriam, nec aquam intercutem, nec reduuiam, non paruum non magnum corporis vitium; adulteria vero, rapinas, & omnia omnino animi peccata eximet.

CYRILLVS.

Blanditiis aut assentatiunculis Paulus vti non solet, o bone; veritatis enim erat minister. Qui vero fidei prædicationem acceperunt, ipsumque doctorem nacti sunt, idololatræ quidem erant & nefariorum Dæmonum cultores, impij vero & impuri moribus, & omnibus voluptatibus mancipati. Scortatores, prædicones, molles, & ebriosi, & omnis plane improbitatis serui.

Ἄρ' ἔν τῶν ἡ σὺς ἀπλομένους, ἡ γυν ἰχθύας ἐδηδωκότας καλαμωμήσαιτ' ἀντις εἰκότως, ἡ γυν τῶν σαγηνέουνας εἰς μοιχείαν, καὶ παρ' αὐλοῖς τοῖς ἔδεσι θρώνας ἀ μὴ θέμις. καλακιδηλέυειν δὲ καὶ ἐτέρως τὴν Χριστιανῶν πειράται θρησκείαν, ὡδὶ γεγραφώς.

ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ.

Ὅτι δὲ ἔχ οἱ νῦν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ ἀρχῆς οἱ πρῶτοι παραδεξάμενοι τὸν λόγον παρὰ τοῦ Παύλου τοῖσδε τινες γεγονόσιν, εὐδηλον ἐξ ὧν αὐτοῖς ὁ Παῦλος μαρτυρεῖ πρὸς αὐτοὺς γράφων. ἔγ' ἦν ἔτιως ἀνάσχυλος, οἶμαι, ὡς μὴ συνειδώς αὐτοῖς ὀνειδῆ τοσαῦτα πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους ὑπὲρ αὐτῶν γράφειν. ἐξ ὧν εἰ καὶ ἐπαίνας ἔγραφε τοσούτους αὐτῶν, εἰ καὶ ἀληθεῖς ἐτύγχανον, ἐρυθριᾶν ἦν εἰ δὲ ψευδεῖς καὶ πεπλασμένοι, καλακιδεύειν τὸ μὴ θωπείας λάγνης καὶ ἀνελευθέρου κολακείας ἐντύγχανειν δοκεῖν. ἀ δὲ γράφει περὶ τῶν ἀκροασαμένων αὐτοῦ Παύλου πρὸς αὐτοὺς ἐκείνους, ἐσὶ ταῦτα μὴ πλανᾶσθε ἕτε εἰδωλολάτραι, ἕτε μοιχοὶ, ἕτε μαλακοὶ, ἕτε ἀρσενικοῖται, ἕτε κλέπται, ἕτε πλεονέκται, ἕ μέθυσοι, ἕ λοῖδοροὶ, ἕχ ἄρπαγες, βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσασιν. καὶ ταῦτα ἐκ ἀγνοεῖτε ἀδελφοὶ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τοῖσδε ἦτε. ἀλλ' ἀπελῆσασθε, ἀλλ' ἡγιασθήτε ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁρᾶς ὅτι καὶ τούτους γενέσθαι φησὶ τοῖσδε, ἀγιασθῆναι δὲ καὶ ἀπολῆσασθαι, ῥύπτεν ἰκανῶς καὶ διακαθαίρειν ὕδατος εὐπορήσαντας, ὃ μέχρι ψυχῆς εἰσδύσειαι. καὶ τῶν μὲν λεπρῶν τὴν λέπραν ἐκ ἀφαρῆται τὸ βάπτισμα, ἐδὲ λειχήνας, ἐδὲ ἀλφῆς, ἕτε ἀκροχορδῶνας, ἐδὲ ποδάγραν, ἐδὲ δυσεντερίαν, ἕχ ὕδρον, ἕ παρωνυχίαν, ἕ μικρὸν, ἕ μέγα τὸ τῶν σώματος ἀμαρτημάτων, μοιχείας δὲ, καὶ ἄρπαγας, καὶ πάσας ἀπλῶς τῆς ψυχῆς παρανομίας ἐξελεῖ.

ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Θωπείας μὲν ἔν, ἡ γυν κολακείας, ἀσυνήθως, ὡ γενναῖε, κεχρησθαι τῷ Παύλῳ, διάκονος γὰρ ἀληθείας ἦν. οἱ δὲ γε τὸν τῆς πίστεως προσηνάμενοι λόγον, τελεσῆν τε καὶ μυσαγωγὸν λαχόντες αὐτὸν, εἰδωλολάτραι μὲν ἦσαν, καὶ πονηρῶν δαιμόνων θεραπευταί, ἀνόσιοι δὲ καὶ βδελυροὶ τῶν τρόπων, καὶ ἀπάσης ἡτῆς ἡδονῆς. πόρνοι, καὶ ἀρσενικοῖται, μαλακοὶ, καὶ κᾶτοινοι, καὶ ἀπάσης ἀπαξάπλως Φαυλότητος ἐπιμελήται.

Οὐδ' ἦν ὁρᾶσθαι σεπίδες καὶ καθηγισμένους, οἱ ἄγε τοῖς σφῶν αὐτῶν ἐπόμενοι θεοῖς, ἀπάσης εἰσω
 γεγονάσι γραφῆς, ἵνα μὴ καὶ ἀμείνους ὁρῶντο
 τῶν προσκυνημένων σωφρόνως τε καὶ ἐπιεικῶς
 διαζῆν σπευδάζοντες, καὶ πέρα τῆ μώμης
 παντὸς ἵεναι προθυμῶμενοι. Οὐκ ἔν ἕως μὲν
 ἦσαν, ὡ κράτιστε, τῶν σῶν ὑπηρέται Θεῶν,
 τοῖς ἀμαρτίας βορβόροις συῶν δίκην ἐγκαλινοῦ-
 μένοι διετέλχον οἱ τάλανες. ἐπειδὴ δὲ τῆς δαίμο-
 νιώδους ἀποφοιήσαντες πλάνης, καὶ τῆς ἀπά-
 της τὸν σκότον τῆς αὐτῶν διανοίας ἀποπεμ-
 ψάμενοι, τὸ τῆς ἀληθείας θεοπλίας πεπληστή-
 κασι φῶς, καὶ τὸν τῶν ὅλων παμβασιλέα καὶ
 κύριον ἐγνώκασι, φημι δὴ Χριστὸν, τότε δὴ τό-
 τε πάντα ῥύπον ἀπονηψάμενοι, καὶ τῶν ἀσχί-
 ων ἀνθηρημένοι τὰ παντὸς ἐπάμειν μετὰ, πρὸς
 τὴν ἐν Χριστῷ καὶ ἀγίαν κέκληται ζωὴν, φη-
 μι δὴ τὴν εὐαγγελικὴν. Οὐκ ἔν ἐπειδὴ περ ἐθ-
 νῶν Ἀπόστολος ἦν ὁ πάνσοφος Παῦλος, σαγην-
 νέυσας τῆ πίσει πολλὰς καὶ τῆς τῆ διαβολῆς
 πάγης ἐξελῶν, ἀναγκαῖον αὐτοῖς πρὸς ὄνησι ἐ-
 ποιεῖτο μάθημα, τὸ χρῆναι φημι σύνδρομον
 τῆ πίσει ποιῆσθαι τὴν ἀρετὴν καὶ συναποθέ-
 σθαι τῆ πλάνη τὰ αὐτῆς, πορνείαν δὴ λέγω,
 μοιχείαν, ἀρρένομιξίαν, καὶ τὰ ἕτερα τῶν κα-
 κῶν. ἔσεσθαι γὰρ ἔτω βάσιμον αὐτοῖς τὴν τῶν
 ἔθνων βασιλείαν ἐν μάλα διίσχυρίσασθαι. Εἰ δὲ
 δεῖν καλασιᾶσθαι οἶεσαι μαλαίως τὸν κύριον ἡ-
 μῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν, πονηρὸς ἐπεὶ τοι
 προσίεσαι καὶ εἰδωλολάτρας, φιλοπευθεῖντι
 φραζέτω. πότερα δὴ χρῆν αὐτὸς ἀκράδαντον
 ἔχειν τὸ βεβηκὸς ἐν κακοῖς, καὶ κατ' ἔθνεα
 τρόπον ὁρᾶσθαι βελτίους, τῶν ἔτω καλεφεγμέ-
 νων ἀπονοσήσαντας τρόπων, ἢ γινε ἐλέσθαι φρο-
 νεῖν τὰ ἀμείνω, καὶ παντὶ θένει πειρᾶσθαι τῆς
 παγκάλους ἐφικέσθαι ζωῆς; ἀλλ' οἶμα φαίη τις
 ἂν, ὡς ἦν δὴ πρὸς κρεῖττον αὐτοῖς τὰ ἀσχίω μεθέν-
 τας, καὶ τῶν φαύλων ὀλιγωρήσαντας, μεθικέ-
 σθαι πρὸς τὰ βελτίω, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ καὶ
 ἀξιοζήλων ἐπασιῆσαι βίον. Ἀνθ' ὅτ' ἔν ἔν
 αἰτιάται Χριστὸν, εἰ σέσωκε τὸς ἀπολωλότας,
 καὶ χεῖρα προτείνας αὐτοῖς τὴν σωτήριον, χα-
 μαὶ κειμένους ἀνέστησε, καὶ ἀρρώστους ἰά-
 σασθαι, καὶ τῶν ἐν καρδίᾳ παθῶν δωρεῖται τὴν
 ἀφεσιν. ἔφη γὰρ, ὅτι ἐκ ἦλθον καλέσασθαι
 δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλὸς εἰς μετάνοιαν.
 καὶ πάλιν, ἔχρησαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες
 ἰατρῆς, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Τίνας γὰρ

Nec enim sancti & puri videri pote-
 rant, qui Deos suos secuti, nullum
 non vitii genus admiserant, ne melio-
 res iis quos adorabant viderentur, si
 temperanter ac iuste viuere, & inno-
 centiam colere conarentur. Quamdiu
 igitur, o bone, tuis Diis mancipati
 fuerunt, in peccati cœno porcorum
 instar miseri volutabantur. Postea-
 quam autem relicta Dæmonum fraude,
 ac depulsis erroris tenebris, veræ Dei
 cognitionis lumine ditati sunt, & uni-
 versorum regem ac dominum, Chri-
 stum videlicet, agnouerunt; tunc omni
 sorde absterfa, & in vitiorum locum
 virtutibus suffectis, ad Christianam san-
 ctamque vitam, euangelicam nimi-
 rum, vocati fuerunt. Atqui gentium
 Apostolus quum esset Paulus sapiens,
 multis ad fidem adductis, & a Diaboli
 laqueis ereptis, necessariam eis doctri-
 nam tradidit, nempe fidei comitem
 adiungendam esse virtutem, & vna
 cum errore quæcunque ad errorem per-
 tinent exuenda, scortationem dico,
 adulterium, & masculorum concubitum,
 aliaque vitia: hoc pacto sibi patefactum
 iri aditum ad caeleste regnum confirma-
 vit. Quod si Iulianus incusandum id-
 circo putat Dominum nostrum Iesum
 Christum, quoniam improbos & ido-
 lolatras admittit, sciscitanti respondeat:
 vtrum illos præstaret in vitiis vsquequa-
 que progredi, nec vlllo pacto videri
 meliores, tam improbis moribus repu-
 diatis; an ad meliorem frugem reuerti
 velle, & omni conatu ad honestissi-
 mum vitæ genus peruenire? At nemo
 non, vt reor, dicet, ipsis vtique fatius
 fuisse, reiectis turpibus, contemptisque
 vitiis, ad meliora se conuertere, vitam-
 que in Christo laudabilem colere.
 Quænam ergo incusandi Christi causa
 est, si seruauit eos qui perierant, salu-
 taremque manum eis porrigens humili-
 iacentes erexit, & agros sanauit, & in-
 ternorum vitiorum remissionem largi-
 tur? Dixit enim: *Non veni vocare* Matth. 9.
iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.
Et rursus: Non egent qui sani sunt me- Luc. 5.
dico, sed qui male se habent.

Quosnam enim decet a medicis curari, an qui morbis tenentur, aut qui nullo laborant? Oppidanos autem vel regionum incolas quosnam potissimum exercitus imperatores tueri solent? An qui iam capti sunt, & in hostium potestatem venerunt, aut qui mœnibus cincti necdum barbaricæ crudelitatis præda facti sunt? At quosnam ablui convenit? An puros & labis expertes dicet, non autem sordibus inquinatos? Atqui nonne iure merito rideatur is, qui valentibus magis succurrendum diceret, quam laborantibus? Quid ergo Iulianus, ut dixi, Seruatoris nostri benignitati obstreperit, & humanitatem incusat? Mortales ab ægritudinibus liberavit, morbis leuavit, Diaboli dominatu eripuit, supra modum inquinatos purgavit, & expiavit. Age gratias illi pro tantis beneficiis, & gratulatorio carmine dic cum propheta Abacuc;

Abac. 3. *Domine, audiui auditum tuum, & timui: Domine, consideravi opera tua, & obstupui.* Sed hic sapiens ridendi occasionem capit ex iis, quibus latari potius sapientissime deberet. Qui quum sancti Baptismatis vim prorsus ignoret, cauillatur res sanctissimas, & absterfos ait qui crediderunt in Christum, nactos aquam nimirum, cui sit vis eluendi maculas. His frigidas & aniles nescio quas fabulas adiungit, aitque aquam lustralem inutilem esse prorsus iis, qui morbis laborant corporis: nos autem delirare, qui putamus ac dicimus eam animorum sordes eluere. Sed respondeo tibi, vir egregie, nobis salutare Baptisma omnino non accipi ad curandos corporis morbos; neque ad ea, quæ sensu aut visu percipiuntur, ut censet, pertinet Christi mysterium: subtilis & alta est eius intelligentia, nec eorum, qui in errore versantur, mentibus comprehendi potest. Vnde Esaias propheta: *Nisi credideritis, neque intelligetis*, inquit. Fides enim intelligendi principium. Atque hunc aditum habet diuinum hoc nostrum sanctumque mysterium. Ne ergo ad profanorum aures arcana deferens offendam Christum dicentem:

A *ἀν καὶ ἀκείνοι πρέπει τὰς ἰατρικῆς εὐτεχνίας ἐπιμεληθῆναι, πότερα δὲ τὰς ὄντας ἐν ἀρρώστιας, ἢ τὰς ἐπέκεινα τῆς νοσῆν; τίνας δὲ τῶν ἐν πόλεσιν, ἢ χώραις ἐλευθερῶν ἔσθαι τοῖς ἀρίστοις τῶν στρατηγῶν; τὰς ἀλόνας ἤδη καὶ ἐν δορυκλήτων τάξει κειμένους, ἢ τὰς τεύχεσιν ἐξωσμένους, ἔπω τε βαρβαρικῆς ἀμότητος γεγονότας θήραμα; Ἀρμόσειε δ' ἂν τίσιν ἄρα τὸ ἀπονίζεσθαι δεῖν; πότερα τοῖς ἔσιν ἐν μολυσμοῖς, ἢ τῶτοις μὲν ἠκιστά γε, φαίη δ' ἂν ὅτι τοῖς καθαροῖς; καὶ τοι πῶς ἐκ ἂν γελάτο δικαίως, εἰ μὴ τις τοῖς πεπονθόσι προπαδόνεσσιν εἰνάει φησὶ τὰς ἐπιχειρίας, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔξω παθεῖν. ἀνδ' ὅτι δὴ ἐν, ὡς ἔφην, τῆς τῆς σωτήρος ἡμῶν ἡμερότης καλαγορεύειν ἀποτολμᾶ, καὶ γράφεται τὴν φιλανθρωπίαν; ἀρρώσιων τὰς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπήλλαξεν, ἠλευθέρωσε παθῶν, διαβολικὴν ἐξ αὐτῶν ἀπέσπασε τυραννίδα, ῥυπῶνας ἐκλόπως, καθαρὰς ἀπέφηνε καὶ διεσμυγμένους. Τίμησον ὕδατος τῆς χαρισθησῆς, εἰπέ καὶ αὐτὸς κτ' τὸν προφήτην Ἀμβανῆμ. Κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθη. Κύριε, καλενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστη. Ἀλλ' ὅσοφος ἔτοσι γέλοσος ποιεῖται πρόφασιν τὰ οἷς ἦν ἀμεινον ἐπιγάννουσθαι καὶ μάλα ἐμφρόνας. ἠγνοηκὼς δὲ εἰσάπαν τὴν τῆς ἀγίας βαπτίσματος δύναμιν, καλειρωνεύεται μὲν τὰ ἄγαν σεπλῶν πραγμάτων, διεσμυχθαι δὲ φησὶ τὰς πισεύοντας εἰς Χριστὸν, ῥυπλεῖν ἰκανῶς τυχόντας ὕδατος. Προσεπάγει τῶτοις ἕτερα ἄτλα ψυχρὰ καὶ γεροπρεπῆ μυθάρια. φησὶ γὰρ ἀνόνητον εἶναι παντελῶς τοῖς ἐν ἀρρώστιας σωματικῶς τὸ τῆς βαπτίσματος ὕδατος ἡμᾶς ὅτι ληρῆνας οἰεσθαι τε καὶ λέγειν, ὡς τῶν ψυχῶν ἀπαλλάττει ῥυπῶν. ἀλλ', ὦ κράτιστε, φαίην ἂν, ἐκ εἰς ἀνεσιν τῶν σώματων παθῶν πάντη τε καὶ πάντως παραλαμβάνεται πρὸς ἡμῶν τὸ σωτήριο βαπτίσμα, ἔτε μὴν καθάπερ οἰεῖ καὶ φρονεῖν ἀξιοῖς μέχρι τῆς ἀσθήσει καὶ ὀρατῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ Χριστὸν μυστήριον ἰσχνὸς δὲ λῖαν ἐπὶ καὶ βαθύς ὁ ἐπ' αὐτῷ λόγος, ἢ τῆς τῶν πλανωμένων διανοίας ἔχ' ἀλώσιμους. καὶ γὰρ ὁ προφήτης Ἡσαίας εἰπὼν μὴ πισεύσητε, ἔδ' ἔμὴ συνῆτε φησὶν. ἀρχὴ γὰρ συνέσεως ἢ πίσις. καὶ ταύτην ἔχει τὴν εἰσβολὴν τὸ θεῖον ἡμῶν καὶ σεπλὸν μυστήριον. Ἴνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσασθαι λέγοντι τῶν Χριστῶν μὴ δῶτε*

τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλλῃτε τὰς μαργαρί-
 τας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων. τῶν βαθυτέρων
 ἀφένειν, τελέεισθε μᾶλλον ἐπ' ἐκεῖνα νυ-
 νί, τὰ δὲ ὧν ἐστὶν ἰδεῖν εἰκὴ βαδίζοντα τὸν δι-
 ἐναντίας, καὶ φιλοσοφῶντα μᾶλλον, ἢ γὰρ εἰ-
 δότα τὸ ἀληθές. Οὐ τῶν ἐν σώματι παθῶν τὴν
 ἀπεμπολὴν ἐπαγγέλλεται τὸ σωτήριο βάπτισ-
 μα. ἔκτεν εἰ μὴ τὸ καλοῦσθαι, μὴ σφόδρα
 θαυμάσης. ὅτι γὰρ κατανέουσι τὸ Χριστῶ,
 καὶ πρὸς γε τὸ τῶν ἡμῶν ἀρκέσει τὸ ὕδωρ, ἐμποδῶν
 ὄντι ἐδενός, ἀκονίτι καθαθρίσομεν, τὴν ἀ-
 πόρρητον αὐτῶ καὶ ὑπερφυᾶ δυνάμει ἀναλογι-
 σάμενοι. τί γὰρ τῶν ἀγῶν τε θαυμασμένων ἔ-
 γέγονε παρ' αὐτῶ; θεοσημείας γέ ποῦτι ἔκτε ἐ-
 πεδείχθη τρόπος; νέυματι γὰρ τῶ πανθενεσά-
 τω λεπρὸς ἀπέφηνε καθαρὸς, ὑδερῶντας ἡ-
 λευθέρη τὸ κακῶ, τὸν τῶ πόδε λελωθῆμενον
 θελήσας μόνον ἀπέφηνεν εὐσκελῆ, καὶ μὲν τοῖ
 καὶ δρομικῶτατον, ἐξήλατο γὰρ ἐλάφω δίκην.
 προστέταχε τῶ τυφλῶ τοῖς τῶ Σιλῶν ὕδα-
 σιν ἐναπορίζειν τὰς ὄψεις. ἔκτε δὲ γεγονότῃ, ἐνή-
 στραψε μὲν αὐτῶ τὸ ἀσύνηθες Φῶς, ὁ δὲ βα-
 θυς τῶν ὀμμάτων ἐξήρηλα σκότος. Οὐτοῖνον ἀμο-
 γηλὶ τὰ ἔτως καλοῦσθαι ἐξάρετα, καὶ αὐτοῖς δὲ
 τοῖς ὕδασι ἐνείεις τῆς ἐαυτῶ δυνάμεως τὴν ἐνέρ-
 γειαν, ἄρ' ἔσθ' ὅπως καὶ ἀρρώστιας ἀπάσης σω-
 ματικῆς ἔκτε ἂν ἀπέφηνε κρείττονα τὴν δια-
 τῶ ἀγῶν βαπτίσματι χάριν; Ἀλλ' ἐφ' ἐτέροις
 ἡμῶν αὐτῶν δεδῶσθαι φαρμέν. προαποθέμενοι
 γὰρ τῆς ἐαυτῶν διανοίας τῆς ἐλληνικῆς ἀβελ-
 τηρίας τὸν σκότον, καὶ τῶν τῶν δαυμονίων ἀγέ-
 λαις τὸ ἐρρῶσθαι φράσαντες, καὶ πᾶσαν αὐτῶν
 πομπὴν καὶ λαλρείαν ἐμφρονέσασθαι διαπλύσαν-
 τες, εἶτα τῶ τῆς ἀληθείας Φῶσι τὸν νοητὸν τῆς
 καρδίας ἀνευρύνοντες ὀφθαλμὸν, καὶ τὸν φύσει
 καὶ ἀληθῶς γενεσιουργὸν, καὶ παμβασιλέα, καὶ
 Θεὸν τῶν ὅλων ἐπεγνωκότες, ὁμολογῶμεν τὴν
 πίσιν τὴν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ
 ἅγιον Πνεῦμα. οἷς δὲ εἰς ἀρχὰς ἐτέρας ἦκον-
 τες ζωῆς, καὶ τῶν τῆς ἀληθῆς εὐσεβείας τρέ-
 βουσι ἐμβεβηκότες, Χριστῶ κατανέουσι δι-
 καζόμεθα. δι' αὐτῶ γὰρ ἡμῶν ἰλεως ὁ Πατὴρ.
 Δικαιῶν δὲ τῶ νομοθέτη, καὶ ἀπάσης ἡμᾶς
 ἀπαλλάττοντι γραφῆς, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν παρα-
 εάσεσιν ἀνιέντι δίκης, καὶ προσέτι νοητῶς ἀ-
 γιάζοντι διὰ τῶ ἀγῶν Πνεύματι, καὶ ἀνα-
 μορφῶντι ἡμᾶς καθ' ὃν οἶδε τρόπον αὐτὸς εἰς
 καμνότητα ζωῆς σώφρονός τε καὶ ἐπισκευῆς τίς ὁ

Ne detis sancta canibus, neque proiicia- *Macti. 7.*
tis margaritas vestras ante porcos; re-
lictis iis, quæ sunt altioris intelligentiæ,
ad illa nunc potius me conuertam, per
quæ temere fertur aduersarius, cauil-
landi potius studiosus quam veri intelli-
gens. Non promittit morbos solutum
iri Baptisma salutare. Quare si hoc mi-
nus præstet, ne multum mireris. Nam
si Christus annuerit, ad hoc etiam aqua
nobis sufficiet, nec impedimento quic-
quam fore facile videbimus, si vim
eius ineffabilem & supra omnem natu-
ram positam reputauerimus. Quod
enim miraculi genus ab eo factum non
est? Quod vero suæ diuinitatis non
præbuit argumentum? Nutu enim
præpotenti profos purgauit, hydrophi-
cos morbo liberauit, claudo sola volun-
tate gradiendi officium restituit, per-
fecitque ut incitato cursu cerui instar
exiliret. Cæco præcepit aquis Siloe o-
culos abluere: quo facto, insolitum
ei lumen affulsit, densissimæque ocu-
lorum tenebræ dissipatæ sunt. Qui
ergo res tam eximias nullo labore per-
fecit, & aquis ipsis suæ potestatis effica-
citatem indidit, nunquid plane gratiam,
quæ per sanctum Baptisma tribuitur,
omni morbo corporis potentio-rem
effecerit? Sed in alios vsus ipsam no-
bis datam esse contendimus. Depulsis
enim ex animo nostro Græcanici deli-
rii tenebris, & Dæmoniorum turbis
abrenuntiatis, omnique eorum pom-
pa & cultu reiecto; tum veritatis lumi-
ne spiritalem cordis oculum aperien-
tes, & natura vereque parentem Re-
gem ac vniuersi Deum agnoscentes;
fidem confitemur in Patrem, & Filium,
ac Spiritum sanctum: & tanquam ad
alterius vitæ initia deducti, ac in veræ
pietatis iter ingressi, Christo annuen-
te, iustificamur. Per ipsum enim
Pater nobis propitius est. Quum au-
tem nos legislator iustificet, & ab om-
ni crimine nos liberet, poenamque
peccatis debitam remittat, præ-
tereaque nos per Spiritum san-
ctum spiritali modo sanctificet,
nosque ea, quam nouit ipse, ra-
tione ad nouitatem vitæ mode-
ratae ac sedatae reformet; quis

demum condemnaturus sit, aut quæ sordes in nobis futurae sint, dicere non possum. Plurima de his alia veraque dicerem, certissimisque argumentis probarem, mysterium esse per Mosem ac Prophetas typice declaratum, neque nouum illud esse, aut recens editum, & a nobis inuentum, nisi, vt antea dixi, profanorum aures metuerem. Fere enim rideri solent quæ vulgo percipi nequeunt, quoniam suæ mentis imbecillitatem non vident, & quæ omni admiratione profecui par esset, ea nihili faciunt, sicuti nimirum iste quoque vir egregius. Sola enim aquarum inspectione mysterium illud admetitur, tametsi Ioannes clare & perspicue diceret iis, qui ad baptismum poenitentiae veniebant: *Ego quidem baptizo vos aqua, venit autem post me qui fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ille vos baptizabit in spiritu sancto & igni.* Comparat enim igni, vt reor, illam Spiritus sancti virtutem, & purgandi efficaciam, quæ in nobis ab ipso perficitur. Vt enim argenteis vasis si aliqua sordes adhæserit, adhibitus ignis eam consumit; ita vis, opinor, sancti Spiritus, si nostras animas instar ignis, spiritali nimirum & diuina quadam ratione, occupauerit, omni macula nos liberat. Caterum Iulianus, rerum nostrarum naturam velut in contrarium peruertens, eos, qui per fidem in Christo ad agnitionem & cultum veri Dei deducti sunt, mancipiorum similes esse contendit: qui quum ex heri domo discedunt, seruitutis iugum ægre admodum ferentes, fugam suam prospere sibi cessuram putant; sin autem spe sua exciderint, nihilo sibi deteriore, quam qua vsi sunt, futuram sortem existimant. Ad hæc autem ego respondeo: præstare vt eos seruis domesticis comparemus, qui beneuolentia heri comtemta, temerario ac precipiti discessu, & illegitimæ libertatis intempestiua siti, quum fugissent, grauius demum & ineuitabilibus incommodis, ac perpetuo metu vexati, in acerbam & insanabilem paupertatem delapsi, rerumque necessariorum inopia pressi, & aliis quibusdam seruire coacti, fero ac vix tandem me-

Matt. 3.

Aκατακρήνων ἔτι, ἢ καὶ ποῖον ἐν ἡμῖν ἔσαι ῥύπον, ἔτι ἂν ἔχοιμι φράσαι. Ἐφην δ' ἂν καὶ ἕτερα περὶ τῶν πλείστων τε ὅσα καὶ ἀληθῆ, πληροφόρων ὅτι διὰ Μωσέως καὶ Προφητῶν προαντυπᾶτο τὸ μυστήριον, καὶ ἔνεον ἔσιν, ἢ ἀρτιφανές, καὶ πρὸς ἡμῶν ἐυρημένον, εἰ μὴ καθάπερ ἦδη προεῖπον, τὰς τ' ἀμυήτων ἐδεδίεν ἀκοῆς. Ἀεὶ γὰρ πως γελᾶσθαι φιλεῖ τὰ δυσέφικτα τοῖς πολλοῖς, ὅτι μὴ τῆς ἐαυτῶν διανοίας τὸ ἀδρανές **B**καθορίζουσιν, ἀ δὲ ἦν ἄμεινον τῶ παντὸς ἀξιῶσθαι θαύμασθαι, ταυτὶ πεποίηται παρ' ἐδὲν, καθάπερ ἀμέλει καὶ πανάριστος ἔτοςί. μέχρι τῆς μόνης τῆς τῶν ὑδάτων θεᾶς ἀναμελεῖ τὸ μυστήριον, καὶ τοι σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς Ἰωάννης λέγοντος τοῖς ἐπὶ τὸ μελανοῖας ἰσοῖ βαπτισμα. ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ὕδατι, ἔρχεται ὁ ὀπίσω μου ὁ ἰσχυρότερός μου, ὃς καὶ εἰμι ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βασάσαι ἐκείνου ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ. **C**Πυρὶ τὴν τῶ ἁγίου Πνεύματος δύναμιν, καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς παρ' αὐτοῦ τελεσμένην ἐνέργειαν σημαντικὴν ὡς περὶ τῶ τοῖς ἐξ ἀργύρου πεποιημένοις τῶν σκευῶν ὁμιλήσαν τὸ πῦρ, τὸν ἐμπεφυκότα ἀυλοῖς καταλήκει ῥύπον, καὶ τ' ἴσον οἶμαί περ τῶν τῶν τρόπων καὶ τῶ θεῶ Πνεύματος δύναμις, πρὸς δίκην τῆς ἡμετέρας ἐμβάλλουσα ψυχᾶς, νοητῶς δηλονότι καὶ θεοπροπῶς, ἀπάσης ἡμᾶς κηλίδος ἐλευθεροῖ. Περὶ τῶν ὡς περ εἰς πᾶν τῶν τῶν τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων τὴν φύσιν, τῆς διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῶ σεσαγηνευμένης, εἰς ἐπίγνωσιν καὶ λαβείαν τῶ καὶ ἀλήθειαν ὄντος Θεῶ προσεοικέναι φησὶ ἀνδραπόδοις, ἀ τῆς τ' δεσποτῶν ἐσίας ἀπάροντα, δεδυσφορηκότα τε λίαν περὶ τὸν τῆς δελείας ζυγόν, πρὸς καλῶ μὲν ἔσεσθαι σφίσι ἀυλοῖς τὸ ἀποδράναι νομίζουσιν. ἡμαρτηκόσι δὲ τῆς ἐλπίδος, ἐδὲν ὧν ἐσχῆμασιν ἐκδῆναι τὸ χεῖρον. Ἐγὼ δὲ πρὸς ταῦτα φαίην ἂν, ὡς πρέποι μᾶλλον ἀφομοιοῦν ἀυλῆς οἰκέτας, οἱ τῆς εἰς δεσπότην ἐνοίας ὀλιγωρήσαντες, καὶ μὴν καὶ προαλεσάτην ποιησάμενοι τὴν ἀπόσασιν, καὶ τὴν πέρα νόμων ἐλευθερίαν καὶ ἐν κατῶ διψήσαντες, εἶτα δεινοῖς καὶ ἀφύκτοις ἀλόγους κακοῖς, καὶ ἀκαταλήκτοις δείμασι κολαζόμενοι, πικρᾶ καὶ ἀνθελήτω περιπεσόντες πένια, καὶ τῆ τῶν ἀναγκῶν ἐνδεία πεπιεσμένοι, καὶ τισὶν ἑτέροις θηλέουσιν ἠναγκασμένοι, ὅψε μὲν καὶ μόλις βα-

λέουσαι τὰ βελίω παλαιάρελα δὲ ποιῆσαι
 τὰ ἐν ἀρχαῖς, καὶ παλινδρομῶσι ἐπὶ τὸν
 πρῶτον ἀγαθὸν ὄντα δεσπότην. Ἡ δὲ ἀλη-
 θεὸς εἰπεῖν, ὅτι τῶν ὄλων ἐστὶ γενεσιουργὸς καὶ
 κύριος ὁ μόνος ἀληθῶς καὶ φύσει Θεός; ἔ-
 ἔν οι τοῖς δαμονίοις λαλρέυσαντες, εἶπερ ἔ-
 λοιπὸ μελανοεῖν, νοοῖντ' ἂν εἰκότως ἔ δεσπο-
 τῶν ἰδίων ἀποφοιήσαντες, ἀλλ' ὑπὸ τῷ
 πάντων δεσπότη γεγονότες Θεῷ, καὶ λιπαρω-
 τάταις ἐλπίσι πρὸς τῆτο ἠγμένοι. πρόκειται B
 ἢ αὐλοῖς εἰς ὑπόσχεσιν τῆς ὑποθεσίας ἢ χά-
 ρις, τεύξεσθαι δὲ προσδοκῶσι καὶ τῆς ἐκ νε-
 κρῶν ἀναστάσεως ἐν Χριστῷ. ὁ δὲ μάλιστα δια-
 γελαῖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὁ τῆς ἀληθείας
 ἐχθρὸς, ὡσπερ ἔκ ἐνὸν τῷ πάντα ἰσχύοντι
 Θεῷ, καὶ θανάτῳ κρείττονα ἀποφῆναι τὸν λό-
 γω φθορᾶς ὑποκείμενον καὶ ἰδίαν φύσιν, καὶ
 τοῖ Πλάτωνος διειπόντος ἐναργῶς, τὸν τῆ κό-
 σμῳ δημιουργὸν φάσαι τισὶ θεοῖς τῶν Θεῶν, ὡς
 ἀθάνατοι μὲν ἔκ ἐστίν, ἔτε μὴν ἄλυτοι C
 πάντων, ἔτε γε μὴν λυθήσονται ἐθέλοντός γε
 αὐτῶ, γεγραφότος τε πρὸς τῆτω καὶ Ἡρα τι-
 να τῶν ἐξ Ἀρμενίας ἀναδιῶναι καλεφθαρμέ-
 νον, καὶ τῷ θανάτῳ νενικημένον. ἐδόκει γὰρ
 καὶ αὐτῷ πρὸ τάχα, τὸν περὶ τῆς τῶν νεκρῶν
 ἀναστάσεως εἶ ἔχοντά τε καὶ ἀληθῆ προσί-
 εσθαι λόγον. ὁ γὰρ τοῖ παρενεγκῶν εἰς ὑπαρξιν
 ἐν ἀρχαῖς τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῖ μὴ ὄντα πο-
 τὲ, ζωοποιήσκειν ἂν ἐυκόλως τὴν ἐκ τῆ τε-
 θνάται παθόντα λύσιν. εἴη γὰρ, ἂν ὡσγε οἶμαι, D
 τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα καὶ ἀπόδειξις
 ἐναργῆς, τὸ καὶ ἐκ τῆ μὴ ὄντος παρενεγκῆν
 εἰς τὸ εἶναι, καὶ περιπεσόντα τῆ φθορᾶ εἰς τὸ
 ἐν ἀρχαῖς ἀνασοιχειῶσαι πάλιν ἢ τάχα πρὸ
 τῆ πρώτῳ τὸ δεύτερον ἠτῆτο ἂν κατὰ γε
 τὸν ἀκριβῆ καὶ εἶ ἔχοντα λογισμὸν * *
 * * καὶ τί τῶν ἀδοκῆτων ὑποσάν ἀνακο-
 μίσαι πάλιν εἰς ὅπερ ἦν ἐν ἀρχαῖς. Ἐπειδὴ δὲ
 καὶ φύσιν ἐστὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὁ παντὸς ἐπέ-
 κειναντῶ πάντῳ τε καὶ πάντως, εἰ βέλοιο, E
 τισὶν ἐνίησι τὴν ζωὴν, ἐμποδῶν ὄντος ἔδενός
 ἄμαχον γὰρ ἔχει τὴν ἐνεργείαν. εἰ δὲ ἐπέ-
 περ ἐστὶ παρά τε λόγῳ τὸ θαῦμα, καὶ τίνα πε-
 ραίνεσαι τρόπον ταῖς ἡμετέρας διανοίας ἔχ
 ἀλώσιμον, ἀπιστοῖσι τινές, μὴ ἀγνοῶντων ὅτι
 πείσονται τῆτο καὶ ἐπὶ πλείοις ἑτέροις. ἔ
 γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν ὅπως ἕκαστα γέγονε τῶν κτισ-

lora consilia capiunt, & pristinae con-
 ditionis desiderio ad primum eumque
 bonum herum recurrunt. An non
 vere dici potest, rerum omnium paren-
 tem ac dominum esse, illum vnum ve-
 re & natura Deum? Quocirca quicun-
 que se Dæmoniis manciparunt, si resi-
 puerint, iure censentur non a suis do-
 minis recessisse; verum in potestatem
 Domini rerum omnium concessisse,
 eoque adducti fuisse spe sane luculen-
 ta. His enim proposita est gratia in
 promissionem adoptionis, adeoque se
 consecuturos sperant resurrectionem a
 mortuis in Christo. Quod sane præ
 ceteris omnibus maxime deridet ille
 veritatis hostis, quasi præpotens Deus
 non possit hominem, natura sua cor-
 ruptionis legi subditum, morte superio-
 rem facere, tametsi Plato aperte dixerit,
 mundi Opificem Diis Deorum quibus-
 dam dixisse: *immortales quidem ipsos
 non esse, neque prorsus solutionis exper-
 tes, veruntamen si voluerit, solutum
 non iri*; ac præterea scripserit: *Hera
 quendam Armenium, qui morte occubue-
 rat, reuixisse*. Nam & ipse forsan ea,
 quæ de resurrectione mortuorum tra-
 duntur, tanquam recta & vera, admit-
 tenda censebat. Qui enim principio
 hominem e nihilo in ortum edidit, is
 ad vitam facile reuocauerit morte solu-
 tum. Est enim, opinor, eiusdem vir-
 tutis opus & argumentum euident, ho-
 minem ex eo, quod non est, in or-
 tum educere; & in corruptionem
 lapsum, ad priorem statum reformare:
 aut certe priori minus erit alterum, si
 ratiocinando recte colligimus. Maius
 enim opinor esse, producere aliquid
 ex nihilo, quam iam productum & ali-
 quid humanitus perpeffum, reduci de-
 nuo in id quod principio erat. Cate-
 rum quum Deus supra mentem omnem
 positus vita sit secundum naturam ac
 viuificus, utique vitam, quibus velit,
 infundit, nullo impediante, quum vi
 polleat cui obsisti non potest. Quod
 si minus persuadentur aliqui, propterea
 quod præter rationem id miraculi videtur,
 & incomprehensibili modo peragitur,
 id ipsum in plerisque aliis sibi euentu-
 rum ne ignorent. Explicari enim non
 potest, quo pacto singulæ res crea-

ta producta sint, quum sensibiles tum spiritalis quum, visibiles tum inuisibiles: sed vere sapientibus fide æstimari debent quæcunque ingenii nostri modum excedunt.

Αμάτων, ἀσθητῶν τε καὶ νοητῶν, ἢ γενόρατων τε καὶ ἀοράτων πίσει ὃ μᾶλλον τιμᾶσθαι πρέπει παρά τῶ τοῖς ἀληθῶς ἀρτίφροσι τὰ ὅσα περ ἂν τῆς ἐνστάης ἡμῖν διανοίας τὸ μέτρον ἐξάλλοιτο.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

